

FINANSDEPARTEMENTET

Den svenska insolvensrätten

– Några förslag till förbättringar
inom konkurshanteringen m.m.

Rapport till

ESO

Expergruppen för studier
i offentlig ekonomi

Ds 1994:37

FINANSDEPARTEMENTET

DEN SVENSKA INSOLVENSRÄTTEN

– Några förslag till förbättringar
inom konkurshanteringen m.m.

Rapport till expertgruppen för
studier i offentlig ekonomi

Av Lars Söderqvist

Ds 1994:37

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes, Offentliga Publikationer, på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningskontor

Beställningsadress: Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Fax: 08-20 50 21
Telefon: 08-690 90 90

REGERINGSKANSLIETS
OFFSETCENTRAL
Stockholm 1994

ISBN 91-38-13604-X
ISSN 0284-6012

Förord

Under de ekonomiska krisåren i början av 1990-talet ökade antalet konkurser explosionsartat. De personliga tragedierna har varit många – men åtskilliga konkurser har dessutom varit förenade med oegentligheter av olika slag. Detta har föranlett en omfattande debatt om konkurslagstiftningen; bland annat om hur oegentligheter skall kunna undvikas, rekonstruktioner underlättas och hur förmånsrättsordningen mellan de olika fordringsägarna skall se ut.

Advokat Lars Söderqvist, med bred erfarenhet som konkursförvaltare, gör i denna skrift en kritisk översyn över dagens lagstiftning, och för fram en rad förslag i syfte att reformera den.

Bland annat föreslår han att obeståndsbegreppet skall ändras, så att man för att skydda fordringsägarna tidigare kan vidta åtgärder som begränsar borgenärernas risk och även underlättar rekonstruktion av företag. Till skillnad från insolvensutredningen föreslår Söderqvist att ledningen för företaget under rekonstruktionen skall tas över av en särskild förvaltare, då borgenärerna vanligen inte längre har tilltro till den ledning som styrt företaget innan det blev insolvent. Vidare föreslår han vissa ändringar av förmånsrättsordningen mellan fordringsägarna samt att det ges ökade möjligheter att hantera avtal som företaget slutit före konkursen. Förslaget medför sannolikt även att högre krav kommer att ställas på förvaltarna.

Det är vår förhoppning att denna skrift skall stimulera till debatt i detta viktiga ämne. Som vanligt i ESO-sammanhang gäller att författaren själv står för sin analys och sina slutsatser.

Stockholm i mars 1994

Klas Eklund

Ordförande för ESO

Innehåll

1	Inledning och sammanfattning	9
1.1	Rapportens bakgrund och syfte	9
1.2	Sammanfattning av förslagen	12
1.2.1	Obeståndsbegreppet	12
1.2.2	Konkursboets möjligheter att inträda i gäldenärens avtalsförhållanden, återvinning	12
1.2.3	Förmånsrättsordningen	12
1.2.4	Rekonstruktion	13
1.2.5	Syftet med föreslagna förändringar	13
2	Huvuddragen i det svenska insolvensrättsliga systemet av i dag	15
2.1	Innebörden av en konkurs	15
2.2	Obeståndsbegreppet	16
2.3	Konkursförfarandet	18
2.3.1	Konkursförvaltarens handläggning	19
2.3.2	Domstolen	20
2.3.3	Tillsynsmyndigheten	21
2.3.4	Gäldenären eller dess ställföreträdare	21
2.3.5	Borgenärerna	22
2.4	Egendom som ingår i konkursboet	23
2.5	Reglerna om återvinning	25
2.6	Brott mot borgenärer	26
2.7	Förmånsrättslagen	27
2.8	Kostnader	29
2.9	Övrig insolvensrätt m.m.	30
2.9.1	Ackord i konkurs	30
2.9.2	Offentligt Ackord	31
2.9.3	Insolvensutredningens förslag till lag om företagsrekonstruktion (SOU 1992:113)	33

3	Statistik	35
4	Problemorientering	43
4.1	Allmänt	43
4.2	Obeståndsbegreppet	43
4.3	Konkursboets möjlighet att inträda i gäldenärens avtalsförhållanden samt återvinning	46
4.4	Förmånsrättsordningen	49
4.5	Företagsrekonstruktion	51
4.6	Skatter	53
5	Utländska förhållanden	55
5.1	Allmänt	55
5.2	USA – "Chapter 11"	55
5.2.1	Allmänt	55
5.2.2	Förutsättningar	56
5.2.3	Rättsverkningar	57
5.2.4	Förvaltare (Trustee)	57
5.2.5	Gäldenärens rådighet	58
5.2.6	Gamla kontraktsförhållanden	58
5.2.7	Reorganisationsplanen	59
5.2.8	Borgenärernas ställning	60
5.3	Danmark	61
5.3.1	Allmänt	61
5.3.2	Betalningsinställelse	61
5.3.3	Den gode mannen	63
5.3.4	Borgenärerna	63
5.3.5	Betalningsinställelsens upphörande	64
5.3.6	Vilandeförklaring av konkursansökan	64
6	Förslag till förändringar	65
6.1	Inledning	65
6.2	Obeståndsbegreppet	65
6.3	Konkursboets möjlighet att partiellt inträda i gäldenärens avtalsförhållanden	69
6.4	Återvinning	71

6.5	Förmånsrättsordningen	74
6.5.1	Allmänt	74
6.5.2	Företagshypotek	75
6.5.3	Hyses- och arrendefordran	77
6.5.4	Skatter och allmänna avgifter	78
6.5.5	Lönefordran/lönegaranti	78
6.6	Förslag till företagsrekonstruktion	79
6.7	Skatter och avgifter	89
Abstract		91
Bilagor		
1	Konkurslag (1987:672) 4 kap.	95
2	Aktiebolagslag (1975:1385) 13 kap. 2 §	103
3	Förmånsrättslag (1970:979)	105
Förteckning över ESO:s tidigare publicerade rapporter		111

1 Inledning och sammanfattning

1.1 Rapportens bakgrund och syfte

I en marknadsekonomi är kreditgivning av olika slag en väsentlig förutsättning för i princip alla samhällsmedlemmar. Såväl fysiska som juridiska personer är beroende av krediter i olika sammanhang. Utan krediter skulle det ekonomiska systemet över huvud taget inte fungera. De flesta fysiska personer skulle inte kunna förvärva egna bostäder eller dyrare kapitalvaror och företag skulle inte kunna investera i ny produktion eller förvärva andra företag som ett led i en expansion.

I de flesta fallen medför normal kreditgivning inte några problem. Räntor och amorteringar avseende lån betalas i tid liksom fakturakrediter vid köp. Av olika anledningar inträffar det emellertid att betalningsförmågan brister, varigenom en eller flera kreditgivare inte erhåller betalning på utsatt tid eller över huvud taget inte erhåller någon betalning. I sådana situationer måste samhället tillhandahålla instrument för att tillgodose fordringsägarnas, borgenärernas, rätt till betalning. Dessa instrument måste vidare i viss mån tillvarata låntagarnas, gäldenärens, intressen vid dennes oförmåga att betala samtliga sina skulder. Det viktigaste av ovannämnda instrument är konkurslagstiftningen.

Konkurslagstiftningen bygger på principen att, då flera fordringsägare inte kan bli fullt tillgodosedda vid sina krav mot en gäldenär, de skall bära förlusten proportionellt mot storleken av var och ens fordran. Principen har dock i avsevärd utsträckning modifierats genom införandet av förmånsrätt för fordringar av vissa slag. Konkursens omedelbara funktion är att vid gäldenärens oförmåga att fullt ut fullgöra sina betalningsförpliktelser, tvångsvis genomföra åtgärder för att tillgodose fordringsägarnas konkurrerande betalningsanspråk.

I och med konkursbeslutet förlorar gäldenären möjligheten att bestämma, rådigheten, över sin egendom, och han får inte åta sig förbindelser som kan göras gällande i konkursen. I gäldenärens ställe

träder konkursboet in och en förvaltare utses av tingsrätten att företräda boet och ta hand om egendomen. Förvaltaren skall sedan avveckla gäldenärens tillgångar, varefter samtliga borgenärer erhåller betalning ur vad som influtit eller eljest ingår i konkursförmögenheten. I och med att ett bolag eller en fysisk person försätts i konkurs benämns bolaget eller personen konkursgäldenären eller, i fråga om bolag, konkursbolaget. Konkursgäldenärens egendom omhändertas och förvaltas av en särskild juridisk person, konkursboet. Konkursboet företräds av en av rätten utsedd förvaltare som vanligen är en advokat. Endast fordringar uppkomna före konkursbeslutet kan göras gällande i konkursen. Innehavare av sådana fordringar benämns borgenärer eller fordringsägare.

Konkurshanteringen är kostsam. I stor utsträckning är dessa kostnader ofrånkomliga och en följd av konkursen och hanteringen som sådan. En inte obetydlig del av kostnaderna sammanhänger emellertid med att den nuvarande svenska konkurslagstiftningen i ett antal avseenden är ineffektiv och omodern. Härigenom drabbas såväl staten – såsom borgenär samt genom administrativa och andra kostnader – som övriga borgenärer.

I massmedia och i diverse facktidsskrifter har på senare tid förts en livlig debatt kring konkursinstitutet. En av huvudfrågorna har varit huruvida ledningen för bolag som försatts i konkurs skall undergå s.k. konkurskarantän, d.v.s. förhindras att leda bolag under viss tid. En annan fråga har varit hur man skall komma tillrätta med s.k. bekvämlighetskonkurser som endast syftar till att rensa ett företag från dess skulder för att ägarna sedan skall kunna förvärva rörelsen av konkursförvaltaren och driva verksamheten vidare med mindre skulder. Bl.a. ovanstående debatt har medfört att regeringen hösten 1993 tillsatt en arbetsgrupp under ledning av Näringsdepartementet, vilken lämnat förslag och rekommendationer i kampen mot konkursmissbruk och ekonomisk brottslighet. I huvudsak berörs följande frågor.

- För att undvika att den f.d. ägaren till konkursbolag ges möjlighet att alltför lättvindigt förvärva konkursboets egendom, föreslås att konkursförvaltarens försäljning av denna egendom skall ske genom ett anbud eller auktionsförfarande.

- Rekommendation om att frågan om en konkursgäldenärs aktiva medverkan vid konkursutredningen närmare övervägs. Härvid åsyftas i synnerhet de fall då gäldenären har egendom i utlandet, jfr även nedan.
- Rekommendation om att statens förmånsrätt för skatter och avgifter i konkurs avskaffas.
- Förslag om att en konkursgäldenär vid edgångssammanträde under straffansvar skall vara skyldig att lämna uppgifter om all sin egendom, även egendom i utlandet.
- Förslag om förändrade rutiner vad det gäller utdömda näringsförbud och en utvärdering av hur tillämpningen av regleringen fungerar.
- Förslag om centralregisterföring hos Patent- och registreringsverket av fysiska personers konkurser.
- Förslag om översyn av tillämpningen av reglerna om bokföringsbrott.
- Rekommendation om utökade resurser till åklagarväsendet.

Av ovannämnda frågeställningar är främst de tre första av intresse för denna rapport. Det kan inledningsvis påpekas att vissa problem och missförhållanden i stor utsträckning är överdrivna. I de flesta fall är det sålunda fråga om bristfälliga ekonomiska analyser som ligger bakom en konkurs, liksom det faktum att ekonomiska tillstånd som leder till konkurs alltför sent upptäcks. Det går aldrig att undvika att vissa bolag försätts i konkurs. Det kan också noteras att Näringsdepartementets rapport uttryckligen förklarar att konkurskarantän inte bör införas. Nuvarande konkurslagstiftning är dock i flera avseenden ett något trubbigt instrument och vissa konkurser skulle kunna undvikas om förändringar av lagstiftningen vidtogs. Som ytterligare en effekt av sådana förändringar skulle även de missförhållanden som kritiserats i massmedia delvis kunna begränsas. Det bör dock understrykas att ett flertal av de synpunkter som under senare tid framförts, snarare pekar på brister vad avser efterlevnaden av existerande regler och således inte i egentlig mening berör frågor om förändring av nuvarande regelsystem.

Föreliggande rapport avser att belysa några av de väsentligaste problemen förknippade med den gällande lagstiftningen samt föreslå ett antal förändringar för att minska dessa problem.

1.2 Sammanfattning av förslagen

1.2.1 Obeståndsbegreppet

Obeståndsbegreppet för rörelsedrivande bolag bör knytas närmare till de regler som gäller redovisning av bolags ekonomiska förhållanden. Därigenom blir det lättare att bilda sig en uppfattning om när en obeståndssituation föreligger eller närmar sig. Den information som bolaget är ålagd att lämna i olika sammanhang får också större betydelse även för frågor som är knutna till bolagets obestånd. Beträffande aktiebolag får man kongruens mellan regler om likvidationsplikt och obestånd. Förslaget har utformats med ledning av de regler som gäller för aktiebolag och medför därmed även en viss förändring av kraven för andra former av näringsverksamhet.

1.2.2 Konkursboets möjligheter att inträda i gäldenärens avtalsförhållanden, återvinning

Konkursboet bör ges möjlighet att träda in partiellt i konkursgäldenärens avtal. Konkursboet bör vidare ha en rätt att få till stånd en jämkning av konkursgäldenärens avtal om det finns bärande ekonomiska skäl för detta. Konkursboet bör få rätt att såsom ett alternativ till återvinning träda ur avtal som konkursgäldenären ingått under den s.k. återvinningsfristen.

1.2.3 Förmånsrättsordningen

Beträffande rätten till förmånsrätt i konkursgäldenärens egendom bör den i större utsträckning styras av vilken insikt borgenärerna haft om konkursgäldenärens ekonomiska förhållanden. Den borgenär som haft god insikt om konkursgäldenärens ekonomiska förhållanden och underlåtit att vidta adekvata åtgärder för att få betalt för sin fordran skall ha sämre förmånsrätt än borgenär som saknat sådan insikt. Vidare bör underlaget för företagshypotek begränsas, reglerna gällande

förmånsberättigade lönefordringar överses samt statens förmånsrätt avseende skatter och avgifter tas bort med visst undantag.

1.2.4 Rekonstruktion

Vid konkurs bör regler införas gällande rekonstruktion av företag varvid hänsyn skall tas till verksamheten som sådan och dess lönsamhet på såväl kort som längre sikt. Detta innebär att konkursförvaltaren bör ges möjlighet att avveckla konkursen genom att presentera en rekonstruktionsplan varefter, sedan denna plan godkänts av fordringsägarkollektivet, konkursen upphävs och bolaget kan driva verksamheten vidare.

1.2.5 Syftet med föreslagna förändringar

Angivna förslag torde verka för att de samhällsekonomiska kostnaderna för konkurser nedbringas. Likaså torde följden bli att statens direkta kostnader i konkurser minskar. Förslaget om ändring av såväl obeståndsbegreppet som förmånsrättsordningen är ägnat att medverka till att en fordringsägare på ett tidigare stadium än i dag skall kunna upptäcka om ett bolag är i ekonomisk kris samt vidta åtgärder. Produktionsbortfall och reala kostnader såsom förslösande av arbetskraft och varor eller liknande kommer att minska. Vidare innebär förändringarna att de tillgångar som finns tillgängliga i konkurs kommer att få ett högre värde än för närvarande, liksom att fördelningen fordringsägarna emellan kommer att uppfattas som mer rättvis än vad som följer av nu gällande ordning.

2 Huvuddragen i det svenska insolvensrättsliga systemet av i dag

2.1 Innebörden av en konkurs

En konkurs innebär enligt konkurslagen, att en gäldenärs samtliga borgenärer i ett sammanhang tvångsvis tar i anspråk gäldenärens samlade tillgångar för betalning av sina fordringar. I samband härmed fråntas gäldenären förfoganderätten över sin egendom genom att råddigheten över tillgångarna övergår till en konkursförvaltare. Under konkurs omhänderhas sålunda gäldenärens tillgångar av förvaltaren för borgenärernas räkning. Såvitt avser aktiebolag innebär en konkurs vidare att gäldenären, dvs. bolaget, avvecklas vid konkursens slut.

Konkursboets förvaltning handhas av en eller flera förvaltare, vilka utses av tingsrätten. Tillsättningen sker antingen efter förslag från någon eller några större borgenärer, vanligtvis den eller de som ansökt om att gäldenären skall försättas i konkurs, eller genom att tingsrätten själv väljer den förvaltare som utses. Gemensamt i båda fallen är, att den som utses närmast undantagslöst är advokat.

Innan tingsrätten utser förvaltare skall tingsrätten höra tillsynsmyndigheten som har i uppgift att övervaka att förvaltningen av konkursboet bedrivs på ett ändamålsenligt sätt i överensstämmelse med konkurslagen och andra författningar. Förvaltaren måste åtnjuta tillsynsmyndighetens förtroende. Kraven på en konkursförvaltare innebär att det i praktiken endast är ett begränsat antal advokater som utses till förvaltare.

Förvaltaren bestämmer hur egendomen skall hanteras, i vissa fall efter samråd med borgenärerna och i frågor av stor vikt även med tillsynsmyndigheten. För det fall gäldenären är en fysisk person finns dock vissa undantag från denna regel, varigenom viss livsnödvändig egendom undantas från konkursboets förfogande.

Om konkursgäldenären bedrivit näringsverksamhet, t.ex. i ett aktiebolag, åligger det förvaltaren att avgöra huruvida rörelsen skall drivas

vidare under kortare eller längre tid eller omedelbart avvecklas. I många fall finns det anledning att fortsätta rörelsen eftersom detta leder till det bästa ekonomiska utfallet för borgenärerna. Rörelsen får dock fortsätta längre tid än ett år från det s.k. edgångssammanträdet endast under förutsättning att det finns särskilda skäl för det. Edgångssammanträdet skall hållas inom fyra till åtta veckor från konkursbeslutet. Regeln antyder således att förvaltaren skall prioritera en snabb avveckling.

I princip kan förvaltarens huvuduppgift sägas vara att realisera gäldenärens tillgångar och fördela överskottet mellan de olika borgenärerna.

2.2 Obeståndsbegreppet

En förutsättning för att någon skall försättas i konkurs är enligt konkurslagen att gäldenären är på *obestånd*. Obestånd definieras i 1 kap. 2 § enligt följande.

"Med obestånd (insolvens) avses att gäldenären inte kan rätteligen betala sina skulder och att denna oförmåga inte är endast tillfällig."

Att vara på obestånd är inte detsamma som att vara *illikvid*, dvs. att inte ha omedelbar tillgång till likvida medel svarande mot skuldernas belopp. Illikviditet utesluter inte att tillgångarnas värde överstiger skuldernas och är inte ensamt grund för konkurs. Detsamma gäller s.k. *insufficiens*, vilken innebär att en persons skulder överstiger dennes tillgångar, vilket alltså inte behöver innebära att personen är konkursmässig. Typfallet är en nyutexaminerad student med stora studieskulder och endast mycket små tillgångar men med en periodiskt återkommande intäkt av lön. I normala fall finns det inte någon anledning att befara att studenten inte skall klara av att betala sina skulder, även om dessa överstiger tillgångarna, eftersom studenten med sin lön kan betala räntor och amorteringar på studielånet i den takt dessa förfaller till betalning. Vid en granskning av obeståndsdefinitionen finner man å andra sidan att en person kan vara *sufficient*, dvs. besitta tillgångar som överstiger skulderna, men ändå vara på obestånd, om tillgångarna

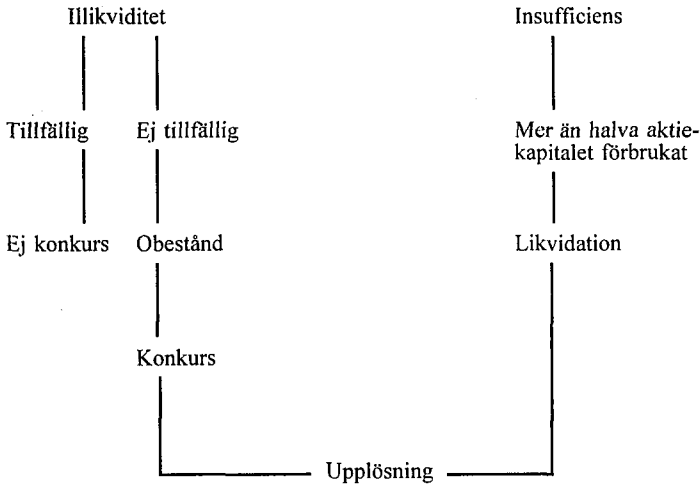
inte kan avyttras i takt med att skulderna förfaller till betalning. Obeståndsbegreppet bygger sålunda på ett likviditetsresonemang, men en endast tillfällig illikviditet medför inte obestånd. Det kan tilläggas att med en välfungerande kreditmarknad bör i princip inte en sufficient person behöva bli illikvid.

Frågan om insufficiens är av särskild betydelse för juridiska personer, vilka denna rapport i första hand behandlar. Eftersom ägarna av ett aktiebolag som huvudregel inte är personligt betalningsansvariga för bolagets skulder, synes redan insufficiens kunna utgöra ett hot mot borgenärerna. I vissa länders konkurslagstiftning föreskrivs därför som alternativ grund för konkurs avseende juridiska personer just insufficiens. I Sverige har man i stället löst denna fråga genom att i aktiebolagslagen föreskriva en skyldighet för ett bolag att träda i likvidation för det fall halva aktiekapitalet eller mer är förbrukat. Reglerna finns i 13 kap. 2 § aktiebolagslagen vilken, liksom övrig aktuell lagtext, bifogas denna rapport.

Avslutningsvis skall kort noteras att på grund av obeståndsbedömningens tämligen komplexa karaktär, föreskriver konkurslagen ett antal presumtionsregler vilka innebär att gäldenären under vissa förhållanden åläggs att visa att han inte är på obestånd för att undvika konkurs. Som exempel kan nämnas att obestånd presumeras om det visat sig att gäldenären vid ett utmätningförsök saknar utmätningbara tillgångar eller att bokföringsskyldig gäldenär underlåter att inom viss tid efter det att krav framställts, betala en klar och förfallen skuld.

Obeståndsbegreppet har som utgångspunkt en likviditetsbedömning av gäldenären på viss sikt. Obeståndsrekvisitet är exklusivt för konkurslagen och återfinns således inte i andra sammanhang inom *civilrätten*. Det finns vidare skäl att notera att det i konkurslagen använda obeståndsbegreppet korresponderar med det obeståndsbegrepp som utgör ett rekvisit i de brottsbestämmelser i 11 kapitlet brottsbalken avseende de s.k. *borgenärsbrotten*, se bilagda lagtext.

Nedanstående figur visar översiktligt följderna av de ovan behandlade ekonomiska tillstånd ett aktiebolag kan hamna i.

2.3 Konkursförfarandet

Genom konkursbeslutet uppstår ett särskilt rättssubjekt som vanligen brukar benämnas "gäldenärens konkursbo". Denna nya juridiska person skall inte förväxlas med det gamla rättssubjektet "gäldenären i konkurs" alternativt "konkursgäldenären" eller "konkursbolaget". Konkursboet företräds av konkursförvaltaren. Sålunda existerar efter konkursen två rättssubjekt. Något förenklat kan förhållandet uttryckas så, att konkursboet omfattar gäldenärens tillgångar samt den avkastning förvaltningen av dessa tillgångar genererar, under det att hos konkursgäldenären kvarstår dennes skulder.

Som framgått intar förvaltaren en central roll efter konkursbeslutet. Nedan redogörs för den direkta handläggningen av konkursförfarandet samt vilka hänsyn förvaltaren härvid har att ta. Vidare kommer förvaltarens relation till olika personer och myndigheter samt dessas funktion något att beskrivas.

2.3.1 Konkursförvaltarens handläggning

Vid bolagskonkurser innebär förvaltarens uppdrag ofta, åtminstone i ett inledningsskede men ibland under en längre tid, att driva bolagets verksamhet vidare. I flera frågor har förvaltaren att samråda med större borgenärer samt undantagsvis med tillsynsmyndigheten. Det förekommer att andra hänsyn måste tas än sådana som bara tillgodoser borgenärskollektivets intressen. Som exempel kan nämnas de överväganden av social och samhällsekonomisk natur som sammanhänger med hänsyn till personalen som är anställd hos ett konkursbolag. I konkurslagen föreskrivs att förvaltaren vid avveckling av boet får beakta vad som är ägnat att långsiktigt främja sysselsättningen om det kan ske utan att borgenärernas rätt nämnvärt förringas. Vid konkurslagens tillkomst antogs denna bestämmelse närmast ha tillämpning utanför storstadsområdena. I nu rådande konjunktur har bestämmelsen betydelse i hela landet.

Vidare skall förvaltaren utreda dels huruvida återvinningsbara transaktioner förekommit, dvs. om transaktioner förekommit som inneburit nackdel för en eller flera borgenärer, dels om det lämnats olovlig vinstutdelning från ett bolag, dels huruvida det förekommer någon misstanke om brott enligt 11 kap. brottsbalken i samband med konkursen. Förvaltaren skall också överväga om konkursen föranleder att företrädare för konkursbolaget skall utge skadestånd eller åläggas näringsförbud. Brottsbalkens regler i 11 kap. om brott mot borgenärer m.m. sammanhänger, som senare skall visas, även med konkurslagens regler om återvinning.

Beträffande den formella delen av konkurshandläggningen, åligger det konkursförvaltaren att upprätta ett antal handlingar av vilka de flesta skall inges till tingsrätten. Först skall en bouppteckning upprättas som visar konkursgäldenärens tillgångar och skulder vid konkurstillfället samt uppgifter om eventuella pågående tvister avseende egendomen. Vidare skall varje halvår inges en rapport över de åtgärder förvaltaren vidtagit under den gångna perioden. En viktig handling är förvaltarberättelsen som innehåller en utförlig redogörelse av bl.a. orsaken till obeståndet, eventuella misstankar om brott samt huruvida återvinningsgrundande transaktioner förekommit före konkursutbrottet.

Numera är konkurslagstiftningen enhetlig såtillvida att samtliga konkurser hanteras enligt samma regelverk oberoende av konkursens omfattning, om den avser fysisk eller juridisk person eller om den leder till utdelning eller inte.

När konkursen nått sistnämnda stadium, återstår för förvaltaren att upprätta ett utdelningsförslag. Detta ligger sedan till grund för vad de olika borgenärerna erhåller i utdelning. Innan utdelning kan ske måste tillgångarna avyttras. Detta skall enligt huvudregeln ske vid offentlig auktion men även annan försäljning kan förekomma om förvaltaren finner det vara fördelaktigt för boet. I praktiken sker avyttring i regel under hand efter samråd med berörda fordringsägare.

En förvaltare skall alltid avge slutredovisning för sin förvaltning. Slutredovisningen skall tillställas tillsynsmyndigheten för granskning. Slutredovisningen kan klandras av tillsynsmyndigheten och gäldenären liksom av borgenär vars rätt är beroende av redovisningen.

När en konkurs avseende ett aktiebolag avslutas utan överskott, är bolaget upplöst. Finns ett överskott skall detta anmälas till tingsrätten i samband med att konkursen avslutas. Tingsrätten har här efter att underrätta Patent- och registreringsverket som skall bevaka att bolagsstämman, inom en månad från det konkursen avslutades, beslutar att bolaget skall träda i likvidation. Likvidationen är tvångsmässig vilket innebär att bolaget måste avvecklas och därefter upplösas. Det saknas med andra ord möjlighet att driva ett bolags verksamhet vidare efter konkurs, även om det finns ekonomiska förutsättningar för det.

2.3.2 Domstolen

Det är tingsrätten som prövar och därmed slutgiltigt avgör om en person skall försättas i konkurs.

Vid tingsrätten skall tidigast en och senast två månader efter konkursen hållas ett s.k. edgångssammanträde. Vid detta skall bouppteckningen föreligga i färdigt skick. Syftet med edgångssammanträdet är att konkursgäldenären skall beediga innehållet i bouppteckningen, dvs. intyga att däri upptagna tillgångar och skulder är fullständiga och korrekt angivna. Det åligger tingsrätten att tillse att gäldenären in-finner sig till edgångssammanträdet.

Om konkursgäldenären inom viss tid före konkursen vidtagit åtgärd varigenom egendom kommit att undandras konkursboet, föreligger under vissa förutsättningar möjlighet för konkursförvaltaren att återvinna egendomen till konkursboet. Dessa regler kommer att redovisas separat nedan och här skall bara noteras att återvinningstvister handläggs vid tingsrätten som vanliga tvistemål.

Vidare åligger det tingsrätten att fastställa utdelningsförslaget samt besluta om ersättning till förvaltaren.

Slutligen åligger det tingsrätten att avgöra tvister rörande klander av förvaltarens slutredovisning.

2.3.3 Tillsynsmyndigheten

Uppgiften att vara tillsynsmyndighet i konkurs utförs av 21 av landets 24 kronofogdemyndigheter. Tillsynsmyndigheten skall övervaka att förvaltningen i konkurser bedrivs på ett ändamålsenligt sätt i överensstämmelse med konkurslagen och andra författningar. Den skall särskilt tillse att utvecklingen av konkursen inte fördröjs i onödan. Om myndigheten finner det lämpligt, får den begära redovisning av förvaltaren.

Tillsynsmyndigheten är skyldig att på begäran av rätten, borgenärer, granskningsmän eller gäldenären, lämna upplysningar om boet och dess förvaltning.

En annan uppgift för tillsynsmyndigheten är den som följer av förvaltarens skyldighet att samråda med tillsynsmyndigheten i vissa större frågor rörande förvaltningen av ett konkursbo.

Slutligen är tillsynsmyndigheten behörig att föra talan mot förvaltarens beslut att tillerkänna löntagare ersättning enligt lönegarantilagen.

2.3.4 Gäldenären eller dess ställföreträdare

Gäldenären får, som nämnts, inte själv råda över egendom som hör till konkursboet och inte heller får han åta sig sådana förbindelser som kan göras gällande i konkursen. En gäldenär som är en fysisk person

får inte under konkursen driva näringsverksamhet som medför bokföringsskyldighet enligt bokföringslagen.

Gäldenärens allmänna skyldighet är att ge rätten, tillsynsmyndigheten och förvaltaren de upplysningar om boet de begär. I inledningen av en konkurs medför detta nära kontakter mellan förvaltaren och gäldenären. Denne skall tillhandahålla räkenskapsmaterial samt informera om sina tillgångar och skulder, så att förvaltaren kan ta hand om tillgångarna och upprätta bouppteckningen. Förvaltaren har visserligen att iaktta en förutsättningslös genomgång av gäldenärens ekonomiska ställning, men hans arbete underlättas väsentligt om gäldenären eller dennes ställföreträdare visar god samarbetsvilja. Förvaltaren besitter även vissa tvångsmedel för att förmå gäldenären eller dess ställföreträdare att delta i utredningen. Användande av tvångsmedel beslutas av tingsrätten. De tvångsmedel som förvaltaren kan begära att tingsrätten tillgriper i fall då gäldenären vägrar att lämna upplysningar under utredningen samt att avlägga bouppteckningsed är hämtning och häktning.

2.3.5 Borgenärerna

I bolagskonkurser finns vanligtvis ett flertal borgenärer av skilda slag. Nedan redogörs för de borgenärer som vanligtvis ingår i ett aktiebolags konkurs samt vilken typ av fordringar de brukar ha.

Banker och andra kreditinstitut förekommer regelmässigt i bolagskonkurser. Flertalet bolag är beroende av krediter i sin verksamhet, både för den löpande verksamheten och i samband med investeringar. För de lån bankerna ger, betingar de sig olika säkerheter. Banken blir genom sina säkerheter s.k. prioriterad borgenär vilket framgår av förmånsrättslagen, dvs. den lag som bestämmer i vilken ordning borgenärerna skall erhålla utdelning ur boet. Förmånsrättslagen beskrivs nedan i avsnitt 2.7.

Hyresvärdar förekommer också de regelmässigt i konkurser. Såväl hyresvärd som den som upplåtit ett arrende intar en privilegierad ställning genom att de har en legal förmånsrätt enligt förmånsrättslagen för del av sin fordran. Vidare befinner sig båda i den positionen att de som regel har lätt att träffa avtal om fortsatt uthyrning till konkursboet.

Statens fordran i en konkurs hänför sig nästan uteslutande till skatter och avgifter samt övertagna lönefordringar, se nästa punkt. Även staten är en prioriterad borgenär, eftersom förmånsrättslagen prioriterar skatter och avgifter i utdelningshänseende.

De fordringar *anställda* har mot ett konkursbolag, hänför sig oftast till lön som inte förfallit till betalning vid tiden för konkursutbrottet. Det förekommer dock att anställda har löneanspråk som sträcker sig längre tillbaka i tiden och har förfallit långt före konkursutbrottet. Lön utgör också en prioriterad fordran enligt förmånsrättslagen. Lönefordringar i konkurser omfattas av den s.k. lönegarantilagen, vilken allmänt kan sägas innebära att staten, upp till 100 000 kronor för varje löneborgenär, garanterar prioriterade lönefordringar och själv övertar dessa med samma förmånsrätt.

Störst risk att inte få någon utdelning i en bolagskonkurs löper gäldenärsbolagets *leverantörer*. Dessas utestående fordringar, vare sig de är förfallna eller ej, åtnjuter inte förmånsrätt enligt förmånsrättslagen och inte heller brukar leverantörer ha några förmånsrättsgrundande säkerheter för sina fordringar. Leverantörernas fordringar är sålunda oprioriterade. De oprioriterade fordringsägarna har inbördes lika rätt till vad som återstår sedan de prioriterade fått sitt. I praktiken innebär detta ofta en mycket liten utdelning eller ingen utdelning alls.

2.4 Egendom som ingår i konkursboet

Tillgångarna i ett konkursbo brukar hänföras till tre kategorier av egendom, nämligen sådan som tillhörde gäldenären vid konkursbeslutet, sådan som tillfaller gäldenären under konkursen samt sådan som kan återvinnas till konkursboet.

Utanför konkursboet faller sålunda egendom som tillhör någon annan än gäldenären, även om gäldenären har egendomen i sin besittning. Om gäldenären lånat en sak eller köpt en vara till vilken säljaren förbehållit sig äganderätten till dess varan är slutbetald, har ägaren s.k. separationsrätt i egendomen. Denna omfattas då inte av konkursen och ägaren får separera den från boet. Separationsrätt förutsätter att ett sakrättsligt moment skett. Om t.ex. gäldenären erhållit betalning för något han sålt men har den sålda egendomen kvar i sin besittning,

ingår egendomen i konkursboet och köparen får bevaka sin – sannolikt oprioriterade – fordran i konkursen. Egendom som gäldenären köpt, men som inte betalats vid konkursutbrottet, ingår också i konkursboet om gäldenären fått besittningen till egendomen.

I den mån gäldenären före konkursen träffat någon form av varaktigt avtal om t.ex hyra eller leasing, är frågan om detta avtal tillhör konkursboet eller inte. I princip kan sägas att konkursförvaltaren har en valrätt att inträda i avtalet – varigenom konkursboet framdeles blir avtalspart – eller att avstå. I sistnämnda fall kvarstår gäldenären som avtalspart. Vanligtvis är denne inte intresserad av att fullfölja sina prestationer under avtalet, varigenom detta kommer att hävas eller sägas upp av motparten med följderna att denne på vanligt sätt får bevaka sin fordran som därvid kan ha uppstått. Om förvaltaren väljer att låta boet träda in som avtalspart, betraktas boet som ursprunglig part och svarar därmed för gäldenärens samtliga förpliktelser sedan avtalets ingående. Konkursboet saknar med andra ord rätt – i vart fall vid vissa avtalstyper – att inträda i avtalet från dagen för konkursbeslutet, s.k. partiellt inträde. Härav följer vidare att konkursboet i vissa fall får acceptera avtalet som det ser ut, dvs. någon rätt till omförhandling av detsamma föreligger då inte. Ofta sker emellertid omförhandlingar av avtal. Som regel är konkursboet i behov av vissa leveranser under i vart fall en begränsad tid och ingår därför korttidsavtal med den gamle leverantören. Inte sällan leder dock dessa förhandlingar till att konkursboet tvingas acceptera priser väsentligt högre än marknadspris på grund av att motparten kräver att alla eller större delen av de obetalda fakturorna tas med i priset. Detta gäller i synnerhet leverantörer i monopolställning. Televerket (Telia AB) är ett exempel på företag som utnyttjar sin ställning för att vid avtal med konkursbonse till att erhålla ersättning för så stor del som möjligt av sina utestående fordringar på gäldenären. Leverantörer på mera konkurrenssutsatta marknader saknar motsvarande möjlighet, eftersom konkursboet i stället kan träffa ett korttidsavtal med någon annan. Även andra avtalsparter än leverantörer har insett konkursförvaltarens svaga ställning och utnyttjar detta förhållande vid förhandlingar om korttidsavtal. Här kan bl.a. nämnas leasegivare, hyresvärdar och upplåtare av olika immateriella rättigheter.

Avslutningsvis skall nämnas att från huvudregeln om att all gäldenärens egendom ingår i konkursboet, gäller ett undantag beträffande

s.k. särkonkurser, dvs. de fall då någon som inte har sitt hemvist i Sverige, försätts i konkurs här. En särkonkurs omfattar endast gäldenärens egendom i Sverige. Detta hindrar emellertid inte borgenärerna att vidta exekutiva åtgärder i andra länder där gäldenären har egendom.

2.5 Reglerna om återvinning

För att inte någon borgenär, eller annan, skall kunna gynnas framför övriga, räcker det inte med att gäldenären frantas rådigheten över sina tillgångar under själva konkursen. Denna rådighetsinskränkning medför i stället en betydande risk att gäldenären dessförinnan försöker gynna vissa borgenärer eller avhänder sig egendom på ett oförmånligt sätt. Gäldenären kan också vilja gynna andra, t.ex. närstående bolag eller anhörig. Vidare förekommer att borgenärer, när de inser att gäldenärens ekonomiska ställning sviktar, genom olika åtgärder söker tillskansa sig bättre position i en eventuellt kommande konkurs. För att borgenärerna inte skall tvingas till oöverlagda åtgärder riktade mot gäldenären och för att det inte skall löna sig för borgenärer att utöva påtryckningar mot en insolvent gäldenär att fullgöra sina skyldigheter mot just dem, föreskriver konkurslagen särskilda s.k. återvinningsregler, varigenom vissa transaktioner som företagits i tiden före konkursutbrottet kan bringas att återgå.

Reglerna är uppdelade mellan en allmänt tillämplig regel och ett antal specialregler för olika typer av rättshandlingar och prestationer. Den allmänna regeln återfinns i 4 kap. 5 § konkurslagen, se bilaga.

Ett gynnande av viss borgenär kan vara en betalning av betydande belopp till oprioriterad borgenär just före konkursutbrottet. Rättshandlingar varigenom gäldenären på ett otillbörligt sätt undandrar borgenärerna tillgångar kan vara att gäldenären avyttrar sina tillgångar för att sedan fly ur landet med pengarna eller att gäldenären till viss borgenär bortslumpar egendom. Som exempel på ökning av skulder kan nämnas att gäldenären skuldsätter sig utan att boet tillförs motsvarande värde eller att gäldenären opåkallat ådrar sig betydande skadeståndsskyldighet genom att bryta ett avtal.

Enligt specialreglerna krävs för återvinning inte att det visas att gäldenären vid rättshandlingen var eller blev insolvent eller att den andre parten var i ond tro om några omständigheter. I stället är det tillräckligt att gäldenären företagit vissa objektivt beskrivna rättshandlingar eller prestationer inom viss tid före konkursen, vanligen tre månader före fristdagen, dvs. den dag då ansökan om konkurs inkom till tingsrätten. De olika specialreglerna återfinns i 4 kap. 6–13 §§ konkurslagen, se bilaga.

Utöver de uppställda rekvisiten i återvinningsreglerna krävs för återvinning att rättshandlingen varit till nackdel för borgenärerna i konkursen. Med nackdel avses att det ekonomiska utfallet för en eller flera borgenärer objektivt sett genom rättshandlingen blivit sämre, jämfört med den situationen att rättshandlingen aldrig vidtagits.

Nackdelen skall vid tillämpning av specialreglerna ha uppstått direkt genom den angripna rättshandlingen. Åtgärden skall medföra nackdel i sig, utan att några ytterligare omständigheter tillkommer. Såvitt avser den allmänna regeln är det dock tillfyllest att indirekt nackdel uppkommer, dvs. att nackdel uppstår i förening med andra händelser. Bevisning angående insolvens krävs emellertid inte i något fall för att nackdel skall anses föreligga.

Tidpunkten för nackdelsbedömningen varierar. Beträffande den allmänna regeln kan nackdelsrekvisitet vara uppfyllt oavsett vid vilken tidpunkt nackdelen uppstått. Vid tillämpningen av specialreglerna är tidpunkten då rättshandlingen företogs avgörande.

2.6 Brott mot borgenärer

Brottsbalkens 11 kap. om brott mot borgenärer m.m. svarar som tidigare antytts i väsentliga delar emot återvinningsreglerna. Bestämmelserna återfinns i bilaga. Som framgår hänför sig nämnda brottsbestämmelser även till obeståndsbegreppet enligt konkurslagen samt i viss mån till reglerna om tvångslikvidation i aktiebolagslagen. Det måste dock framhållas att en handling som medför att en transaktion är återvinningsbar, inte automatiskt medför att handlingen dessutom är brottslig. Detta sammanhänger bl.a. med att en civilprocess skiljer sig från en brottmålsprocess i flera avseenden. Som exempel kan

nämnas att beviskraven i en brottmålsprocess är mycket höga. Härtill kommer att handlingen måste ha skett med uppsåt eller i vissa fall grov oaktsamhet.

2.7 Förmånsrättslagen

Utdelningen i en konkurs styrs i stor utsträckning av reglerna i förmånsrättslagen. I lagen indelas olika fordringar i skilda kategorier. Lagen bygger på ett antal överväganden, såsom det allmänna omsättningsintresset samt sociala och fiskala hänsyn. Det allmänna omsättningsintresset innebär att kreditgivare bör erhålla en fördel i utdelningshänseende i syfte att underlätta för såväl fysiska som juridiska personer att uppta lån och erhålla annan kredit. Det ekonomiska livet kräver därför att kredit kan ges mot säkerhet i reala tillgångar som enligt förmånsrättslagen medför företräde framför andra borgenärsfordringar. Banker och andra kreditinstitut erhåller därför som regel god täckning i proportion till sina fordringar jämfört med andra borgenärer. Likaså intar anställda och staten en privilegierad ställning i utdelningshänseende, dock inte i samma mån som kreditinstitut. Leverantörerna är däremot som regel oprioriterade, eftersom de saknar reella möjligheter att betinga sig säkerheter. Fordringar som hänför sig till de skulder konkursboet ådragit sig under konkurshandläggningen liksom de s.k. konkurskostnaderna, intar en särställning. I de fall konkursförvaltaren bestämmer sig för att driva en konkursrörelse vidare, måste han ingå nya avtal med leverantörer m.fl. Dessa skulder tillsammans med kostnaderna för konkursen, t.ex. arvodet till förvaltaren, utgör de s.k. massaskulderna och skall betalas innan konkursboets egendom kan användas till betalning av konkursborgenärernas fordringar.

Förmånsrätt innebär att borgenären skall få fullt betalt inklusive ränta, upp till det förmånsberättigade beloppet, innan borgenär som har sämre förmånsrätt eller är oprioriterad får utdelning. Lagen skiljer mellan särskilda och allmänna förmånsrätter. Särskild förmånsrätt har företräde framför allmän förmånsrätt. De särskilda gäller endast i viss egendom, medan de allmänna gäller i all gäldenärens egendom. Enkelt beskrivet får de särskilt förmånsberättigade först betalt för sina

fordringar, varefter övriga tillgångar fördelas mellan dem med allmän förmånsrätt. I undantagsfall förslår boets tillgångar att även täcka viss procent av de oprioriterade fordringsägarnas fordringar.

Förmånsrätterna gäller i förhållande till varandra i den ordning de upptas i förmånsrättslagen, se bilaga. Förmånsrättsordningen har kortfattat följande rangordning:

Särskilda förmånsrätter

- A. Förmånsrätt till följd av olika slag av panträtt och dylikt.
- B. Förmånsrätt för vissa försäkringstagares fordringar hos försäkringsbolag.
- C. Förmånsrätt i lös egendom som hör näringsverksamhet till för hyres- och arrendefordringar samt till följd av företagshypotek.
- D. Förmånsrätt i fast egendom till följd av förmånsrätt enligt lag eller inteckning i egendomen.
- E. Förmånsrätt i tomträtt avseende avgäldsfordran, eller till följd av lag eller inteckning.

Allmänna förmånsrätter

- A. Konkurs- och arvodeskostnader m.m.
- B. Revisionsarvode och kostnad för räkenskapsmaterial.
- C. Skatter och allmänna avgifter med vissa begränsningar.
- D. Lönefordringar m.m.

Som framgått följer vissa förmånsrätter direkt av lag medan andra kräver någon form av avtal. De första kallas legala och de andra konventionella. De flesta särskilda förmånsrätterna är konventionella under det att de allmänna förmånsrätterna är legala. För att komma i åtnjutande av en särskild förmånsrätt krävs sålunda vanligtvis att borgenären och gäldenären träffat avtal varigenom en förmånsrättsgrundande säkerhet uppkommer. De konventionella förmånsrätterna uppkommer med andra ord endast när ett sakrättsligt moment etablerats.

En borgenär med pant i lös egendom har alltså bästa förmånsrätt upp till pantens värde. Panter säkrar krediter av olika slag. Detsamma gäller beträffande företagshypotek, dvs. en inteckning i viss egendom

som ingår i näringsidkares lösa egendom. Så länge värdet av egendom som omfattas av pant eller företagshypotek överstiger borgenärens fordran behöver denne egentligen inte oroa sig om gäldenären försätts i konkurs, eftersom full utdelning ändå kan påräknas. Det enda borgenären behöver bevaka är sålunda säkerhetens värde. Borgenärer med allmän förmånsrätt å andra sidan, har som regel inte samma möjlighet att överblicka sin säkerhetssituation eftersom dessa vanligen är ovetande om vilka särskilda förmånsrätter som existerar. Om detta och konsekvenser därav, kommer en redogörelse att lämnas nedan.

2.8 Kostnader

Konkursinstitutet är förenat med stora kostnader, såväl direkta som indirekta. Under denna rubrik skall behandlas de direkta kostnaderna, dvs. kostnader avseende själva handläggningen, samt vad de hänför sig till.

Med *konkurskostnad* avses i huvudsak arvode och kostnadsersättning till förvaltaren och av förvaltaren i vissa fall anlitate funktionärer, ersättning till staten för tillsyn över förvaltningen samt vissa kallelse- och kungörelsekostnader.

Som ovan antyttas ingår ett konkursbo en rad avtal som kan ge upphov till *massaskulder* i fall förvaltaren fortsätter att driva konkursgäldenärens rörelse. Eftersom konkursboet är ett eget rättssubjekt som svarar för de förpliktelser boet ådragit sig med de tillgångar som finns i boet, får en borgenär som har en fordran mot konkursboet en bättre ställning än flertalet av borgenärerna som har en fordran mot konkursgäldenären/bolaget. En sådan fordran kan sägas vara en kostnad för konkursen. Meningen torde dock vara att massaskulderna boet ådragit sig skall motsvaras av intäkter till konkursboet som i slutändan ger större utdelning till borgenärerna än som blivit fallet om konkursboet inte ingått ifrågavarande avtal.

Massafordringar uppkommer emellertid inte endast i de fall konkursboet sluter ett eget avtal med någon. Sålunda inträder, som nämnts, i vissa fall massaansvar även i de fall konkursboet inträder i ett varaktigt avtal som konkursgäldenären själv ingått före konkursutbrottet. Som exempel kan nämnas hyres- och leasingavtal. Enligt

svensk rätt har konkursboet inte möjlighet att överta ett sådant äldre avtal från konkursdagen, utan svarar i stället för samtliga gäldenärens förpliktelser hänförliga till tiden efter men även före konkursbeslutet. Konkursförvaltaren måste med andra ord noga överväga de ekonomiska konsekvenserna, innan han låter boet inträda i ett befintligt avtal. Ett konkursbo kan nämligen försättas i konkurs om boet kommer på obestånd.

Utöver de som ovan nämnts, tillkommer *övriga kostnader* som avser den konkurshantering som sker vid tingsrätten. I första hand avses härmed edgångssammanträdet samt bevakningsförfarandet.

2.9 Övrig insolvensrätt m.m.

2.9.1 Ackord i konkurs

Den eftergift som genom ackord i konkurs kan påtvingas en borgenärsmminoritet blir i princip gällande mot varje borgenär känd eller okänd som haft rätt att bevaka anspråk på oprioriterad utdelning i konkurs. Borgenärer med förmånsberättigade fordringar är i princip oberörda av ackord.

För att ackord skall komma till stånd måste gäldenären till tingsrätten inge ett skriftligt preciserat ackordsförslag. Om ackordsförslaget tas upp skall borgenärerna kallas till sammanträde inför rätten för att pröva förslaget. Förvaltaren skall också höras och avge yttrande huruvida han anser att förslaget bör antas av borgenärerna.

Om ackordsförslaget antas av borgenärerna med erforderlig kvalificerad majoritet uppkommer frågan om fastställelse av ackordet. Ett ackordsförslag som ger minst 50 procent av fordringsbeloppet skall anses antaget av borgenärerna om 3/5 av de röstande har godtagit förslaget och deras fordringar uppgår till 3/5 av de röstberättigade fordringarnas sammanlagda belopp. Är ackordsprocenten lägre skall ackordsförslaget anses antaget om 3/4 av de röstande har enats om förslaget och deras fordringar uppgår till 3/4 av de röstberättigade fordringarnas sammanlagda belopp.

Såvitt gäller ackordets innehåll gäller, att ackordet ger minst 25 procent av fordringarnas belopp om inte lägre ackordsprocent god-

känts av samtliga kända borgenärer som bevakat fordran och som omfattas av ackordet eller synnerliga skäl för lägre utdelning föreligger. Vidare fordras att föreskriven minsta utdelning skall betalas inom ett år efter det att ackordet fastställs om inte borgenärerna godkänner längre betalningstid. Även om ackordsvillkoren enligt vad som nyss angivits i och för sig är godtagbara, skall fastställelse vägras om ackordet uppenbart är till skada för borgenärerna. Bedömandet härav innefattar i första hand en jämförelse mellan ackordsvillkoren och den utdelning som kan förväntas i konkursen om ackord inte kommer till stånd.

Utän hinder av ackord skall förmånsberättigade fordringar betalas av förvaltaren. I förhållande till prioriterade borgenärer skall förfarandet sålunda fortgå med realisations- och utdelningsåtgärder enligt i huvudsak vanliga regler. Detsamma gäller åtgärder för bestridande av konkurskostnader om massagäld samt redovisning.

Institutet ackord i konkurs saknar i praktiken betydelse bl.a. beroende på att syftet med regelsystemet är oklart. Reglerna torde inte ha tillämpats under den senaste tioårsperioden.

2.9.2 Offentligt Ackord

Reglerna om offentligt ackord är väsentligen desamma som för ackord i konkurs vad avser den rättsliga betydelsen av ackordet samt förutsättningarna för fastställelse av ackord.

Vad som i jämförelse med ackord i konkurs är specifikt för offentligt ackord är väsentligen problemet hur man i de borgenärens intresse som vill uppnå ackord utan konkurs skall kunna dels förebygga säraktioner i form av konkursansökan eller ansökan om utmätning, dels skapa tillräckliga garantier mot att gäldenären under ackordsförfarandet ytterligare försämrar fordringsägarnas möjlighet till betalning. En anledning till att viss borgenär ser sig nödsakad att vid viss tidpunkt inge ansökan om konkurs är ofta att en frist om återvinning eller liknande måste iaktas. Särskilda regler finns därför, innebärande att om ackordsförfarandet inletts genom förordnande av god man men sedermera konkurs följer på ansökan inom viss tid, återvinningsfrister och vissa därmed jämförliga frister räknas tillbaka till tidpunkten från ansökningen av förordnande om god man.

I nu gällande ackordslag indelas ackordsförfarandet i två stadier, dels förordnande av god man, dels beslut om offentlig ackordsförhandling. Under ackordsförfarandet behåller gäldenären sin rådighet över egendomsmassan och har enbart en skyldighet att samråda i förvaltningsangelägenheter med den gode mannen. Normalt förutsätts verksamheten under det inledande skedet leda fram till endera en uppgörelse under hand eller att en ansökan om förhandling om offentligt ackord inges till rätten. Om sådan ansökan inte ingivits inom två månader från det att den gode mannen förordnats är verkan av god mansförordnandet förfallen vid utgången av nämnda tid.

Om verksamheten under ackordsförfarandets första skede visserligen inte leder till en uppgörelse under hand men likväl ger någorlunda positiva resultat, förutsätts den utmytna i en ansökan om förhandling om offentligt ackord. För att en sådan ansökan skall upptas till prövning skall den åtföljas av ett preciserat ackordsförslag som dessutom skall innehålla bl.a. utredning rörande gäldenärens ställning. Utredningen skall bestå av den gode mannen upprättad bouppteckning och god mansberättelse som till innehållet väsentligen skall motsvara uppgifterna i en förvaltarberättelse enligt konkurslagen. Vidare skall utredningen innefatta ett yttrande från den gode mannen huruvida han anser att ackordsförslaget bör antas av borgenärerna.

Under ackordsförhandlingen skall borgenärerna rösta om ackordsförslaget. Rösträtsreglerna är desamma som för ackord i konkurs. Fastställande av antaget ackordförslag sker på motsvarande sätt som vid ackord i konkurs.

Även reglerna om offentligt ackord tillämpas mera sällan och ansökan om god man enligt ackordslagen inges numera utifrån önskemålet att skapa ett anstånd med betalning. Att ansökan om god man leder till ett fastställt offentligt ackord är mycket ovanligt. Bakgrunden härtill är primärt att borgenärerna inte har sådant förtroende för gäldenären, att de vill ge denne möjligheten att bibehålla rådigheten eller kontrollen över egendomen. Borgenärernas bristande kontroll vid ett sådant förfarande medför en betydande risk för borgenärerna men inte för gäldenären. Härutöver utgår ett ackordsförslag från gäldenärens ekonomiska ställning vid tidpunkten för ackordet, varför borgenärerna inte ges möjlighet att få del av gäldenärsbolagets framtida vinster. Vidare har rätten, enligt tidigare gällande regler, att utnyttja gamla skatterättsliga förlustavdrag efter ett ackord upphävt.

2.9.3 Insolvensutredningens förslag till lag om företagsrekonstruktion (SOU 1992:113)

Insolvensutredningen har avgivit ett delbetänkande (SOU 1990:74) gällande ett förslag till skuldsaneringslag. I november 1992 avgav utredningen sitt slutbetänkande med förslag till lag om företagsrekonstruktion.

Slutbetänkandet innehåller följande huvudpunkter:

- Ett nytt rekonstruktionsförfarande, företagsrekonstruktion, föreslås som ersättning för konkurs i vissa fall. Lagen föreslås ersätta nu gällande ackordslag. Företagsrekonstruktion innebär att en gäldenär som bedriver näringsverksamhet, efter betalningsinställelse och under medverkan av en av rätten utsedd administrator söker rekonstruera verksamheten och träffa en ekonomisk uppgörelse med sina borgenärer utan konkurs. Det är krisföretag som är livsdugliga eller vars verksamhet helt eller delvis kan fortsättas i någon form som härvid avses.
- Vid konkurs föreslås att s.k produktiva löner (intjänad lön samt uppsägningslön under den tid driften vid företaget fortsätter dock längst under två månader) i förmånsrättshänseende går före företagshypotek. Förslaget innebär således att fordringar som i dag har allmän förmånsrätt, går före och kan tas ut ur egendom som omfattas av särskild förmånsrätt. Förändring av förmånsrättsordningen är avsedd att främja användningen av företagsrekonstruktioner i stället för konkurs. Vidare föreslås att fordringar som med administratörns samtycke uppkommit under rekonstruktionsförfarandet som föregått konkursen skall ha företrädesrätt före företagshypotek.
- Förmånsrätterna för skatter och allmänna avgifter föreslås bli avskaffade. Syftet med en sådan åtgärd är att förbättra de prioriterade fordringsägarnas ställning.
- Utredningen anser sig ha fått belägg för att en "osund konkurrens" förekommer genom att den statliga lönegarantin utnyttjas på visst sätt. Ovan angivet förslag beträffande s.k. produktiva löner bör enligt utredningen motverka "överutnyttjande" av garantin. I detta sammanhang föreslås också att tillsynsmyndigheten i konkurs aktivt bevakar att garantin inte "överutnyttjas".

- En ansökan om företagsrekonstruktion skall prövas av tingsrätten för att missbruk skall förhindras. Förfarandet skall upphöra efter tre månader från beslutet om inte tingsrätten förlänger tiden, dock högst i ett år. Förfarandet kan dock fortsätta en längre tid om förhandling om offentligt ackord inletts. En ansökan om offentligt ackord skall godtas om det biträds av minst $2/5$ av borgenärerna och dessas fordringar uppgår till minst $2/5$ av samtliga fordringar. Ackordet skall ge alla lika-berättigade borgenärer lika rätt och minst 25 procent av fordringarnas belopp, om inte lägre ackordsprocent godkänns av samtliga borgenärer som skulle omfattas av ackordet eller särskilda skäl för lägre procent föreligger. Föreskriven minsta utdelning skall betalas inom ett år efter det att ackordet har fastställts, om inte samtliga borgenärer godkänner längre betalningstid. Ett ackordsförslag som ger minst 50 procent av fordringsbeloppen, skall anses antaget om $3/5$ av de röstande borgenärerna har godtagit förslaget och deras fordringar uppgår till $3/5$ av de röstberättigade fordringarnas sammanlagda belopp. Är ackordsprocenten lägre, skall förslaget antas om ovannämnda andelar är $3/4$.
- Insolvensutredningen har även föreslagit att leverantörer av vissa nyttigheter såsom el och vatten m.m., skall vara skyldiga att under vissa förutsättningar leverera dessa nyttigheter till bolag under rekonstruktion.

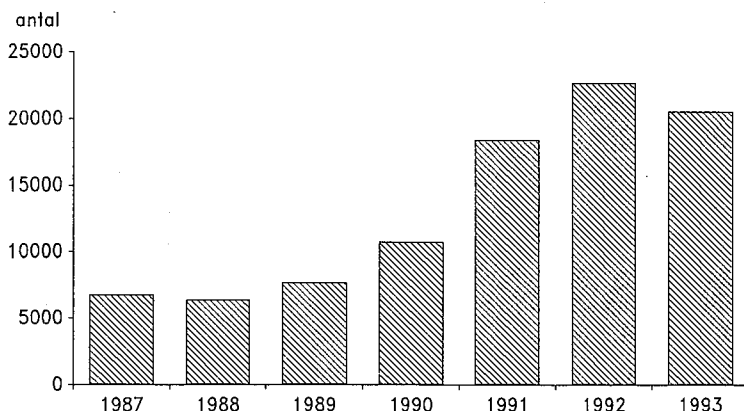
Det bör dock noteras att förslaget i en väsentlig del inte innebär någon förändring jämfört med vad som anges i ackordslagen. Detta hänför sig till borgenärernas bristande kontroll över förfarandet genom att gäldenären behåller rådigheten över sina tillgångar. Härigenom kan antas att förfarandet, om det införs, inte kommer att tillämpas i någon större utsträckning.

3 Statistik

Statistiken som är framtagen för denna undersökning har inhämtats från Statistiska Centralbyrån, Riksskatteverket, Domstolsverket och Tillsynsmyndigheten i konkurser i Stockholms län.

Det har inte varit möjligt att få fram statistik som belyser vilket resultatet skulle bli om de förändringar som presenteras i denna rapport genomförs. Bedömningen är att utfallet skulle bli gynnsamt ur samhällsekonomiskt perspektiv.

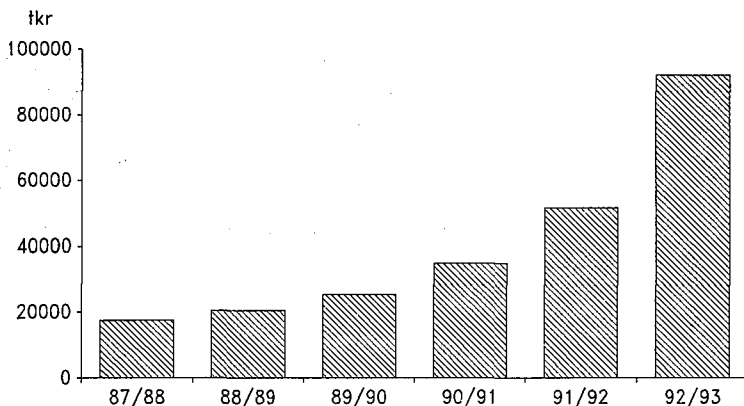
Diagram 3.1 Antalet konkurser i riket

Antalet konkurser i riket har ökat markant sedan 1990. Den största procentuella uppgången inträffade mellan 1990 och 1991 då ökningen var drygt 70 procent, medan ökningen mellan 1991 och 1992 stannade på drygt 20 procent. Under 1993 minskade antalet konkurser med 9,3 procent jämfört med 1992.

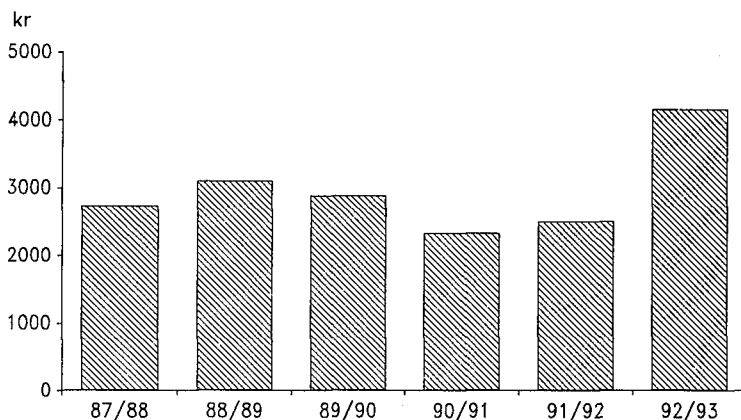
Statens kostnader för förvaltararvoden som inte täckts av tillgångarna i konkursboet visas i diagram 3.2. Redovisningen avser 1987/88–1992/93. Kostnaderna redovisas per budgetår.

Diagram 3.2 Statens kostnader för förvaltararvoden

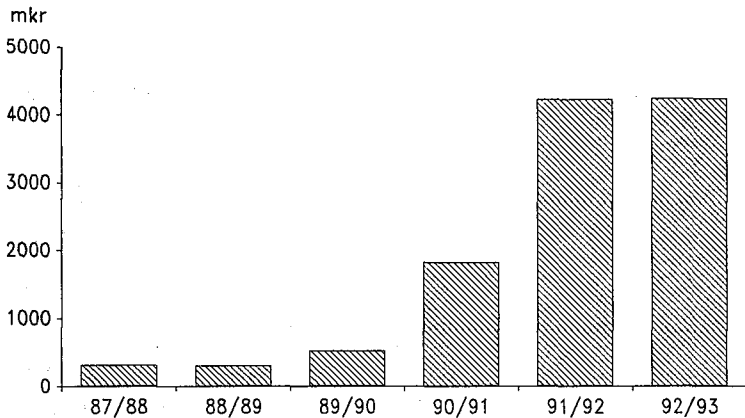
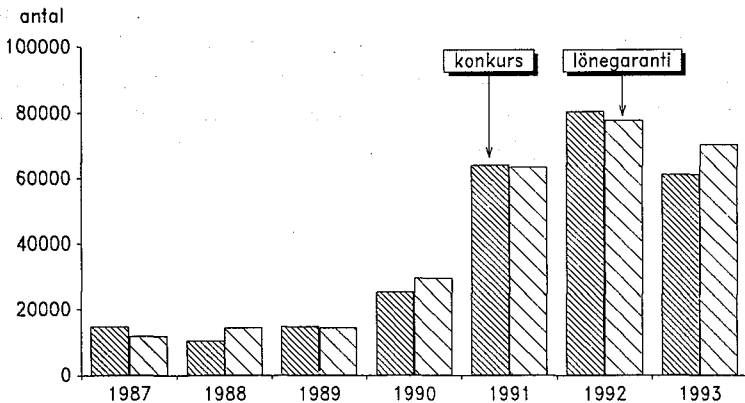

Konkurskostnaderna för staten har ökat synnerligen kraftigt under de två senaste budgetåren, såväl procentuellt som i reella tal. Konkurserna har också på andra sätt blivit en allt tyngre samhällsekonomisk börda. Med en rekonstruktionsmöjlighet och en ändring av obeståndsbegreppet kan klara fördelar vinnas ur samhällsekonomiskt perspektiv. Det kan också anmärkas att kostnaderna för staten helt naturligt ökar mest åren efter konstaterad ökning avseende antalet konkurser.

Nedan redovisas statens kostnad per konkurs. Observera att redovisningen bygger på kostnader för staten samt antalet konkurser i riket per budgetår medan antalet konkurser i diagram 3.1 avser kalenderår.

Diagram 3.3 Statens kostnader för förvaltararvoden per konkurs

Konkurserna försakar också staten kostnader för lönegarantier, vilka är betydligt högre än kostnaderna för förvaltararvoden. Det kan konstateras att utbetalningarna från statens lönegarantifond dramatiskt har ökat. Detta förhållande kan härledas ur, förutom ökningen av antalet konkurser och därmed även antalet berörda anställda, den omständigheten att tillgångsmassan i konkurserna generellt har minskat, varför boets medel ej täcker lönegarantikostnaderna.

Diagram 3.4 Statens nettokostnad för den statliga lönegarantin**Diagram 3.5** Antal arbetstagare som omfattats av konkurser samt antalet arbetstagare som varit föremål för lönegarantibehandling

Den vänstra stapeln i diagram 3.5 avser antal arbetstagare som överhuvud omfattats av konkurser och den högra således de arbetstagare som varit föremål för lönegaranti.

Vad gäller antalet anställda som omfattas av konkurser tas det år rörelsen försattes i konkurs som utgångspunkt. Däremot tas som ut-

gångspunkt vid redovisningen av de som omfattats av lönegarantin det år ärendena anhängiggjorts hos Kronofogdemyndigheterna. Samtliga arbetstagare kan på grund av bestämmelserna om närstående, i 12 § förmånsrättslagen inte bli föremål för lönegaranti.

I diagram 3.6–3.9 redovisas avslutningsvis uppgifter om borgenärens förluster i samband med konkurser samt konkursernas fördelning mellan fysiska och juridiska personer.

Diagram 3.6 Leverantörernas förluster i miljoner kronor. Endast fordringar uppgående till minst 5 000 kronor har beaktats

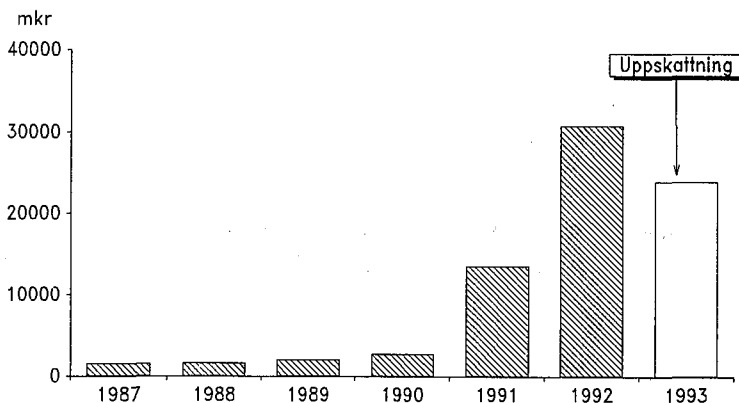
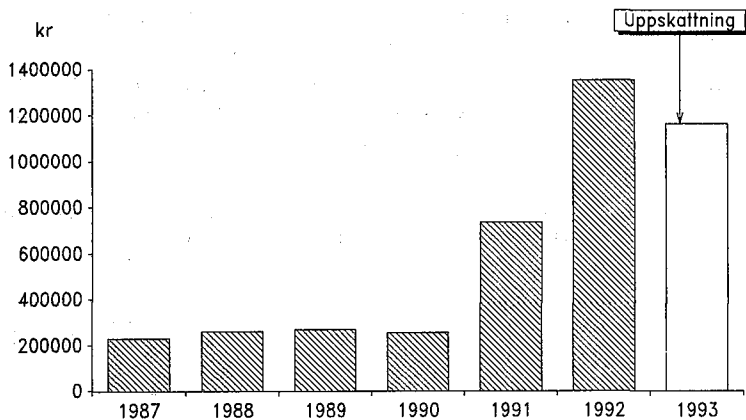
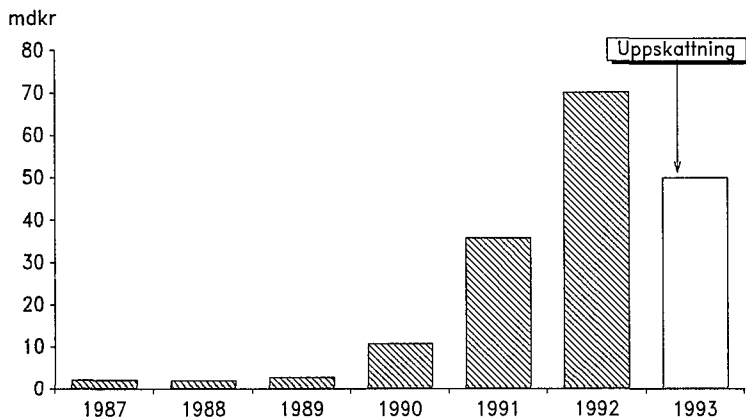

Diagram 3.7 Leverantörernas förluster per konkurs (endast fordringar på minst 5 000 kronor är beaktade)

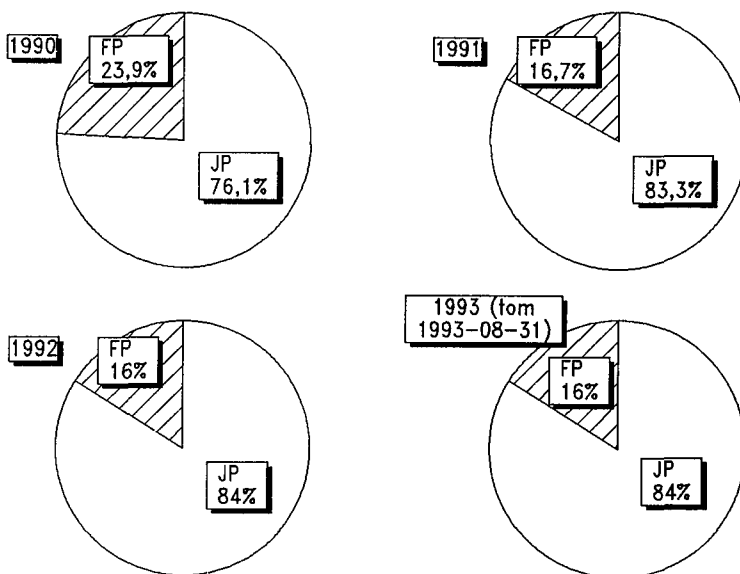
Detta diagram visar inte de faktiska leverantörsförlusterna per konkurs, eftersom fordringar understigande 5 000 kronor inte har beaktats.

Diagram 3.8 Bankernas kreditförluster i miljarder kr

Föregående diagram är en sammanställning avseende de totala kreditförlusterna. Självfallet är samtliga kreditförluster inte konkursrelaterade. På goda grunder kan dock antas att övervägande delen av kreditförlusterna kan härledas ur konkurser.

Diagram 3.9 Fördelningen mellan fysiska och juridiska personer försatta i konkurs

JP = Juridiska personer, FP = Fysiska personer

4 Problemorientering

4.1 Allmänt

Konkurshantering är en verksamhet som oundvikligen är förenad med en rad problem. De flesta medför i förlängningen en rad negativa konsekvenser av i huvudsak ekonomiskt slag. Vissa av dessa är sannolikt svåra att helt undvika, men många sammanhänger med den nuvarande svenska konkurslagstiftningen. Med relativt små förändringar skulle konkurshandläggningen kunna effektiviseras, varigenom de kostnader som hänför sig direkt till själva konkurshanteringen blir mindre. Genom konkurserna konstateras slutligt förluster för borgenärer till betydande belopp. Vidare innebär en konkurs även andra problem, såsom t.ex. arbetslöshet vilken i sin tur kan leda till social utslagning. Härigenom medför en konkurs ett flertal indirekta kostnader. Härtill kommer att med en konkurs ofta följer s.k. dominoeffekter, genom att andra bolag som är mer eller mindre beroende av konkursbolaget i sin tur drabbas av konkurs.

I kapitel 5 presenteras förslag till förändringar av vissa av dagens regler avseende konkurshanteringen. Först behandlas dock i detta kapitel ett antal problem med nuvarande regelsystem.

4.2 Obeståndsbegreppet

Konkurslagens regler om när obestånd skall anses föreligga, korresponderar inte med reglerna om företagens redovisning. Det är således inte möjligt att med stöd av rättsligt definierade hållpunkter, utifrån ett bolags balans- eller resultaträkning, sluta sig till om bolaget är på obestånd.

Detta förhållande är ur flera perspektiv mindre lyckat.

Det medför till att börja med att ett bolag som på ett eller annat sätt lyckas betala sina skulder allt efter att de förfaller, kan undvika en konkurs betydligt längre än vad som är företagsekonomiskt motiverat. Som exempel kan nämnas att ett bolag kontinuerligt tar upp nya krediter mot att bolaget fortlöpande pantsätter all sin egendom för att betala sina fordringsägare trots att det inte generar den vinst som utan de nya krediterna skulle erfordras för dessa betalningar. När situationen till slut visar sig ohållbar, är bolaget ofta så utarmat att kanske inte ens de prioriterade borgenärerna får mer än delvis betalt eftersom all egendom pantsatts för att uppta krediter till betalning av räntor och amorteringar på gamla krediter. Något tillspetsat kan tänkas att endast den fordringsägare som lämnat de för bolagets "överlevnad" nödvändiga krediterna – och som kunnat göra det tack vare goda säkerheter – erhåller utdelning.

Vidare förekommer i inte ringa omfattning att bolag som har problem att betala sina skulder formulerar ett antal ursäkter som saknar verklig bakgrund för att de skall få anstånd med betalning. Det förekommer också att gäldenärer mot bättre vetande processar i domstol om fordringar, för att därigenom vinna tid. Som en följd av det anförda inträffar ofta att ett bolag försätts i konkurs alltför sent för att det skall återstå egendom som kan täcka större delen av fordringarna.

Även bortsett från olika aktiviteter som gäldenären ensam eller tillsammans med någon borgenär kan vidta för att förhålla erforderliga åtgärder i en obeståndssituation, finns ett omfattande informationsproblem mellan gäldenären och borgenärerna. Detta medför att även passivitet från gäldenären leder till att nödvändiga åtgärder försenas. Följaktligen finns det en klar koppling mellan de i vissa avseenden alltför låga informationskrav som i dag ställs på gäldenären och de alltför sent inträffade konkurserna.

Även det motsatta förhållandet med från ekonomiska utgångspunkter onödiga konkurser förekommer i dag. Om ett företag, som har tillgångar överstigande skulderna, råkar ut för en likviditetskris som har en viss varaktighet, kan detta försättas i konkurs. I ett sådant fall är emellertid det nuvarande konkursinstitutet illa anpassat och ett mindre ingripande rekonstruktionsförfarande vore därför önskvärt. De båda nyss påtalade bristerna kan illustreras med följande exempel.

Antag att ett tillverkningsbolag med ett antal leverantörer har ett negativt eget kapital. Bolaget verkar inom en bransch där det kan

konstateras att någon konjunkturuppgång inte är att vänta inom de närmaste två åren. För bolaget innebär detta, att det förr eller senare kommer att sakna förmåga att tillgodose samtliga borgenärers fordringar. Förutsatt att bolagets huvudsakliga åtaganden avser långsiktiga krediter samt att bolaget har en viss likviditet, kan det emellertid en begränsad tid leva vidare med risk för att ytterligare försämra sin ekonomiska ställning. Visserligen stadgas skyldighet för ett bolag att upprätta kontrollbalansräkning när halva aktiekapitalet förbrukats med en eventuell likvidation av bolaget till följd. Det måste emellertid noteras att ett sådant förfarande inte på ett effektivt sätt ger borgenärerna möjlighet att tillvarata sina ekonomiska intressen. Sålunda saknas t.ex. förutsättningar för en återvinningstalan även om ett bolag till följd av sin ekonomiska ställning beslutar om likvidation.

Antag i stället att bolaget har tillgångar som överstiger skulderna och dessutom uppvisar ett positivt resultat men att bolagets huvudsakliga åtaganden avser korta krediter. Saknar bolaget likvida medel anses det vara på obestånd och kan försättas i konkurs även om det mot bakgrund av rådande konjunktur och en prognos avseende bolagets framtid, på goda grunder kan fastslås att bolaget är livskraftigt. Förutsättningen för obestånd, att betalningsoförmågan inte endast skall vara tillfällig, synes i praxis ha inneburit en förhållandevis kort period.

Med det först redovisade problemet sammanhänger ett informationsproblem. Förutsatt att ett bolag i rätt tid betalar sina skulder saknas egentlig anledning för fordringsägarna att ana oråd. Den enda information de behöver fästa något avseende vid är just att de får betalt utan dröjsmål. Om i stället obeståndsbegreppet kopplades till bolagets faktiska ekonomiska ställning, vore det betydligt lättare för kreditgivare och leverantörer att bedöma möjligheterna att på sikt få betalt för sina fordringar, i synnerhet om regeln kompletterades med en skyldighet för bolagets ledning att tillhandahålla sådan information.

Även i själva konkurshanteringen medför det befintliga obeståndsbegreppet problem. Med nuvarande utformning är det ofta svårt att närmare ange när obeståndstidpunkten inträffade, vilken tidpunkt är av synnerlig vikt för bl.a. bedömningen av möjligheterna att återvinna rättshandlingar m.m. Säkerligen skulle denna bedömning bli säkrare om obeståndsbegreppet kopplades till gällande redovisningsprinciper.

Slutligen avviker obeståndsdefinitionen från aktiebolagslagens regler om likvidationsplikt. Enligt dessa regler skall ett aktiebolag likvideras, dvs. avvecklas, när bolagets egna kapital understiger halva det registrerade aktiekapitalet. Det åvilar dock i första hand bolagets styrelse eller revisor att uppmärksamma detta förhållande och bolagsstämman skall sedan besluta om likvidation. Borgenärer saknar emellertid möjlighet att initiera ett likvidationsförfarande på denna grund. Det kan starkt ifrågasättas om bestämmelserna om likvidationsplikt för ett företag utgör något effektivt skydd av bolagets kapital sett ur borgenärernas synvinkel.

4.3 Konkursboets möjlighet att inträda i gäldenärens avtalsförhållanden samt återvinning

När en gäldenär försätts i konkurs utreds dennes ekonomiska situation jämliken omgående av konkursförvaltaren. Redan genom bouppteckningen framkommer vad som sannolikt kan påräknas i utdelning till de olika borgenärerna. Vissa borgenärer kommer att få full eller nära nog full utdelning under det att andra kanske inte erhåller någonting.

Hur stor utdelningen till slut blir sammanhänger bl.a. med innehållet i avtal träffade mellan gäldenären och borgenären. För att förvaltaren skall kunna fortsätta att driva den rörelse gäldenären drev, förutsätts att förvaltaren får till stånd avtalsförhållanden med gäldenärens tidigare leverantörer och kreditgivare. Det gäller i synnerhet varaktiga avtal som innehåller bestämmelser om periodiskt förfallande prestationer, såsom hyra och leasingavgifter. Sådana avtal kan etableras på två sätt, antingen genom att nya avtal träffas med leverantörerna m.fl., eller genom att konkursboet övertar gäldenärens ställning som part i redan befintliga avtal. I de fall nya avtal ska träffas kommer borgenären att motsätta sig varje förändring av det föreliggande avtalet som skulle påverka utdelningen i negativ riktning. Som exempel kan nämnas en borgenär som har ett avtal med gäldenären enligt vilket ett stort skadestånd skall utgå på grund av att gäldenären brutit mot avtalet genom att inte erlägga betalning på föreskrivet sätt. Denna borgenär väljer hellre att häva avtalet med gäldenären för att därigenom få en stor skadeståndsfordran i konkur-

sen, än att träffa ett korttidsavtal med förvaltaren och därigenom tvingas nöja sig med vad detta avtal ger. Vidare brukar leverantörer uppställa villkor för nya avtal som innebär att konkursboet måste betala gäldenärens skulder avseende tidigare leveranser och på detta sätt sålunda tillskansa sig en fordran motsvarande massafordran. Typiskt är som tidigare antytts ett långvarigt leasingavtal som till sin karaktär ej på kort sikt kan ersättas eller ett fall där leverantören intar en monopolställning i förhållande till gäldenären. Det är från boets synpunkt med andra ord i många fall fördelaktigare om boet i stället ges rätt att överta de befintliga avtalen, varvid boet endast ansvarar för sina egna förpliktelser och alltså inte även gäldenärens.

Ett konkursbos rättigheter och ansvar avseende avtal som gäldenären ingått före konkursen avser sålunda i huvudsak dels frågan om boets rätt att ta över avtalet, eller "inträda" i detsamma, dels – under förutsättning att sådan rätt finnes – huruvida boet måste överta gäldenärens samtliga förpliktelser eller om boet endast ansvarar för avtalets fullgörande från och med själva inträdet alternativt konkursdagen. Sistnämnda fråga brukar formuleras som huruvida konkursbo har rätt till partiellt inträde i gäldenärens avtal. Av särskild vikt under denna punkt är frågeställningen huruvida konkursboet även skall ha en rätt att utträda ur avtalet, exempelvis då rörelsen läggs ned efter viss tid eller avyttras.

Konkursboet har generell inträdesrätt avseende bl.a. olika typer av köpeavtal samt lokalhyresavtal. Beträffande vissa andra avtal är läget emellertid mera oklart. Över huvud taget saknas i stor utsträckning lagreglering på området. Frågan rymmer en motsättning mellan två intressen; å ena sidan bör ett konkursbos fortsättning av gäldenärens rörelse underlättas så att bästa pris för rörelsen kan erhållas, å andra sidan kan ifrågasättas varför ett konkursbo skall komma i ett bättre läge än konkursgäldenären själv, dvs. kunna motsätta sig att motparten häver avtalet på grund av gäldenärens eventuella kontraktsbrott. Ur ett konkursrättsligt perspektiv talar mycket för att prioritera det förstnämnda intresset. Som skall visas i avsnittet om utländsk rätt har andra länder tillägnat sig detta synsätt i sina konkurslagar.

Beträffande möjligheten till partiellt inträde saknas – i olikhet med många andra länder – helt lagregler i svensk rätt. Tidigare har tämligen allmänt antagits att en sådan rätt förelegat inom ett flertal olika avtalsområden men genom en dom från Högsta domstolen är klarlagt

att rätt härtill saknas beträffande lokalhyresgästs konkursbo, NJA 1989 s. 206. Härigenom har uppkommit osäkerhet även vad avser andra avtalstyper såsom t.ex. olika leasingavtal. Inte heller beträffande köpeavtal avseende successiv leverans kan rättsläget anses helt klarlagt, även om en majoritet inom den juridiska doktrinen synes anta att partiellt inträde i dessa fall är möjligt. På samma sätt råder osäkerhet huruvida ett konkursbo äger i förtid utträda ur ett avtal utan att ådra sig ett skadeståndsansvar för avtalsbrott.

Den osäkerhet som råder beträffande nu redovisade frågor skapar en rad problem i konkurshandlingen.

För det första innebär den att konkursförvaltarens möjligheter att åstadkomma ett så gott utfall som möjligt i konkursen begränsas. Om förvaltaren kan driva rörelsen vidare finns ofta goda förutsättningar att, innan konkursen avslutas, helt eller delvis avvyttra rörelsen varigenom bl.a. personalens möjligheter att behålla sina arbeten förbättras. Genom att betydelsefulla leverantörer kan uppställa villkor för fortsatta leveranser som innebär att leverantören, på bekostnad av andra borgenärens rätt till utdelning, erhåller full täckning för sina fordringar, skapas en snedvridning av borgenärernas inbördes rätt.

Det enda befintliga tillvägagångssättet att komma åt ofördelaktiga avtal gäldenären träffat med leverantörer m.fl. är återvinning. Ofta går dock dessa avtal inte att återvinna på grund av svårigheter att visa att de olika subjektiva och objektiva rekvisit som uppställs för återvinning är för handen trots att avtalet ingåtts under återvinningsfristen samt är till nackdel för övriga borgenärer.

De ovan beskrivna problemen rörande konkursförvaltarens möjligheter att disponera över de avtal som gäldenären ingått, medför att förutsättningarna för rekonstruktion av hela eller del av konkursrörelsen ofta försämras.

Den ovanstående problematiken kan åskådliggöras genom följande exempel. Antag att ett bolag som äger ett antal fastigheter försätts i konkurs. Skulderna uppgår till 300 miljoner kronor. Skulderna hänför sig inte till det faktum att fastighetsbolaget visar ett negativt resultat utan i stället till ett borgensåtagande fastighetsbolaget gjort. Eftersom rörelsen går bra önskar konkursförvaltaren driva denna vidare. Emellertid föreligger ett antal hyresavtal med bolag som driver rörelser i de fastigheter bolaget äger. Dessa avtal har träffats innan konkursutbrottet och löper på 20 år. Hyresavtalen förutsätts vara marknads-

mässiga och kan sålunda inte återvinnas. Konkursförvaltaren har sålunda att välja mellan att träda in i de 20-åriga hyresavtalen eller att avstå från att träda in. Om konkursförvaltaren träder in i avtalen binder han upp konkursboet i avtal vilka gäller under en 20-årsperiod. Detta medför att konkursboets förpliktelser enligt avtalen blir massagäld och att hyrestagaren kan rikta skadeståndsanspråk direkt mot boet om detta inte fullgör sina förpliktelser enligt avtalen. Ett sådant anspråk kan i sin tur leda till att konkursboet försätts i konkurs. Eftersom förvaltaren skall avveckla rörelsen, måste han överlåta fastigheterna belastade av hyresavtalen. Dessa är ömsesidigt förpliktande, varför hyresgästen kan anlägga synpunkter på en eventuell förvärvare och till och med förhindra att konkursboet överlåter fastigheter till viss intressent. Om konkursförvaltaren i stället väljer att inte inträda i hyresavtalen kommer dessa att hävas på grund av att hyresvärden inte fullgör sina förpliktelser enligt hyresavtalen. Eftersom hyresavtalen gäller för en framtid om 20 år kan inte parternas prestationer återgå varför hyresgästen i stället kommer att utkräva ett skadestånd antingen baserat på den framtida uteblivna vinsten eller i enlighet med ett i hyresavtalet bestämt skadeståndsbelopp. Detta kan mycket väl tänkas uppgå till ett avsevärt belopp, vilket kommer att konkurrera med övriga borgenärens fordringar. Situationen skulle givetvis bli en helt annan om konkursförvaltaren slapp den ovan beskrivna valsituationen och i stället partiellt kunde inträda i existerande avtal, dvs. att konkursboet blev part endast under en begränsad tid.

4.4 Förmånsrättsordningen

Oavsett den ovan redovisade problematiken rörande tidpunkten för gäldenärens försättning i konkurs, kvarstår ett problem hänförligt till själva incitamentet för en borgenär att föranstalta om konkurs. Utöver borgenärens kännedom om gäldenärens ekonomiska situation, spelar vidare borgenärens säkerheter en avgörande roll för dennes skäl att begära att gäldenären försätts i konkurs. En borgenär med fullgod säkerhet för sin fordran har över huvud taget inte rätt att få gäldenären försatt i konkurs och även om inte säkerheten är fullt betryggande

inverkar givetvis säkerheten på borgenärens intresse att söka gäldenären i konkurs.

De borgenärer som har bäst säkerheter, dvs. särskild förmånsrätt genom exempelvis pant eller företagshypotek, är ofta dessutom de som har bäst insyn i gäldenärens ekonomiska förhållanden. Även om dessa borgenärer inser att gäldenären är på väg mot en konkurssituation, saknar de sålunda anledning att agera genom en konkursansökan om deras säkerheter ger dem full, eller nära nog full, utdelning i en konkurs. Konsekvensen blir att de problem som nyss redogjorts för, ytterligare förstärks. Sålunda inverkar gällande förmånsrättsbestämmelser menligt med avseende på tidpunkten för gäldenärens försättande i konkurs, vilket i sin tur dels påverkar övriga borgenärsers möjlighet till utdelning, dels försvårar en rekonstruktion av gäldenärens rörelse under konkursen.

Till diskussionen om förmånsrättsordningen hör även frågan om det är motiverat att alla enligt nuvarande regler förmånsberättigade grupper skall vara det även fortsättningsvis. Under avsnitt 6.5 kommer att föreslås att vissa förmånsrätter försvinner. Skälen till dessa förslag är emellertid förknippade med övriga förslag till förändringar, varför de problem förmånsrättsordningen medför i detta avseende inte närmare kommer att belysas här. Såvitt avser en förmånsrätt, företagshypotek, skall emellertid ett problem utvecklas något.

Vid konkurs innebär företagsinteckning att hypoteksinnehavaren har förmånsrätt till betalning ur den egendom som utgör underlag för företagsinteckningen. En komplicerad men mycket viktig fråga är hur fördelningen i konkurs skall ske mellan företagsinteckningshavare och konkursboets allmänna del, dvs. borgenärer som har allmän förmånsrätt eller är oprioriterade, om konkursboet fortsätter gäldenärens rörelse och ökar företagsinteckningsunderlagets värde genom att de anställda förädlar befintliga råvaror eller halvfabrikat. För ett bolag som är försatt i konkurs gäller att de anställdas löner normalt betalas via lönegarantin, och statens regressrätt för utlägget har sämre rätt i varulagret än företagsinteckningshavarna. Härtill kommer att den minskning av företagsinteckningsunderlaget som före konkursen sker genom kundernas betalning upphör, eftersom de kundfordringar som var obetalda vid konkursutbrottet men därefter flyter in, tillgodoräknas företagsinteckningshavarna med förmånsrätt. Tidigare lät konkursförvaltarna företagsinteckningshavarna tillgodogöra sig hela för-

säljningssumman på det förädlade varulagret utan att någon avräkning gjordes för kostnader hänförliga till själva förädlingen av varorna. Företagsinteckningen blev sålunda ofta mer värd under konkursens gång.

Genom rättsfallet med NJA 1982 s. 900 har Högsta domstolen emellertid slagit fast att underlaget för företagsinteckningshavarnas förmånsrätt i enlighet med allmänna konkursrättsliga principer är de varor och halvfabrikat som finns vid konkursbeslutet. Om varorna säljs obearbetade åtnjuter företagsinteckningshavarna förmånsrätt i hela försäljningssumman. Om råvaror eller halvfabrikat däremot förädlas till färdiga varor under konkursen, skall en uppskattning göras vad råvarorna och halvfabrikaten var värda vid konkursbeslutet. Denna uppskattning tillgår på så sätt att företagsinteckningshavarna får tillgodoräkna sig ett värde som motsvarar den del av kostnaden som lagts ned på produkten före konkursen multiplicerad med försäljningssumman, den s.k kostnadsproportionaliseringsmetoden. I kostnadsunderlaget för tiden efter konkursutbrottet beaktas endast faktiskt havda kostnader och således inte sådana löner som omfattas av statlig lönegaranti. Sociala avgifter uttas inte heller. Vidare beaktas i princip inte slitage på egendom som används i rörelsen. Metoden har visat sig mycket svår att tillämpa. Utfallet beror i stor grad på skönmässiga bedömningar från konkursförvaltaren och borgenärerna har således mycket svårt att förutse konsekvenserna av en fortsatt drift. Regeln anses dessutom tillämpbar endast inom tillverkningsindustrin.

4.5 Företagsrekonstruktion

Möjligheten att rekonstruera gäldenärens rörelse genom konkurs försämras också av att konkurslagen föreskriver att rörelsen skall avvecklas i samband med att konkursen avslutas. Visserligen kan själva rörelsen i och för sig överlåtas innan gäldenärsbolaget avvecklas, men härigenom uppstår de negativa effekterna dels att personal kan gå miste om sin anställning i större omfattning än om rörelsen kunde drivas vidare inom ramen för gäldenärsbolaget, dels att en form av "kapitalförstöring" uppkommer genom att konkurboet ofta inte kan få ut det värde för rörelsen som den faktiskt betingar. Ett reglerat

rekonstruktionsförfarande skulle dels medföra ett sätt att hantera trilskande borgenärer, dels göra det möjligt för förvaltaren och gäldenärsbolagets ledning att tillsammans söka åstadkomma en gynnsam rehabilitering av bolaget. Mycket av förvaltarens tid går i dag åt att försöka övertyga borgenärer om det positiva med den ena eller andra lösningen, vilket naturligtvis också kostar mycket pengar. Det bör här även anmärkas att löpande avtal avseende rörelsen förutsätter ett uttryckligt godkännande av andra avtalsparter för att kunna omfattas av en överlåtelse. Detta medför en svårighet i förhandlingarna om någon avtalspart vill nå en bättre ekonomisk position än vad övriga borgenärer har.

I ett stort antal konkurser återstår inte någon annan lösning än att överlåta verksamheten till tidigare aktieägare/ställföreträdare, vilka i ett nybildat bolag driver verksamheten vidare utan tidigare rörelseskulder. Detta har lett till en omfattande debatt i massmedia med krav bl.a. på förbud för förvaltare att överlåta konkursbolagets rörelse till tidigare ägare. Att rörelsen överlåts till tidigare ägare/ställföreträdare är i sig inget anmärkningsvärt. I många fall erhålles det bästa budet på rörelsen från den tidigare ägaren. Det förekommer att den ende som överhuvudtaget ser värdet i rörelsen är den tidigare ägaren. Under sådana förhållanden kan det inte finnas några bärande skäl mot en överlåtelse till denne. Härutöver är det vanligt att ägaren/ägarna till ett bolag som försatts i konkurs har ett personligt ansvar för skulderna i bolaget, t.ex. genom borgen. Detta medför att ägaren/ägarna är beredda att betala mer än andra intressenter och ibland mer än vad tillgångarna är värda, för att begränsa det personliga betalningsansvaret. Vad som däremot kan uppfattas som fel är att fordringsägarna har små möjligheter att påverka avvecklingen av konkursboet. Införs en möjlighet att inom ramen för konkurs rekonstruera företag varefter konkursen kan hävas och rörelsen drivas vidare, kommer fordringsägarna att i en större utsträckning vara involverade i rekonstruktionsförfarandet. Att rekonstruera ett företag tillsammans med tidigare ägare torde normalt sett inte uppfattas såsom något klandervärt. Tidigare ägare är ofta också bäst lämpad att driva verksamheten vidare.

Vad som anförts i föregående stycke innebär emellertid ej att oseriösa eller illojala företagare skall ges en möjlighet att genom ett konkursförfarande undgå betalningsskyldighet till sina borgenärer och därefter fortsätta sin rörelse såsom ingenting hade hänt. Till förhind-

rande av detta föreskrivs särskilda regler om näringsförbud. Huruvida dessa regler är effektiva eller ej och eventuellt bör förändras, ligger emellertid utanför de frågor som behandlas i denna rapport.

4.6 Skatter

Den skatterättsliga bedömningen av ett konkursbo är inte helt klar. I skattesammanhang synes konkursboet betraktas inte som en juridisk person utan som en förvaltningsform vid insolvens. Detta har medfört att konkursbon inte är skattskyldiga annat än för mervärdesskatt, vilken skyldighet regleras särskilt i lag. Sålunda betalar ett konkursbo inte skatt på de inkomster boet genererar om gäldenärens verksamhet drivs vidare. Inte heller utgår sociala avgifter beträffande den personal konkursboet använder sig av i rörelsen i den mån dessa omfattas av lönegarantin. Denna olikhet i förhållande till andra rörelsedrivande rättssubjekt skapar en konkurrensmässig snedvridning.

Mot bakgrund av att konkursgäldenären inte får disponera över inkomsterna till konkursboet har emellertid frågan väckts om inte ett konkursbo borde vara skattskyldigt för de inkomster som inflyter efter konkursens inträde. Om konkursboet görs skattskyldigt blir skatteskulden att betraktas som massafordran, som går före alla vanliga konkursfordringar.

Det torde vara klart att ett konkursbo i alla andra sammanhang än de skatterättsliga betraktas såsom en juridisk person. Så är också fallet i denna rapport. Det nuvarande synsättet från skattemyndigheterna medför, utöver det ovanstående, en rad komplicerade tillämpningsproblem. I synnerhet gäller detta mervärdesskatten där skattemyndigheterna, möjligen på grund av att de inte vill se konkursboet som ett eget rättssubjekt, belastar konkursboet med skattekrav som rätteligen inte skall betalas av detta.

Som ett exempel härpå kan nämnas det fallet att ett konkursbo avyttrar en fastighet för vilken gäldenären erhållit avdrag för mervärdesskatt. Vid en försäljning av fastigheten skall under vissa förhållanden dessa avdrag återföras till beskattning. Oaktat det är konkursgäldenären som tidigare kommit i åtnjutande av dessa avdrag, har skattedomstolarna funnit att statens krav på återföring av mervärdes-

skatten skall belasta konkursboet såsom en massafordran och inte konkursgäldenären oavsett om konkursförvaltaren omhändertagit egendomen eller ej. Detta får vanligtvis till följd att, då fastigheten är belastad med uttagna pantbrev som överstiger fastighetens värde, konkursboet vid en försäljning av fastigheten påförs mervärdesskatt oaktat hela köpeskillingen använts för betalning till de borgenärer som har pantbrev i fastigheten. Härigenom kan konkursboet bli insolvent och försättas i konkurs.

Ett annat exempel är att leasingavtal pantsatts av leasegivaren till någon kreditgivare. Skattskyldigheten åvilar leasegivaren, dvs. den person som är part i avtalet och skattskyldigheten inträder successivt efterhand som avtalet fullgörs. Vid leasegivarens konkurs hävdar skattemyndigheten att konkursboet, oavsett om boet inträder som part i avtalet eller ej, alltid är att se som skattskyldigt. Detta förhållande medför att leasetagaren även efter konkursen betalar till panthavaren/kreditgivaren medan konkursboet blir betalningsskyldigt för mervärdesskatt. Även i denna situation finns en uppenbar risk att konkursboet försätts i konkurs.

5 Utländska förhållanden

5.1 Allmänt

Konkurslagarna i andra länder varierar till sin karaktär och uppbyggnad och det finns tämligen stora skillnader mellan olika länder. Klart är att den svenska konkurslagen inte hör till de modernaste av västländernas insolvensregleringar.

Bland de länder som gått längst i strävandena att genom frivilliga uppgörelser mellan gäldenären och borgenärerna söka undvika konkurs återfinns USA. Den amerikanska lagstiftningen är utpräglat gäldenärsvänlig och torde vara bäst lämpad för stora företag. I Norden är motsvarande land Danmark, även om dess bestämmelser om frivilliga uppgörelser i insolvenssituationer inte på långt när går lika långt som i USA.

Dessa båda länders regler avseende möjligheterna att rekonstruera en gäldenärs rörelse behandlas kortfattat nedan.

5.2 USA – "Chapter 11"

Den amerikanska konkurslagstiftningen innehåller fem olika förfaranden för insolventa gäldenärer. Ett av dessa förfaranden går ut på konkurs och de övriga går ut på rehabilitering. Nedan kommer att redogöras för det reorganisationsförfarande som innebär rehabilitering av företag.

5.2.1 Allmänt

Syftet med reorganisationsförfarandet är att genom ekonomisk rehabilitering undvika konkurs.

Verksamheten skall kunna fortgå ostörd under förfarandet. Driften under reorganisationen skall handhas av gäldenären – dvs. företagsledningen – själv. En förvaltare ("trustee") utses endast om särskilda skäl föreligger. Härigenom får borgenärerna en aktiv roll, vilket leder till balans mellan gäldenär och borgenärer. För att underlätta driften uppställs regler som bl.a. gör det möjligt för gäldenären att komma ifrån ogynnsamma avtalsförpliktelser och att erhålla nya krediter. Under förfarandet råder generellt moratorium vilket innebär att krav mot gäldenären inte får genomdrivas utan domstols tillstånd.

Under moratoriet skall en reorganisationsplan upprättas. Planen skall godkännas av borgenärerna efter ett omröstningsförfarande och godkännas av domstol. I första hand syftar reglerna till att främja frivillig överenskommelse mellan gäldenärerna och borgenärerna.

Förfarandet lämpar sig väl när gäldenärens problem härrör från ogynnsamma och problematiska kontraktsförhållanden eller då gäldenären är inblandad i en rad besvärliga processer. Detsamma gäller om gäldenären endast behöver tid för att kunna uppfylla sina förpliktelser. Den idealiske kandidaten för förfarandet är alltså en gäldenär med bristande likviditet men med positiva framtidsförutsättningar. Allmänt sett lämpar sig förfarandet bäst för stora företag.

5.2.2 Förutsättningar

Förfarandet står öppet för alla rörelsedrivande gäldenärer. Ansökan görs i regel av gäldenären själv men kan även göras av en eller flera borgenärer. Ansöker gäldenären själv, uppställs inte några särskilda förutsättningar för att ansökan skall beviljas. Emellertid kan en ansökan avvisas om den anses gjord i "bad faith", t.ex. endast i syfte att hindra en borgenär att realisera en säkerhet, utan att det finns någon utsikt till rehabilitering. Görs ansökan i stället av någon eller några borgenärer, krävs att gäldenären inte kan betala sina skulder allteftersom de förfaller, dvs. att gäldenären är illikvid. Däremot krävs inte att gäldenärens skulder överstiger tillgångarna.

5.2.3 Rättsverkningar

Vid ansökan inträder som nämnts generellt moratorium. Detta innebär att inga fordringar som uppstått före ansökan får genomdrivas, varken med hjälp av borgenärs säkerhet eller på annat sätt. Domstolsprocesser skall avbrytas. Inte heller får kvittning ske. I vissa fall kan borgenären nödgas överlämna säkerhetsbelagd egendom, som han har i sin besittning. Egendom som gäldenären förvärvar efter ansökan omfattas inte av någon säkerhetsrätt, även om det finns ett säkerhetsavtal. Detsamma gäller avkastning av säkerhetsbelagd egendom.

I två undantagssituationer kan borgenär ansöka om dispens. Den ena är att säkerhetens värde skulle minska under förfarandet. I så fall kan borgenären erhålla kontant betalning till motsvarande belopp, eller kompletterande säkerhet. Den andra situationen avser egendom som inte är nödvändig för reorganisationens genomförande och som inte värdemässigt överstiger borgenärens fordran.

5.2.4 Förvaltare (Trustee)

Det finns två typer av förvaltare i den amerikanska insolvensrätten. Den ena är "The United States Trustee" ("UST"), en federal tjänsteman anställd inom justitiedepartementet. Den andra är "The Case Trustee", som är en privatperson motsvarande den svenska konkursförvaltaren. UST har ett övergripande ansvar för övervakningen av förfarandet och skall tillse att reorganisationsarbetet fortskrider planligt. Aktiva borgenärer minskar betydelsen av UST:s insatser. Vidare utser UST "The Case Trustee" och en borgenärskommitté.

Utgångspunkten är att gäldenären själv skall fortsätta driva verksamheten. På begäran av part förordnas emellertid en "trustee" om motiv härtill föreligger, såsom exempelvis inkompetens hos företagsledningen eller att det eljest är i borgenärernas intresse.

Utser en "trustee" får denne vidsträckt befogenheter. Han övertar driften, ombesörjer en reorganisationsplan och sköter förhandlingarna med borgenärerna.

5.2.5 Gälldenärens rådighet

Under förutsättning att gälldenären, dvs. företagsledningen, själv driver rörelsen vidare har den samma rättigheter och skyldigheter som eljest skulle ha tillkommit en "trustee". Såvitt avser verksamheten har gälldenären samma rätt att använda, förvärva och sälja egendom som han hade innan förfarandet inleddes. Han kan vidare under vissa förutsättningar använda, sälja och hyra ut egendom som är belastad med säkerhetsrätt. Huvudregeln är, att gälldenären får förfoga över egendomen på detta sätt, om det sker i den ordinära affärsverksamheten. I annat fall krävs tillstånd av domstol, liksom då egendom utgörs av kontanter, värdepapper o.d. Domstolen skall, på begäran av borgenär, vägra tillstånd om denne inte erhåller adekvat skydd.

När gälldenären får fortsätta sin rörelse, har han också rätt att ingå nya avtal i verksamheten, under förutsättning att dessa är ordinära, eller av inte alltför betungande art. I sistnämnda fall krävs tillstånd av domstol. Medkontrahentens fordran enligt de nya avtalen, liksom hans rätt till skadestånd om gälldenären inte fullgör sina skyldigheter, erhåller allmän förmånsrätt.

5.2.6 Gamla kontraktsförhållanden

Reglerna om gälldenärens tidigare ingångna ömsesidigt förpliktande kontrakt, vilka ännu inte uppfyllts helt från någondera sida, är mycket förmånliga för gälldenären. Enligt huvudregeln får gälldenären – med domstols godkännande – själv avgöra om kontraktet skall sägas upp eller fortsätta att gälla under sin återstående löptid. Vissa undantag gäller dock. Har gälldenären begått ett kontraktsbrott, kan han endast återopa avtalet fortsättningsvis, om han gottgör kontraktsbrottet och ger medkontrahenten kompensation för dennes ekonomiska förlust samt garanterar att avtalet kommer att fullgöras framgent. Gälldenären kan sålunda i princip behålla fördelaktiga avtal och säga upp ofördelaktiga. Han kan också överlåta avtalet. Visserligen kan gälldenären härigenom ådra sig ett skadeståndsansvar, men detta behandlas som en oprioriterad fordran. Om gälldenären väljer att behålla ett avtal erhåller medkontrahentens fordran enligt kontraktet allmän förmånsrätt

på samma sätt som då gäldenären slutit ett nytt avtal under förfarandet.

Beträffande avtal som avser nödvändiga varor och tjänster, t.ex. telefon, gas och el, gäller en särskild regel vilken innebär att borgenären inte kan underlåta fullgörelse på grund av att gäldenären inte betalat sina räkningar i vederbörlig ordning före det att förfarandet inleddes. Gäldenären måste emellertid på ett godtagbart sätt garantera att avgifter hänförliga till tiden fr.o.m. förfarandets början kommer att betalas.

5.2.7 Reorganisationsplanen

Reorganisationsförfarandet inför domstolen går ut på att fastställa en reorganisationsplan. Planen kan karaktäriseras såsom ett slags ackordsavtal, eftersom en väsentlig del av innebörden är, att borgenärernas fordringar nedsätts samt planen måste accepteras efter omröstning av åtminstone några borgenärer.

Gäldenären är behörig att upprätta förslag till plan. Gör han inte det inom viss tid äger övriga intressenter föreslå en plan.

Beträffande innehållet i planen gäller inledningsvis, att alla fordringar skall indelas i klasser; fordringar med allmän förmånsrätt, med säkerhet, oprioriterade, olika aktier etc. samt ytterligare uppdelningar inom dessa grupper. Av planen skall vidare framgå, hur de olika fordringarna skall behandlas. Planen kan exempelvis gå ut på att fordringarna nedsätts med viss procent, att gäldenären endast erhåller visst betalningsansånd eller att borgenärerna skall få betalning ur viss egendom eller sedan företaget sålts. Fordringarna inom varje klass skall behandlas lika. I planen skall dessutom anges hur medel skall erhållas för att möjliggöra dess genomförande, t.ex. försäljning av tillgångar eller genom sammanslagning med annat företag. Också frågan hur gäldenärens avtalsförpliktelser skall behandlas upptas i planen.

Sedan planen upprättats och tillställts borgenärerna, skall dessa godkänna den genom omröstning. Omröstningen sker klassvis och inom varje klass är majoritetsbeslut tillfyllest.

Planen skall härefter fastställas av domstol, efter en obligatorisk förhandling. Om varje klass accepterar planen skall den godkännas, under förutsättning att de som röstat emot erhåller åtminstone så

mycket som de skulle ha gjort om gäldenären i stället försatts i konkurs. Även om alla klasser inte godkänt planen kan den fastställas ändå. Förutsättningen härför är, dels att åtminstone en klass godkänt den, dels att domstolen finner den "fair and equitable". Sedan planen fastställts är den bindande för alla. Härigenom befrias gäldenären från alla förpliktelser som inte skall uppfyllas enligt planen, dock under förutsättning att reorganisationen inte går ut på likvidation och att verksamheten fortsätts efter planens fastställande.

Formellt avslutas förfarandet genom beslut av domstol. Om gäldenären misslyckas med att uppfylla planen kan domstolen låta förfarandet övergå till konkurs. Planen kan även ändras under förfarandet.

5.2.8 Borgenärernas ställning

Beträffande de oprioriterade borgenärerna gäller följande. Deras inbressen skall tillvaratas av en borgenärskommitté, vilken utses av UST och normalt består av de sju största oprioriterade fordringsägarna. Bland dess funktioner ingår att bestämma om driften skall fortsätta och om en "trustee" skall tillsättas. Kommittén skall även tillhandahålla allmän rådgivning, vari ingår att delta i utformandet av planen. Ett borgenärsmöte skall hållas strax efter det att förfarandet inletts.

Såvitt avser borgenärer med säkerhetsrätt får reorganisationsförfarandet betydelse i tre avseenden. För det första gäller ett moratorium också säkerhetshavare, men borgenär kan ansöka och beviljas dispens härifrån. För det andra har gäldenären rätt att använda, sälja och hyra ut säkerhetsbelagd egendom. Slutligen kan en säkerhetsinnehavares rätt inskränkas i reorganisationsplanen.

Sådan inskränkning av säkerhetsinnehavares rätt innebär att borgenären måste acceptera att erhålla antingen mindre än vad han är berättigad till enligt avtalet med gäldenären eller också annat än detta. Domstolen kan emellertid också sätta ned borgenärens fordran till att endast omfatta ett belopp motsvarande säkerhetens värde. Den oprioriterade delen av fordran kan således komma att skrivas bort.

Domstolen äger alltså, under vissa förutsättningar, fastställa planen även om en klass med säkerställda borgenärer röstar emot. Förutsättningen härför är, antingen att varje borgenär får behålla sin säkerhet – även om egendomen överlättes till tredje man – och att borgenären

skall erhålla betalning, motsvarande antingen sin fordran eller säkerhetens värde då planen träder ikraft, och detta är mindre, eller att borgenärens säkerhetsrätt, om egendomen säljs fri från denna belastning, i stället skall omfatta köpeskillingen, på sätt nyss nämndes, eller slutligen att borgenären skall erhålla likvärdig ersättning för sin säkerhet. För borgenärer med allmän förmånsrätt gäller kortfattat, att dessas fordringar, såsom kostnader för förfarandet, måste erhålla full betalning i planen.

Vad slutligen avser borgenärer med nytillkomna fordringar, kan följande anföras. Eftersom erhållande av ny kredit är väsentlig förutsättning för vidaredriften av gäldenärens rörelse, föreskrivs särskilda regler för att underlätta nya krediter under tid förfarandet pågår. Ny kredit som gäldenären upptar inom ramen för sin normala affärsverksamhet, får allmän förmånsrätt som en kostnad för förfarandet, om inte domstolen beslutar annorledes. Med domstolens tillstånd kan även annan kredit erhålla denna status. Skulle gäldenären trots detta ha svårigheter med att få kredit, kan domstolen under vissa förutsättningar ge borgenären ännu bättre företrädesrätt, antingen i form av "super-priority", dvs. företräde före allmän förmånsrätt, eller i form av en säkerhetsrätt.

5.3 Danmark

5.3.1 Allmänt

I syfte att begränsa antalet konkurser genom att förbättra möjligheterna till frivilliga uppgörelser med konkurshotade företags borgenärer, har i den danska konkurslagen intagits särskilda bestämmelser om betalningsinställelse. Vidare innehåller lagen bestämmelser om vilandeförklaring av en konkursansökan.

5.3.2 Betalningsinställelse

Inledningsvis måste noteras att betalningsinställelse enligt den danska konkurslagen inte innebär någon insolvensbehandling. Det förekom-

mer inte något "insolvensbo" som administreras av någon form av förvaltare. Gälldenären behåller i princip råddigheten över sina tillgångar. Inte rymmer heller betalningsinställelsen någon form av exekution som ger möjlighet till återtagande av rättigheter utan sakrättsligt skydd.

En gälldenär som inte anser sig kunna uppfylla sina förpliktelser kan till rätten anmäla att han har inställt sina betalningar. I anmälan skall gälldenären ange vem som skall förordnas till god man under betalningsinställelsen. Betalningsinställelse medför som huvudregel hinder för utmätning och kvarstad avseende gälldenärens egendom. Emellertid gäller för icke återvinningsbara pantfordringar att borgenären kan begära specialexekution, dvs. utmätning, i gälldenärens egendom. Denna möjlighet är i sin tur förenad med ett undantag, nämligen om säkerheten belastar egendom som är nödvändig med hänsyn till betalningsinställelsens syfte.

Såvitt avser ömsesidigt förpliktande avtal finns särskilda bestämmelser. Dessa kompletterar de köprättsliga regler enligt vilka en borgenär äger innehålla sin prestation, om gälldenären inte uppfyllt sin prestation vid konkursens början. Bestämmelserna i den danska konkurslagen tar sikte på dels rätten för en borgenär att kräva tillbaka sin prestation, dels borgenärens rätt när gälldenären förfogat över prestationen och sedan försatts i konkurs.

I det första fallet föreskrivs att gälldenären skall utge vederlag för borgenärens prestation. Vidare förutsätts att borgenärens prestation fullgjorts efter det att anmälan om betalningsinställelse gjorts. Kände borgenären inte till betalningsinställelsen har han i princip rätt att kräva prestationen tillbaka. Kände han i stället till betalningsinställelsen, blir hans rätt beroende av omständigheterna. I båda fallen saknar han dock rätt att återkräva sin prestation om den gode mannen godkänner avtalet. På motsvarande sätt saknar borgenären rätt att låta köp från gälldenären återgå om tiden för gälldenärens fullgörelse inte inträtt men denne på begäran ställer säkerhet för sin prestation.

I det andra fallet behandlas att gälldenären förfogat över borgenärens prestation och sålunda inte kan återlämna den, i vart fall inte i väsentligt oförändrat skick. Försätts gälldenären i detta läge i konkurs, svarar konkursboet för vederlaget som är en prioriterad fordran. Är det boet som har förfogat över godset, utgör vederlagskravet en massafordran.

5.3.3 Den gode mannen

Den gode mannen som skall utses bör ha samma kvalifikationer som en konkursförvaltare.

Det åligger den gode mannen att inom en vecka från att han erhållit sitt förordnande, sända ut ett meddelande om betalningsinställelsen till samtliga kända borgenärer. Till meddelandet skall fogas senast föreliggande årsredovisning, upplysningar om gäldenärens viktigaste tillgångar och skulder samt en förteckning över ställda säkerheter, uppgifter om hur gäldenären skött sin bokföring, en redogörelse för orsakerna till och ändamålet med betalningsinställelsen samt upplysning om tidpunkt för det borgenärssammanträde som skall hållas. Gäldenären erhåller som förut nämnts rådigheten över sina tillgångar under förfarandet. Emellertid får gäldenären inte företa dispositioner av väsentlig betydelse utan gode mannens samtycke och betalning av gäld får bara ske i överensstämmelse med förmånsrättsordningen eller om betalning är nödvändig för att undvika förlust. Gode mannens samtycke är en förutsättning för att erhålla förmånsrätt i de avtal som ingås med gäldenären under betalningsinställelsen. Dessutom kan en rättshandling som ingåtts med gode mannens samtycke, endast undantagsvis återvinnas.

Slutligen åligger det gäldenären att för den gode mannen avlägga räkenskaper.

Den gode mannens kostnader betalas ur gäldenärens tillgångar.

5.3.4 Borgenärerna

Som antytts skall ett borgenärssammanträde avhållas under betalningsinställelsen. Sammanträdet syftar främst till att ge borgenärerna möjlighet att ta ställning till om det finns skäl att låta betalningsinställelsen fortsätta. Borgenärerna äger dock inte besluta i frågan.

I vissa fall utses en borgenärskommitté på begäran av borgenär, gäldenären eller den gode mannen. Ändamålet med en sådan är att dels kunna ge bistånd till gode mannen genom att tillföra bransch-kännedom och dylikt som denne inte har, dels att kontrollera den gode mannen. Denne har vidare en viss upplysningsskyldighet gentemot borgenärskommittén.

Borgenärskommittén saknar möjlighet att binda borgenärskollektivet i dess helhet.

5.3.5 Betalningsinställelsens upphörande

Rätten skall besluta om en betalningsinställelsesupphörande om denna saknar ett rimligt ändamål, gäldenären inte samarbetar lojalt eller arbetet att uppnå en samlad uppgörelse med borgenärerna inte sköts betryggande. Vidare finns vissa automatiska upphörandeanledningar, nämligen att gäldenären återkallar sin ansökan, att förhandling om tvångsackord öppnas, att beslut om inledande av gäldssanering meddelas, att gäldenären försatts i konkurs samt att tre månader gått från dagen då förfarandet inleddes. I sistnämnda fall kan fristen under vissa förhållanden förlängas med högst tre månader åt gången, dock i högst ett år från det att förfarandet inleddes.

5.3.6 Vilandeförklaring av konkursansökan

Om en gäldenär, sedan han försatts i konkurs, söker nå en uppgörelse med borgenärerna kan på gäldenärens begäran rättens avgörande avseende en konkursansökan förklaras vilande, under förutsättning att rätten finner att det finns en rimlig utsikt till att uppgörelse nås. Samtidigt med sin begäran skall gäldenären föreslå en person att vara god man under anståndet. Beslutar rätten om anstånd, gäller i princip samma regler som vid betalningsinställelse.

6 Förslag till förändringar

6.1 Inledning

För att hantera de olika frågeställningar som berörts ovan föreslås i ifrågavarande utredning en rad förändringar av nu gällande regelverk. I avsnittet nedan kommer att föreslås bl.a. en förändring av obeståndsbegreppet samt en ny insolvenshantering. Förslagen skall ses i ett sammanhang. Det innebär att med obestånd avses i vissa fall det nya obeståndsbegreppet enligt förslaget i avsnitt 6.2 och med konkurs avses i vissa fall förslaget om rekonstruktion i avsnitt 6.6 om s.k. särskild förvaltning.

Vad som anges i förslaget tar primärt sikte på rörelsedrivande rättssubjekt. Sådan näringsverksamhet bedrivs antingen i bolagsform eller av privatperson under enskild firma. För att förenkla beskrivningen används nedan begreppet "bolag" för samtlig sådan näringsverksamhet. Även om förslagen är inriktade mot näringsidkare, bör de i viss utsträckning även kunna tillämpas vad avser privatpersoner, dock att vissa särregleringar då måste ske. Som exempel på sådan särreglering för fysiska personer kan nämnas att studielån inte bör beaktas vid bestämmande av en privatpersons ekonomiska ställning.

6.2 Obeståndsbegreppet

Den nuvarande definitionen av obestånd är som nämnts svårhanterlig. Exempelvis leder den till att bolag ofta för sent försätts i konkurs, genom att de in i det sista lyckas erhålla krediter just tillräckliga för att betala förfallna fordringar. Bl.a. härigenom, kan en illojal gäldenär driva verksamheten vidare trots att detta medför en betydande kapitalförstöring och försämring av borgenärernas möjlighet att få betalt. Vidare innebär definitionen att även om det kan utläsas av bolagets

balansräkning att dess ekonomiska situation med största sannolikhet på sikt kommer att bli ohållbar, detta i sig inte utgör självständig grund för en konkursansökan.

För att i viss mån råda bot på detta mindre lyckade förhållande, bör bolagets faktiska ekonomiska ställning tillmätas en större betydelse vid bedömningen om det är konkursmässigt eller ej. Härigenom åläggs vidare bolagets ledning ett större aktivitetskrav, då obestånd och tidpunkten för dess inträde även styr ansvarsområdet för gäldenärsbrotten i 11 kap. brottsbalken. En sådan förändring medför vidare en viss anpassning till aktiebolagslagens regler angående styrelses ansvar.

Utgångspunkten vid bedömningen av om ett bolag är på obestånd, bör således vara om bolaget är sufficient eller ej. Är bolaget insufficient, bedrivs verksamheten vidare enbart på borgenärernas risk och inte på aktieägarnas vars kapitalinsats, aktiekapitalet, redan är helt eller delvis förbrukad. Om borgenärerna därmed står den ekonomiska risken bör dessa även ha möjlighet till kontroll över verksamheten.

Är bolaget insufficient, bör det med andra ord på ansökan av bolaget självt, (dess revisorer) eller av dess borgenärer kunna försättas i konkurs. Vid tillämpningen av den föreslagna obeståndsregeln skall sökande borgenär ha bevisbördan på motsvarande sätt som i dag gäller. De särskilda regler i konkurslagen enligt vilka i stället gäldenären i vissa fall åläggs att bevisa att obestånd ej föreligger bör dock bibehållas. Krav på bevisning enligt de föreslagna reglerna ställs i relation till den ekonomiska dokumentation som gäldenären har att upprätta samt i viss utsträckning offentliggöra. Härvid åsyftas i första hand räkenskapsmaterial som exempelvis årsredovisning. För det fall gäldenären underlåtit att upprätta sådant material eller att materialet inte gjorts offentligt i enlighet med annan reglering, bör beviskravet för borgenären sättas lägre. Det kan vidare övervägas om sådan försummelse skall leda till att bevisbördan övergår till gäldenären som då har att visa att obestånd inte föreligger. För att i viss mån belysa värderingsproblematiken, kan följande exempel anföras.

Om ett aktiebolag upprättat en kontrollbalansräkning enligt 13 kap. 2 § aktiebolagslagen och den:

- a) visar att tillgångarna överstiger skulderna, har sökande borgenär att visa att balansräkningen är felaktig och därmed att bolaget är insufficient,

- b) visar att tillgångarna understiger skulderna, har gäldenären (bolaget) att genom exempelvis värderingsintyg vederlägga insufficiensen genom att visa att tillgångarnas värde överstiger skulderna.

Även om ett bolag är sufficient, är det inte rimligt att en borgenär skall behöva acceptera att betalning inte erläggs i rätt tid och därmed endast vara hänvisad till en specialexekution, dvs. utmätning. Ett bolag som i och för sig är sufficient men inte kan fullgöra sina betalningsåtaganden inom rimlig tid, bör därför även fortsättningsvis bedömas vara på obestånd. Vad som härvid skall anses som rimlig tid måste bedömas utifrån bolagets och borgenärernas intressen. En rimlig avvägning härav synes vara tre månader.

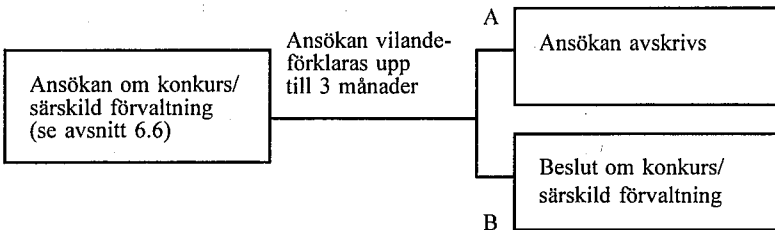
Till belysande av det anförda kan lämnas följande exempel som tar sikte på förhållandet att borgenär ingivit ansökan om ett bolags försättande i konkurs.

- A. Om bolaget är sufficient och kan visa att betalning kan erläggas inom tre månader, försätts bolaget inte i konkurs.
- B. Om bolaget är sufficient men inte kan visa att betalning kan erläggas inom tre månader, försätts bolaget i konkurs.
- C. Om bolaget är insufficient men kan visa att betalning kan erläggas inom tre månader, försätts bolaget i konkurs.
- D. Om bolaget är insufficient och inte kan visa att betalning kan erläggas inom tre månader, försätts bolaget i konkurs.

Ovanstående obeståndsbegrepp medför bl.a. att i aktiebolag revisorernas bedömningar får en större betydelse inför en konkursituation. Regeln innebär dock inte någon förändring av det ansvar som med nuvarande bestämmelser åvilar revisor, genom att samma åliggande redan i dag åvilar revisorer i samband med upprättande av kontrollbalansräkning enligt reglerna i 13 kap 2 § aktiebolagslagen. Skillnaden är att det revisorerna har att presentera kan ligga till grund för en konkursansökan och därmed ge borgenärerna den kontrollmöjlighet som de saknar då ett bolag likvideras. Visserligen leder likvidation av ett insufficient bolag ofta till att likvidationsbolaget försätts i konkurs, men då har ofta lång tid förflutit sedan obestånd inträffat. Den funktion en likvidator upprätthåller under en likvidation, kan från borge-

närssynpunkt inte jämföras med de möjligheter en konkursförvaltare har att tillvarata borgenärernas intressen.

I en situation med bristande betalningsförmåga men när en borgenär inte kan visa att insufficiens föreligger och bolaget kan visa att betalning kan ske inom tre månader från dag för delgivning av konkursansökan eller anmaning om betalning enligt 2 kap. 9 § konkurslagen, föreslås följande. Tingsrätten skall på begäran av sökande borgenär, i stället för att avskriva konkursansökan, vilandeförklara den i avvaktan på att betalning fullgörs eller att sökande borgenär medger att betalning uteblir. Erläggs inte betalning inom utsatt tid försätts bolaget i konkurs. Förslaget syftar således bl.a. till att förhindra att ett bolag med endast tillfälliga betalningssvårigheter, som därför inte skall behöva försättas i konkurs, undandrar sig att betala en skuld. Situationen åskådliggörs i nedanstående figur.

Lyckas borgenären inte visa att en obeståndssituation i form av insufficiens föreligger samtidigt som gäldenären kan visa att skulden kan betalas inom tre månader, skall ansökan om konkurs, alternativt särskild förvaltning enligt mitt förslag i avsnitt 6.6, avskrivas, under förutsättning att borgenären inte begär att ansökan vilandeförklaras. Begärs vilandeförklaring skall konkursen avskrivas om gäldenären betalar sin skuld inom tremånadersperioden, alternativ A i figuren. Lyckas i stället borgenären visa att en obeståndssituation i form av insufficiens föreligger, alternativt att gäldenären vid motsatt förhållande inte betalar sin skuld inom tremånadersperioden, alternativ B i figuren, skall rätten fatta beslut om konkurs alternativt särskild förvaltning, se nedan.

Genom de föreslagna förändringarna avseende obeståndsbegreppet uppnås följande fördelar.

Framst undviks att konkurser kommer att inledas på ett för sent stadium. Samtidigt innebär förslaget till vilandeförfarande att konkurser inte heller kommer att inledas på ett för tidigt stadium. Detta kan i begränsad utsträckning sägas förekomma i dag, eftersom det enligt nuvarande konkursreglering i princip saknar betydelse att gäldenären kan visa att han inom viss längre tid kommer att kunna skaffa fram medel till betalning av sina skulder och eventuellt på sikt därigenom kan komma ur sin obeståndssituation. I förslaget ges däremot en frist på tre månader. Genom att låta frågan om insufficiens utgöra ett självständigt konkursrekvisit, blir det även svårare för gäldenären att gynna vissa borgenärer genom objektivet sett återvinningsbara transaktioner liksom förutsättningarna försvinner att styra obeståndstidpunkten genom att uppta nya krediter till kringgående av återvinningsfrister.

6.3 Konkursboets möjlighet att partiellt inträda i gäldenärens avtalsförhållanden

Förslaget tar sikte på varaktiga avtal som borgenärer träffar med gäldenären. Det kan röra sig om alltifrån periodiska leveranser av visst gods till hyra av lös egendom eller en lägenhet. Gemensamt är att borgenärerna saknar sakrättsligt skydd i vad de levererar till gäldenären. Borgenärerna saknar med andra ord separationsrätt i egendomen. Förhållandet kan givetvis också vara det omvända, dvs. gäldenären är den som skall leverera visst gods e.dyl.

Beträffande hyra är det som tidigare nämnts numera avgjort att en lokalhyresgästs konkursbo saknar rätt att inträda i hyresavtalet från konkursdagen och hänvisa fastighetsägaren att bevaka hyresfordringar som belöper på tiden före konkursen. Det kan på goda grunder antas att rättsfallet omfattar jämväl avtalstyper som finansiell leasing, licens- och förlagsavtal.

Enligt köplagen saknar en säljare rätt att hindra konkursboet från att partiellt inträda i ett avtal. Det har länge antagits att partiellt inträde kan ske eftersom säljarens position i regel inte försämras ytterligare

om konkursboet åtar sig att svara för endast leveranser som skett efter konkursbeslutet. Trots detta förekommer vid löpande leveranser att leverantörerna hotar med att avbryta framtida leveranser om inte konkursboet betalar gäldenärens samtliga obetalda fordringar. Rättsläget måste i dag betraktas som oklart. Fram till tidpunkten för Högsta domstolens avgörande beträffande hyra, var det dock i princip gällande praxis att ett konkursbo kunde inträda partiellt i avtalsförhållanden.

I de fall konkursboet är den part som skall prestera en vara eller annan s.k. naturaprestation, bör inträdesreglerna korrespondera med de ovanstående. Det saknas anledning till varför säljarens konkursbo inte skulle ha samma partiella inträdesrätt som en köparens konkursbo.

Såvitt avser ett avtal som gäller successiva leveranser eller nyttjande av egendom under en längre tid, önskar konkursboet inte sällan fortsätta utnyttja avtalet under en kortare tid än avtalet föreskriver. En sådan rätt finns i andra länder men saknas i Sverige.

Mot bakgrund av vad som anförts talar mycket för att de svenska reglerna om partiellt inträde bör såväl förändras som göras enhetliga, oavsett avtalstyp. Ett konkursbo bör ha en lagstadgad rätt att partiellt inträda i gäldenärens avtal oavsett vad avtalet avser under förutsättning att konkursboet direkt blir ansvarigt för dess fullgörande, dvs. boet blir genom inträdet skyldigt att med massaansvar svara för framtida prestationer.

Vidare bör ett konkursbo som inträtt med massaansvar kunna utträda ur avtalet efter tid som bestäms av boets nytta av mellanhavandet. Detta medför att ett konkursbo kan inträda i ett avtal vid viss tidpunkt och utträda ur avtalet vid en senare tidpunkt, med ett massaansvar för samtliga förpliktelser under den tid konkursboet varit part i avtalet. Det faktum att konkursförvaltaren ges en rätt att ensam förfoga över avtalsrelationen med en rätt att även träda ur ett avtal när han finner det lämpligt, medför inte att motparten försätts i en oskälig situation eftersom det är bättre för denne att konkursboet träder in under viss tid än att det inte träder in alls. Den osäkerhet som kan sägas föreligga, går heller inte utöver den som följer av "vald" tidpunkt för ett konkursbeslut.

Det måste i sammanhanget påpekas att syftet med förslaget är att åstadkomma ett sätt att hantera driften av ett konkursbolags rörelse.

Till följd härav skall det inte vara tillåtet att överlåta det "partiella" avtalet. Sker det får det anses att konkursboet inträtt fullt ut i avtalet.

Genom den föreslagna rätten till inträde i och utträde ur avtalsförhållandet, uppnås främst följande fördelar. Motparten i ett avtalsförhållande kommer att sakna möjlighet att säga upp avtalet eller häva detta med åberopande av förhållanden som gällde före ett konkursbeslut. Möjligheten försvinner för leverantörer, vilka inte alls eller först efter en tid kan ersättas av andra, att utöva tryck mot konkursboet i syfte att förmå detta till att antingen betala gäldenärens skulder gentemot leverantören som uppkommit före konkursbeslutet eller betinga sig överpriser som ett villkor för fortsatta leveranser. Såväl monopolföretag som hyresvärdar kan i dag motverka konkursboets strävanden att tillgodose samtliga borgenärer i enlighet med konkurslagens intentioner. Snedvridningen mellan borgenärerna kommer sålunda att minska med de föreslagna förändringarna. Vidare skapas betydligt bättre förutsättningar för att åstadkomma en rekonstruktion av gäldenärens rörelse. Den borgenär som är part i sådant avtalsförhållande kommer inte genom förslaget att bli förfördelad från ekonomisk synpunkt, då han i praktiken alltid får betalt av konkursboet för sina prestationer till boet. Det bör vidare påpekas att förslaget i huvudsak överensstämmer med det konkursförfarande som tillämpades i storstadsregionerna före Högsta domstolens tidigare nämnda avgörande.

6.4 Återvinning

De återvinningsregler som i dag finns, avser att täcka nära nog alla situationer då egendom eller medel undandragits borgenärer inom viss tid före konkursen. Emellertid existerar problem i återvinningsituationer, vilka hänför sig till svårigheterna att visa att de olika rekvisit eller förutsättningar som uppställs i återvinningsreglerna föreligger. I synnerhet uppstår problem vid återvinning av avtal. I princip kan dessa endast återvinnas med hjälp av den allmänna återvinningsregeln, generalklausulen. För att återvinning enligt denna skall kunna ske krävs, som tidigare redogjorts för, att den i förhållande till övriga borgenärer gynnade, kände till eller bort känna till dels gäldenärens insolvens, dels de omständigheter som inneburit ett otillbörligt gyn-

nande. Det har visat sig att detta beviskrav många gånger är konkursförvaltaren övermäktigt.

Inte sällan gynnas viss borgenär framför andra strax före en konkurs. Skälen härtill kan vara flera men vanligt torde vara att gäldenären gynnar en viktig leverantör inför ett eventuellt framtida nytt samarbete. Resultatet blir att konkursboet kan nödgas överta ett icke marknadsmässigt avtal för att få viktiga leveranser för en eventuellt fortsatt drift av gäldenärens rörelse. Om det därtill visar sig svårt att nå framgång med en återvinningsstalan innebär avtalet i fråga att övriga borgenärer missgynnas.

Såvitt avser ovanstående transaktioner gäller allmänt problemet att konkursförvaltaren befinner sig i vad som skulle kunna kallas ett informationsunderläge. Vare sig gäldenären eller den eventuellt gynnade borgenären är intresserade att underrätta förvaltaren om de omständigheter som skulle göra en transaktion återvinningsbar. Anledningen härtill är främst ekonomisk men det bör hållas i minnet att vissa transaktioner även kan vara brottsliga.

Återvinningsreglerna tar inte sikte på de situationer, då gäldenären avyttrar viss egendom som är av avgörande betydelse för verksamheten men försäljningen sker på i sig marknadsmässiga villkor. Här kan pekas på det förhållandet att gäldenären säljer en mindre produktionsenhet till "rätt" pris, men produktionsenhetens avyttring innebär att en hel produktionskedja bryts med stora ekonomiska konsekvenser som följd.

För att komma till rätta med denna problematik föreslås att förvaltaren ges en rätt att hos domstol få fastställt att samtliga eller vissa avtal som gäldenären träffat inom en viss tid före konkursen, exempelvis sex månader, inte skall vara gällande oavsett om de är marknadsmässiga eller ej. Efter ansökan från förvaltaren hos domstol bör vidare ges möjlighet att förlänga denna tid upp till högst ett år under förutsättning att konkursförvaltaren kan visa att obeståndet uppkommit minst sex månader innan konkursbeslutet. En sådan förklaring att visst avtal inte skall vara gällande innebär att parternas prestationer skall gå åter. Om någondera parten inte kan återbära det som mottagits skall i stället mellanskillnaden mellan det pris som har betalats och godsets marknadspris utges till motparten. Någon anledning till större rättsosäkerhet jämfört med vad som i dag gäller torde knappast bli fallet. Förvaltaren saknar ju anledning att ogilla marknadsmässiga avtal så

länge dessa har ett samband med gäldenärens normala rörelse. Om avtalet i och för sig är marknadsmässigt men avser en vara eller tjänst som saknar anknytning till gäldenärens rörelse, föreligger inte särskilt starka skäl till varför leverantören ifråga, som inte lider någon förlust, inte skulle nödgas acceptera en ogiltighetsförklaring från konkursboets sida.

Den föreslagna lösningen innebär i praktiken samma sak som en återvinningsregel med sikte på ogynnsamma avtal då även återvinning medför att parternas prestationer skall återbäras alternativt ersättning utges. Förslaget liknar dessutom vad som föreskrivs beträffande återvinning av gåva. Skillnaden är att det skall åligga förvaltaren att granska varje avtal och göra en affärsässig bedömning av om hävning skall ske eller inte. För att undvika att förvaltarens rätt till ogiltighetsförklaring enligt ovanstående medför en alltför stor rättsosäkerhet för tredje man eller i affärslivet, bör förslaget kompletteras med en regel som ger motparten rätt till ersättning av konkursboet motsvarande det negativa kontraktsintresset, dvs. den direkta förlust som tredje man lidit genom att förlita sig på kontraktet. Däremot skall tredje man genom ersättningen från konkursboet inte komma i åtnjutande av den vinst som uteblir genom att prestationerna återgår. En återgång enligt förslaget skall inte heller medföra något ställningstagande till huruvida rättshandlingen är att betrakta som återvinningsbar eller ej. Ett beslut om återgång skall med andra ord inte medföra prejudicerande effekt avseende en eventuell återvinningstalan. Bakgrunden härtill är att en återgång enligt förslaget inte primärt tar sikte på otillbörliga rättshandlingar utan huvudsakligen är relaterad till den nytta för rörelsen som en återgång medför. Skulle rättshandlingen senare visa sig vara återvinningsbar, tar ett återvinningsyrkande från konkursboets sida, efter en ogiltighetsförklaring, sikte på parternas prestationer, varvid bedömningen sker frikopplad från ogiltighetsförklaringen.

Mot bakgrund av de nämnda bevisvärigheterna i den allmänna återvinningsregeln beträffande det subjektiva rekvisitet, föreslås vidare att nuvarande återvinningsregler förändras. Den allmänna regeln i 4 kap. 5 § konkurslagen saknas skäl att ändra. Däremot bör i hjälpreglerna i 4 kap. 6–13 §§, tiden för återvinningsbara transaktioner utsträckas till sex månader stället för nu gällande tre månader.

Förslagen innebär ett sätt att undvika illojala åtgärder mot vissa borgenärer vidtagna av gäldenären vid tiden före en förväntad konkurs liksom det minskar borgenärernas strävanden att tillskansa sig icke marknadsmässiga avtal på övriga borgenärsers bekostnad. Dessutom skapas bättre förutsättningar för att åstadkomma en rekonstruktion av gäldenärens rörelse. Ovanstående förslag innebär emellertid inte någon så avgörande förändring av gällande regler så att det kan sägas medföra en högre grad av rättsosäkerhet för borgenärerna. Vad som åstadkoms är i stället endast att det blir lättare för konkursförvaltaren att komma åt de transaktioner som lagstiftaren redan anser vara återvinningsbara.

6.5 Förmånsrättsordningen

6.5.1 Allmänt

Som angivits saknar fordringsägare med fullgod säkerhet i gäldenärens egendom och som med anledning härav kan räkna med full utdelning i konkursen ofta incitament till att försätta bolaget i konkurs även om borgenären känner till eller har aningar om att bolaget är insolvent eller på väg att bli insolvent. Härtill kommer att en fordringsägare med fullgod säkerhet inte har behörighet att begära gäldenären i konkurs. Detta innebär att det i stor utsträckning alltför sent föranstaltas om gäldenärsers försättande i konkurs, vilket som tidigare sagts verkar negativt på möjligheterna till rekonstruktion men också på borgenärskollektivets möjligheter att få betalt för sina fordringar.

I syfte att förbättra utfallet för oprioriterade fordringsägare har Insolvensutredningen föreslagit att statens prioriterade skattefordran skall bli oprioriterad. Utredningen har också föreslagit att s.k. produktiva löner i förmånsrätts hänseende skall ges prioritet före företagsinteckning. De lönefordringar som genom Insolvensutredningen ges en framskjuten förmånsrätt är lönefordringar före konkurs och uppsägningslön för den tid under vilken gäldenärens näringsverksamhet fortsätter efter konkursutbrottet, dock längst under två månader.

De fordringsägare som normalt sett har bäst insikt om gäldenärens ekonomiska ställning är också som regel bäst prioriterade borgenärer i flertalet konkurser. Härmed avses banker och övriga kreditinstitut som i regel har säkerhet i form av såväl handpanträtt som företagshypotek. Den grupp fordringsägare som å andra sidan har minst kontrollmöjlighet har också sämst prioritet. Härmed avses leverantörer. Denna ordning är olycklig och bl.a. en orsak till att oprioriterade fordringsägare oftast inte får någon utdelning i konkurser. Banker och kreditinstitut har i ett mycket stort antal fall fortsatt sin utlåning till företag på väg mot en obeståndssituation i stället för att aktivt verka för en rekonstruktion eller konkurs. Att så är fallet hänger givetvis samman med nu gällande lagstiftning. Få företag har klarat av att reda ut sina ekonomiska förhållanden enbart med hjälp av anstånd samt mindre tilläggskrediter. Effekten härav har blivit att företagen likväl går omkull och då med en betydligt sämre ekonomisk ställning. Det finns även exempel där ny kredit beviljats mot betryggande säkerhet, innebärande att obeståndstidpunkten skjutits framåt, vilket bl.a. medfört att möjligheten till återvinning i konkurs begränsats.

Om förmånsrättslagen ändras på sådant sätt att den som har den största kontrollmöjligheten ges sämst prioritet medan den som har små kontrollmöjligheter ges bäst prioritet, torde detta leda till att konkurser inträffar betydligt tidigare än vad fallet är i dag, vilket är till gagn för såväl gäldenärsbolaget, borgenärskollektivet som samhällsekonomin i stort. Att ändra förmånsrättslagen med utgångspunkt från vad nyss angivits är emellertid knappast genomförbart av olika skäl, framför allt på grund av att gäldenärens huvudkreditgivare därmed skulle bli oprioriterad fordringsägare. Detta skulle kunna hämma företagens möjligheter till upplåning i en alltför hög grad. Nedanstående förslag medför därför endast mindre ingripande förändringar.

6.5.2 Företagshypotek

Den egendom som i dag omfattas av företagshypotek utgörs av näringsidkarens lösa egendom i den mån egendomen hör till den in-tecknade verksamheten, dock med följande undantag:

- kassa- och banktillgodohavanden, aktier, andra bevis om delaktighet i bolag, obligationer, förlagsbevis och liknande skuldebrev avsedda för allmän omsättning samt andelar i aktiefonder,
- egendom som är av beskaffenhet att kunna vara föremål för panträtt på grund av inteckning, samt
- egendom som varken kan utmätas eller ingå i konkurs.

Underlaget för företagshypotek bör begränsas på sådant sätt att endast anläggningstillgångar i framtiden kan utgöra underlag för företagshypotek medan ett bolags omsättningstillgångar i inget fall skall utgöra sådant underlag.

I anslutning till ovanstående förslag, måste framhållas att förslaget i sig inte medför någon förändring av den totala säkerhetsmassan. Däremot medför förslaget sannolikt att bankernas kreditgivningsutrymme kommer att minska. Detta kommer i realiteten dock i viss utsträckning innebära en omfördelning av kreditgivare från banker till leverantörer och andra. Som exempel härpå kan nämnas längre fakturakrediter. I dag ges sällan längre krediter än upp till 30 dagar men betydligt längre krediter, kanske upp till 120 dagar, kan tänkas. Vidare medför sannolikt förslaget att factoring/fakturabelåning såsom finansieringssystem blir vanligare. Factoring innebär att leverantörer av olika slag säljer alternativt pantsätter sina kundfordringar till factoringbolag som sedan mottar betalningen för fordran. Factoring medför den positiva konsekvensen att små borgenärs fordringar på ett betydligt aktivare sätt bevakas av professionella handläggare. Bl.a. medför detta att gäldenärs obestånd snabbare kan upptäckas.

När ett konkursbo fortsätter gäldenärens rörelse, gäller beträffande företagshypotek att den s.k. kostnadsproportionaliseringsmetoden skall användas, jfr avsnitt 4.4. Som nämnts i anslutning till beskrivningen av metoden är denna svårtillämpad och gör det svårt för företagshypoteksinnehavarna att förutse utfallet vid utdelningen ur tillgångsmassan. Denna osäkerhet medför att borgenärer i stor utsträckning saknar möjlighet att bedöma ett ekonomiskt utfall i en konkurs jämfört med en rekonstruktion. Mot bakgrund härav föreslås att metoden avskaffas och ersätts med en tillämpning som innebär att såväl tillgångarna som finns före konkursbeslutet som tillgångarna som hänför sig till tiden därefter, i sin helhet skall utdelas till borgenärerna i enlighet med förmånsrättslagens regler. De kostnader

som inte hänför sig till företagsinteknad egendom, dvs. lönekostnader, kommer i stället att beaktas genom förslaget under avsnittet 6.5.5 att lönekostnader skall utgöra massafordran. I och med denna förändring saknas i huvudsak anledning att upprätthålla kostnadsproportionaliseringsregeln.

Ovanstående förslag är mycket enkelt att tillämpa. Det leder vidare till ökad rättssäkerhet genom att förutsägbarheten beträffande utdelning till företagsintekningshavare och andra borgenärer ökar vid fortsatt drift.

6.5.3 Hyres- och arrendefordran

Fordran på hyresgäst eller arrendator på grund av hyres- eller arrendeavtal motsvarande tre månaders hyra eller ett års arrendeavgift har prioritet enligt 5 § förmånsrättslagen. Skälet till denna förmånsrätt är i första hand att en hyresvärd inte skall behöva säga upp sin hyresgäst så fort dennes verksamhet går dåligt, varigenom rörelsens ekonomi ytterligare försämras. Betydelsen av förmånsrätten är dock liten eftersom hyresvärdarna för att tillvarata sina rättigheter vid en hyresgästs konkurs utgår från regelsystemet i jordabalken. Den säkerhet som lagstiftaren i förmånsrättslagen åsyftat för hyresgästen och dennes konkursbo har således inte uppnåtts. Något skyddsintresse för hyresvärden föreligger emellertid inte, varför det föreslås att denna förmånsrätt tas bort. Hyresvärden får i stället tillgodoses genom att hyresfordran vid fortsatt drift blir massafordran. I praktiken torde denna förändring inte medföra någon försämring för hyresvärdarna. Anledningen härtill är att den tid som förflyter från det att konkursgäldenärens rörelse utflyttat ur lokalerna till dess att hyresvärden hittat en ny hyresgäst vanligen torde sträcka sig över en viss tid. Härmed torde inte heller hyresgästen riskera någon försämring genom förslaget. Genom det förslag som presenteras under avsnitt 6.6 och som innebär ökade möjligheter att rekonstruera företag, kommer hyresvärdarna i större utsträckning att tillgodogöras hyresbetalningar i form av massafordringar. Under sådana förhållanden saknas skäl att behandla hyresvärdar på annat sätt än övriga borgenärer.

6.5.4 Skatter och allmänna avgifter

Förmånsrätten för skatter och allmänna avgifter bör tas bort, med undantag dock för vad som sägs i avsnitt 6.5.5. I avsnitt 6.7 i denna rapport föreslås att konkursbon i alla avseenden skall vara skatteneutrala, dvs. skatteskyldighet som uppkommit inom ramen för konkursboets verksamhet skall omfattas av massaansvar. Det saknas mot den bakgrunden anledning att behålla nuvarande förmånsrätt. Ett slopande av förmånsrätten torde vidare skapa bättre effektivitet såtillvida att skattemyndigheterna snabbare tar initiativ till en konkursansökan genom att de har en god insyn i gäldenärernas betalningsförmåga i samband med uppördshantering.

6.5.5 Lönefordran/lönegaranti

Den allmänna förmånsrätten för lön föreslås bli ändrad till att endast omfatta vanlig lön. Semesterersättning och annan ersättning som löneborgenär har rätt till enligt anställningsavtal, såsom rikskuponger, bilförmån, pensionsförsäkringar eller liknande, skall inte utgå med förmånsrätt. Anledningen till att semesterersättning och de nämnda förmånerna inte skall medföra förmånsrätt, beror på att dessa inte kan anses omfattas av det skyddsintresse som ligger till grund för reglerna om förmånsrätt för lön respektive lönegarantireglerna. Skyddsintresset omfattar att löneborgenärer löpande och under viss tid erhåller löneutbetalningar för täckande av löpande levnadsomkostnader. Det saknas emellertid godtagbara skäl att helt slopa förmånsrätten för lönefordringar. Anledningen härtill är den beroendeställning anställda befinner sig i i förhållande till arbetsgivaren. Det kan med andra ord inte begäras att anställda skall åläggas en skyldighet att initiera ett konkursförfarande för det fall de inte erhåller lön i rätt tid.

Förmånsrätten avseende lön bör dock begränsas så att den högsta månadslön som är förmånsberättigad uppgår till 25 000 kronor samt endast utbetalas enligt anställningsavtal, dock ej under längre tid än vad som följer av lagen om anställningsskydd och maximalt sex månader. Vidare skall inte lönefordringar som sträcker sig längre tillbaka än tre månader före konkursbeslutet omfattas. I inget fall skall ett högre belopp än 150 000 kronor omfattas av förmånsrätt. Att beloppet

kan höjas jämfört med nuvarande ordning, sammanhänger med att kostnaderna dels kommer att utgöra massaskuld för ett konkursbo, dels i ett större antal fall kommer att omfattas av nedan redovisat förslag till företagsrekonstruktion och därmed belasta gäldenären i stället för staten. Den totala kostnaden för staten kommer enligt förslaget sannolikt att begränsas. De angivna beloppen grundar sig på en avvägning mellan den anställdes lönefordringar i konkursen och boets intresse av att säkerställa löneutbetalningar till den anställda, vilka i sin tur är avgörande för dennes åtagande att fullgöra avtalad arbetsskyldighet.

Förslaget innebär från teknisk utgångspunkt att förmånsberättigade lönefordringar vid konkurs eller företagsrekonstruktion initialt täcks av lönegarantin, vilken dock endast är att betrakta som en förskottering såvitt avser de anställda som ålagts arbetsplikt av konkursförvaltaren eller den särskilda förvaltaren. Detta innebär att staten erhåller en motsvarande massafordran i konkursboet respektive den rörelse som undergår företagsrekonstruktion. I konsekvens härmed bör även statens fordran avseende belopp som har innehållits för preliminär A-skatt från fordran på lön under konkursen respektive rekonstruktionsperioden, behandlas såsom massagäld. Detta gäller även å lön belöpande sociala avgifter som enligt förslaget skall utgå, för att en osund konkurrenssituation inte skall uppkomma.

6.6 Förslag till företagsrekonstruktion

För att underlätta framställningen benämns mitt förslag till företagsrekonstruktion, för att inte sammanblandas med Insolvensutredningens förslag med detta namn, *företagsrekonstruktion i konkurs*.

Som tidigare angivits innebär konkursförfarandet en avveckling av gäldenärens tillgångar. Vad avser aktiebolag, som är den vanligast förekommande företagsformen i konkurssammanhang, innebär en konkurs som avslutas utan överskott, att bolaget är upplöst genom tingsrättens beslut om avskrivning av konkursen. Finns överskott i konkursen skall bolagsstämman inom en månad från det att konkursen avslutades besluta om att bolaget skall träda i likvidation. Sådan likvidation kan inte hävas och bolaget skall således upplösas sedan

likvidationsförfarandet avslutats. Ett aktiebolag som varit försatt i konkurs skall således alltid upplösas.

Som angivits i avsnitt 6.2 ovan föreslås en ändring av definitionen av obestånd. Syftet med denna ändring är dels att anpassa obeståndsdefinitionen till gällande redovisningsregler för att därigenom underlätta för fordringsägare att bedöma om ett bolag är på obestånd, dels att möjliggöra att företag i kris kan försättas i konkurs innan bolagets huvudsakliga tillgångar förbrukats till men för fordringsägarna. Insolvensutredningens förslag att s.k. produktiva löner i förmånsrätts hänseende skall gå före företagshypotek är ett alternativt sätt att ge kreditgivare ett ökat incitament att aktivt följa och ingripa i utvecklingen hos ett företag som är på väg in i en ekonomisk kris.

Det i föreliggande rapport lämnade förslaget till ändring av obeståndsbegreppet samt förslaget att behandla lönefordringar under rekonstruktionsförfarandet såsom massagäld, kommer var för sig att leda till att krisföretag vid en tidigare tidpunkt än i dag kommer att försättas i konkurs. Konkurshanteringen kommer härigenom att innefatta ett större antal företag som är livsdugliga och för vilka förutsättningar föreligger att verksamheten helt eller delvis fortsättes i någon form. Det är därför ändamålsenligt att föreslå att kompletterande regler införs i konkurslagen som möjliggör rekonstruktion av bolag.

För att en rekonstruktion i konkurs skall tjäna sitt syfte måste emellertid aktiebolagslagens regler gällande upplösning av bolag ändras för att aktieägarna efter en framgångsrik rekonstruktion skall kunna besluta om att verksamheten i bolaget skall drivas vidare. Om verksamheten inte kan tas upp efter en rekonstruktion torde gäldenärsbolaget och dess ägare endast ha ett mindre incitament att medverka vid en rekonstruktion. I nuläget är ägarnas deltagande huvudsakligen styrt av deras ekonomiska ansvar för bolagets förpliktelser genom bl.a. tecknade borgensåtaganden samt styrelseansvar enligt aktiebolagslagen.

Enligt nu gällande ordning får en konkursförvaltare fortsätta den rörelse som gäldenären drivit, om det enligt förvaltarens mening är ändamålsenligt. Den fortsatta driften får som huvudregel endast pågå under ett år. Den fortsatta rörelsen syftar till att möjliggöra en försäljning av konkursbolagets rörelse samt till att avveckla bolagets pågående arbeten. Rörelsen skall dock avvecklas och influtna medel tillskiftas borgenärerna i enlighet med förmånsrättslagens regler.

Förvaltaren föreslås ges möjlighet att, vid sidan av gäldenärsbolaget, initiera en rekonstruktion av företaget syftande till att konkursen upphävs om förvaltaren finner att företaget har livskraft och verksamheten helt eller delvis kan fortsättas efter en uppgörelse med fordringsägarna. Förvaltaren skall således undersöka utsikterna till rekonstruktion av verksamheten samt därvid verka för att borgenärernas bästa tillvaratas. Eftersom en konkursförvaltare redan i dag har att ta ställning till om ett konkursbolags verksamhet skall läggas ned omedelbart eller om den skall drivas vidare ytterligare en tid, alternativt avyttras, utgör förslaget i denna del inte någon större förändring.

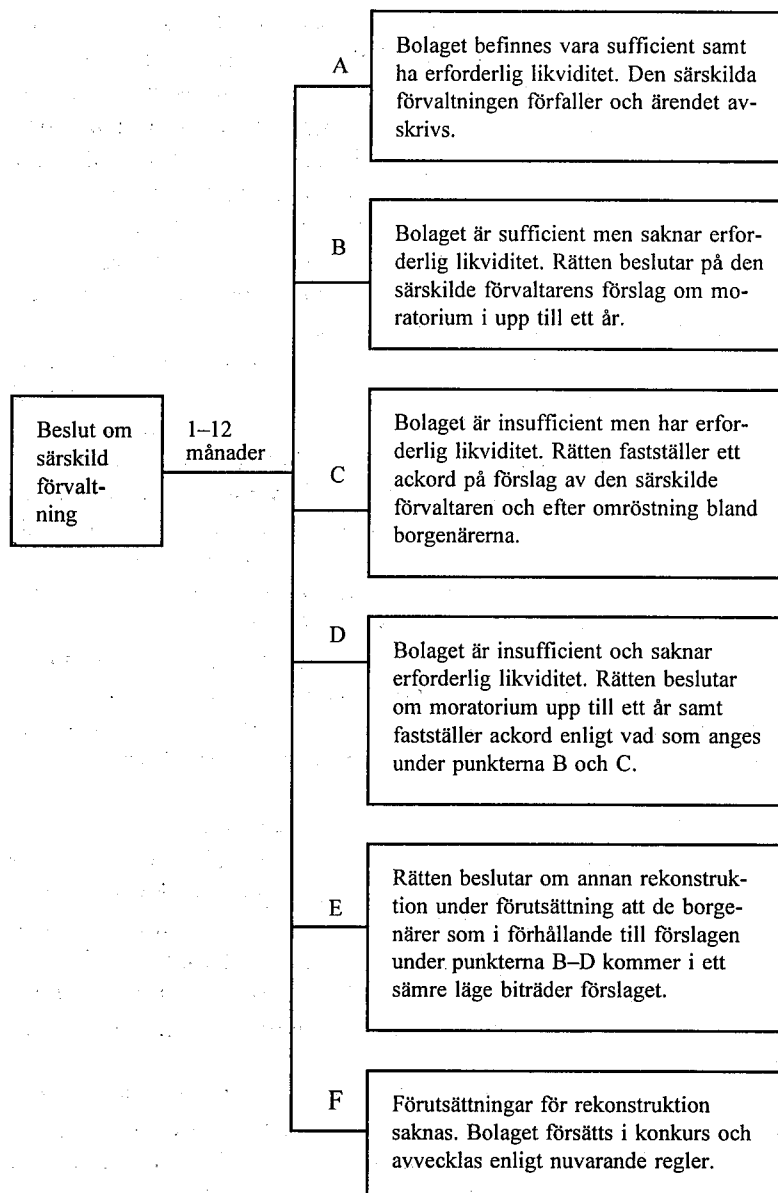
Det förslag till företagsrekonstruktion i konkurs som presenteras i denna rapport skall inte ses som ett substitut till Insolvensutredningens förslag gällande företagsrekonstruktion, utan i stället såsom ett komplement till detta förslag. Insolvensutredningens förslag tar sikte på företag med ekonomiska problem och med en lojal företagsledning för vilken borgenärerna hyser ett förtroende. I första hand torde Insolvensutredningens förslag komma att användas beträffande stora bolag eller bolag med ett begränsat antal borgenärer. De förslag som presenteras i denna rapport tar däremot sikte på fall då borgenärernas förtroende för företagsledningen är litet liksom då antalet borgenärer är stort eller det av andra skäl finns små utsikter att undvika en konkursansökan. Som exempel kan nämnas att det råder oklarhet om anledningen till obeståndet eller om det finns skäl att misstänka att bolagets ledning företagit någon form av oegentliga transaktioner före konkursansökan. Gemensamt för sistnämnda fall är att en rekonstruktion av bolaget förutsätter att bolagsledningen fråntas rådigheten över bolaget under i vart fall viss tid. Det kan antas att dessa senare fall kommer att utgöra det stora flertalet av de fall då bolag hamnar i ekonomiska svårigheter. Insolvensutredningens förslag till företagsrekonstruktion kan uppskattningsvis komma att kunna användas i 10–15 procent av de fall bolag hamnar i sådana ekonomiska svårigheter att en konkurs enligt nuvarande regler skulle kunna aktualiseras. Beträffande återstående del av fall med bolag i ekonomiska svårigheter, dvs. de situationer där konkursansökan inte kan undvikas, kan det rekonstruktionsförfarande som föreslås i denna rapport komma att användas i uppskattningsvis 35–50 procent av fallen.

Det skall på nytt påpekas att förslaget till företagsrekonstruktion i konkurs utgår ifrån att reglerna härom skall inflyta i den befintliga

konkurslagen. Denna lag skall således alltjämt utgöra fundamentet vid hantering av företag som befinner sig i ekonomiska svårigheter och som inte kan rekonstrueras enligt Insolvensutredningens förslag till företagsrekonstruktion. I praktiken innebär förslaget, att konkurslagen kommer att erbjuda en mer nyanserad syn på företag i ekonomiska svårigheter, liksom att alternativ till konkurs med avveckling av företagets rörelse tillskapas.

Förslaget till företagsrekonstruktion i konkurs är följande:

I konkurslagen införs nya regler om särskild förvaltning syftande till rekonstruktion av företag. Dessa regler ersätter lämpligast konkurslagens nu gällande regler om ackord i konkurs. Konkurslagen bör eventuellt namnändras till lag om särskild förvaltning och konkurs. Skälen härtill är i första hand att skapa genomslagskraft åt förslaget om rekonstruktion samt att, med avseende på rekonstruktionen, undvika den negativa effekt ordet konkurs innebär. Förslaget till företagsrekonstruktion i konkurs innebär att förvaltaren såsom företrädare för borgenärskollektivet, söker rekonstruera verksamheten och träffa upp-
görelse med borgenärskollektivet varefter rörelsen, efter beslut av bolagsstämman, fortsätter. Förfarandet skall inledas med s.k. särskild förvaltning. Under den särskilda förvaltningen, skall efter viss tid beslutas om bolaget skall försättas i konkurs, rekonstrueras eller, om det konstateras att alla borgenärer får fullt betalt, fortsätta sin verksamhet. Rekonstruktionen avser sådana ekonomiska åtgärder som gör det möjligt att fortsätta rörelsen, såsom ackord, betalningsanstånd (moratorium), efterställande av fordringar, omvandling av fordringar till aktieägartillskott m.m. Nedanstående figur åskådliggör de beslut som skall fattas i samband med särskild förvaltning samt de alternativa lösningar som den särskilda förvaltningen skall kunna utmytna i.

Ansökan till tingsrätten om konkurs ersätts med ansökan om särskild förvaltning. Rätt att ansöka skall tillkomma gäldenären samt borgenär. Sedan tingsrätten fattat beslut därom och utsett en särskild förvaltare, pågår den särskilda förvaltningen i mellan en månad och ett år. Utöver den nu föreslagna utredningen avseende förutsättningar för en rekonstruktion, innefattas i förvaltningen vad som i dag följer av konkurslagen. På begäran av förvaltaren och senast inom angivet år skall beslut fattas av tingsrätten om den fortsatta handläggningen av ärendet. Beslutet skall grundas på den utredning som den särskilda förvaltaren tagit fram under den inledande fasen.

Om den särskilda förvaltaren funnit att bolagets ekonomiska situation är sådan att bolaget är sufficient och dessutom har förmåga att rätttidigt fullgöra samtliga sina förpliktelser, förfaller den särskilda förvaltningen och ärendet skall avskrivas, alternativ A i figuren. Bolaget fortsätter härefter sin verksamhet och rådigheten över bolaget övergår till av aktieägarna utsedd ledning. Om bolaget emellertid är på obestånd men den särskilde förvaltaren funnit att skäl saknas att bolaget försätts i konkurs, skall han föreslå att bolaget rekonstrueras i enlighet med ett av förvaltaren upprättat förslag.

Förutsatt att bolaget ej är insufficient utan endast saknar förmåga att fullgöra sina förpliktelser allteftersom de förfaller till betalning och att oförmågan ej är endast tillfällig kan tingsrätten på den särskilda förvaltarens förslag besluta om bl.a. moratorium upp till ett år, alternativ B i figuren.

Likaså kan beslutas om den särskilde förvaltarens förslag till rekonstruktion i det fall bolaget endast är insufficient men besitter förmåga att i rätt tid fullgöra sina förpliktelser gentemot borgenärerna. Rekonstruktionsförslaget skall i detta fall bl.a. gå ut på ackord som blir föremål för omröstning bland borgenärerna, alternativ C i figuren. Om ackordsförslaget röstas ned, skall ärendet övergå till att hanteras som en konkurs varvid den särskilde förvaltaren övergår till att vara konkursförvaltare.

Är bolaget både insufficient och oförmöget att i rätt tid fullgöra sina förpliktelser, kan förutom om ackord, rätten besluta om upp till ett års moratorium, alternativ D i figuren. Röstar ackordsförslaget ned, skall ärendet övergå till att handläggas som en konkurs.

Vidare kan även annat förslag till rekonstruktion från den särskilda förvaltaren tänkas. En förutsättning är i detta fall att samtliga borge-

närer som ges sämre rätt än vad som följer av punkterna B–D röstar för förslaget, alternativ E i figuren.

Slutligen skall bolaget försättas i konkurs om den särskilda förvaltaren finner att förutsättningar saknas för en rekonstruktion, alternativ F i figuren. Den särskilde förvaltaren övergår i detta fall till att vara konkursförvaltare.

Tingsrättens beslut om rekonstruktion bör även kunna kombineras med att den särskilde förvaltaren kvarstår under rekonstruktionen och själv verkställer genomförandet av de beslut som fattats med aledning av rekonstruktionen eller att denne, om rådigheten över bolaget i stället övergått till ställföreträdaren för bolaget, skall utöva tillsyn genom att fortlöpande få del av bolagsprotokoll och löpande räkenskaper.

Förfarandet skall initieras genom att gäldenären eller en borgenär hos rätten ansöker om särskild förvaltning. Avslås ej ansökan beslutar rätten alltid om särskild förvaltning, oavsett om ansökan avser sådan eller konkurs. Rätten skall samtidigt besluta inom vilken tid förvaltaren har att inkomma med en rekonstruktionsplan. Vid beslut om särskild förvaltning uppstår ett nytt rättsobjekt på samma sätt som ett konkursbo vid konkurs. För det fall den särskilda förvaltningen övergår till konkurs utgör konkursboet härefter samma juridiska person. Vidare kan rätten omedelbart eller på begäran av förvaltaren besluta om att ett bevakningsförfarande anordnas för att få fastställt vilka fordringar som görs gällande. Slutligen skall tingsrätten fatta beslut om tidpunkt för avhållande av ett borgenärssammanträde, vid vilket rekonstruktionsplanen skall behandlas samt antas eller förkastas. Den tid förvaltaren skall ha till sitt förfogande för att framta en rekonstruktionsplan bör bestämmas till en månad med möjlighet till förlängning upp till ett år.

Så snart förvaltaren erhållit uppdraget att rekonstruera bolaget, skall han underrätta fordringsägarna härom, tillstålla dessa en förteckning över gäldenärens huvudsakliga tillgångar och skulder samt kopia av gäldenärens balansräkning, ange orsakerna till betalningssvårigheterna samt ändamålet med förfarandet. I praktiken kommer detta att innebära att den särskilda förvaltaren vidtar motsvarande åtgärder som i dag vidtas efter ett konkursbeslut. Skulle den särskilda förvaltningen övergå i konkurs har således utredningen inte drabbats av någon tidsförlust.

Borgenärerna skall ges insyn i rekonstruktionsarbetet samt ha en möjlighet att bland sig utse en så kallad borgenärskommitté som för löpande diskussioner med förvaltaren. Denna insyns rätt är av stor betydelse eftersom borgenärerna kan tänkas ha ett litet förtroende för den gamla bolagsledningen.

Under rekonstruktionsförfarandet skall borgenärernas rätt att tvångsvis ta i anspråk gäldenärens egendom för betalning av sina fordringar begränsas fullt ut. Detta skall gälla även borgenärer med handpanträtt eller annan säkerhet i gäldenärens egendom. Sådan egendom skall även på begäran av förvaltaren utlämnas till boet, dock med förbehåll för angiven rätt. Vidare skall borgenärer inte kunna göra gällande påföljd av avtalsbrott eller liknande från gäldenärs- bolagets sida som företagits i tiden före beslutet om särskild förvaltning.

Av bolaget före beslutet om särskild förvaltning träffade avtal som inte är marknadsmässiga vad avser villkor om betalning, längd eller i övrigt, skall på begäran av den särskilda förvaltaren av tingsrätten kunna jämkas. Möjligheten att jämka skall tillämpas restriktivt och endast komma ifråga om jämkning är av stor betydelse för genomförandet av en rekonstruktion. Borgenär som på detta sätt fått ett avtal jämkat kommer däremot att ha sitt krav kvar ograverat, för att ligga till grund för utdelning. Syftet är att underlätta rekonstruktion samt att åstadkomma en likabehandling av borgenärerna, så att borgenärer med väsentliga avtal inte, såsom gäller i dag, utnyttjar sina positioner till ekonomisk nackdel för övriga borgenärer. Förslaget till jämkning skall ses i belysning av avsnitt 6.4 om ogiltighetsförklaring av vissa avtal. Sistnämnda regel tar sikte på avtal som är ointressanta för gäldenärsbolagets verksamhet och som den särskilde förvaltaren saknar anledning att vidmakthålla. Den nu presenterade jämkningsregeln tar i stället sikte på avtal som i och för sig är till nytta för bolagets rörelse men som antingen har ingåtts på icke marknadsmässiga villkor eller inte kan bedömas som marknadsmässiga vid tidpunkten för beslutet om den särskilda förvaltningen. Dessa avtal förutsätts inte heller ha ingåtts viss närmare tid före ansökan om särskild förvaltning utan samtliga avtal omfattas. Det kan i sammanhanget framhållas att vissa avtal som ingåtts under slutet av 1980-talet har varit av beskaffenhet att de i den efterföljande lågkonjunkturen, självständigt utgjort tillräcklig orsak till obestånd för ena parten.

Förvaltaren skall upprätta en rekonstruktionsplan. Rekonstruktionsplanen skall innehålla följande uppgifter:

- Ett rekonstruktionsförslag som anger hur mycket gäldenären bjuder i betalning, hur och när betalning skall ske samt om säkerhet har ställts för rekonstruktionens genomförande.
- En förteckning över boets tillgångar och skulder per datum för beslutet om särskild förvaltning. I förteckningen skall tillgångarna tas upp till noggrant uppskattade värden. Om möjligt skall även tillgångarnas bokförda värde enligt senaste års redovisning anges samt tillämpade värderingsprinciper. Nu nämnda uppgifter skall framtas av den särskilde förvaltaren i samråd med bolagets revisorer.
- Berättelse av förvaltaren enligt vilken skall framgå boets tillstånd, orsakerna till gäldenärens betalningssvårigheter, en uppgift om den utdelning som kan påräknas i en konkurs syftande till avveckling, upplysning om huruvida egendom har frångått gäldenären under sådana förhållanden att det kan bli föremål för återvinning och om anledning föreligger att anta att gäldenären gjort sig skyldig till brott mot borgenärer.
- Förvaltarens yttrande om han anser att rekonstruktionsplanen bör antas av borgenärerna.

Rekonstruktionsplanen kan således komma att innefatta att borgenärernas fordringar sätts ned med viss procent och att betalning av fordringarna sker på i planen närmare angivet sätt. Betalning av minsta föreskriven utdelning skall dock ske inom ett år från det att planen fastställts av rätten om inte fordringsägarna godkänner längre tid.

Fordringsägare med särskild förmånsrätt i gäldenärens egendom deltar inte i omröstningen i vidare mån än till den del deras fordringar är oprioriterade, dvs. med det belopp som inte skulle erhållas om egendomen realiserades (skillnaden mellan tillgångens marknadsvärde och borgenärens totala fordran). I den mån säkerheten är tryggande i enlighet med vad nyss angivits, skall fordringsägarna kunna tvingas kvarstå med sina fordringar å gäldenären samt acceptera ett fortsatt oförändrat engagemang med gäldenären om löpande förpliktelse fullgörs.

Ett rekonstruktionsförslag skall kunna genomföras efter omröstning mellan berörda borgenärer. Omröstningsförfarandet bör utformas i likhet med vad som anges i insolvensutredningens förslag till lag om företagsrekonstruktion, vilket förslag tidigare kort redogjorts för.

Rekonstruktionsförslaget skall fastställas vid borgenärssammanträde inför tingsrätten. Om vid detta sammanträde tvist föreligger beträffande viss fordran som påverkar omröstningen, skall rätten vid sammanträdet avgöra tvistefrågan.

Om rekonstruktionsplanen antas vid borgenärssammanträdet skall rätten vid sammanträdet besluta härom. Om ägarna till gäldenärsbolaget önskar driva verksamheten vidare skall senast en månad härefter bolagsstämma avhållas varvid beslut fattas om bolagets fortsatta verksamhet. Till dess gäldenären fullgjort sina skyldigheter enligt rekonstruktionsplanen kan som ovan angivits förvaltaren kvarstå och utöva tillsyn över att gäldenärens åtaganden fullgörs. Syftet är att tillgodose borgenärernas kontrollkrav beträffande bolag för vars ledning de hyser ett bristande förtroende.

En fastställd rekonstruktionsplan skall vara bindande för alla borgenärer – kända och okända – som enligt förslaget haft rätt att delta vid rekonstruktionsförhandlingen.

Rätten får dock inte fastställa rekonstruktionsplanen om planen är till skada för borgenärerna, med vilket avses att borgenärerna genom ett konkursförfarande syftande till avveckling skulle erhålla en högre utdelningsprocent. Förslaget ställer med andra ord högre krav på tingsrätterna vad avser ekonomiskt kunnande än vad fallet är under gällande konkurslag.

En rekonstruktionsplan skall kunna förverkas på ansökan av borgenär eller den särskilde förvaltaren om gäldenären gör sig skyldig till oredlighet mot borgenär, åsidosätter sina skyldigheter enligt rekonstruktionsplanen eller om det annars är uppenbart att han försummar sina åtaganden enligt rekonstruktionsplanen. I sådant fall skall rekonstruktionen övergå till konkurs.

Om rekonstruktionsplanen inte antas vid borgenärssammanträdet skall rätten fatta beslut om att ett konkursförfarande skall inledas, varefter konkursförvaltaren har att i enlighet med konkurslagens regler härom avveckla boets tillgångar. Sedan utdelning verkställts skall konkursen avslutas och bolaget upplösas.

Under den särskilda förvaltningen skall givetvis konkurslagens övriga regler äga tillämpning, såsom regler om återvinning m.m.

Samtliga kostnader för den särskilda förvaltningen och rekonstruktionsarbetet skall betalas av gäldenären. I de fall där en rekonstruktionsplan inte antas och övergår i ett avvecklingsförfarande som konkurs, skall kostnaderna under den särskilda förvaltningen i första hand täckas av gäldenärens tillgångar. Först om dessa inte förslår här till skall kostnaderna kunna belasta staten. Som huvudregel gäller således att staten endast skall kunna belastas med sådana kostnader som uppkommer vid en avveckling genom konkurs och om tillgångarna inte förslår till täckande av samtliga kostnader.

För begränsning av kostnader med anledning av förfarandet, bör av effektivitetsskäl den särskilde förvaltaren regelmässigt utses som konkursförvaltare.

6.7 Skatter och avgifter

Avslutningsvis föreslås att konkursbon, såväl sådana som avvecklas enligt nuvarande regler som sådana som blir föremål enligt ovanstående förslag till företagsrekonstruktion i konkurs, skall vara skatteneutrala, dvs. erlagga samtliga skatter och avgifter som tillkommer övriga rättsobjekt. Härigenom kommer skatteintäkterna att öka för staten. Vid detta förhållande saknas skäl att behandla staten på annat sätt än övriga borgenärer. Med skatteneutralitet avses att skatt och avgifter, inklusive sociala avgifter för anställda, skall erläggas av konkursboet samt företag under rekonstruktion inom ramen för den bedrivna verksamheten på samma sätt som gäller för alla rörelsedrivande bolag. Det saknas anledning att undanta konkursbon från skattskyldighet då detta annars medför tvivelaktiga konkurrensfördelar. Såvitt avser förslaget till företagsrekonstruktion i konkurs följer vidare att skatteneutralitet får ses som en konsekvens av att bolaget under rekonstruktion förutsätts besitta egen förmåga att driva verksamheten vidare.

Förslaget medför å ena sidan att ett konkursbo endast skall svara för den mervärdesskatt som hänför sig till verksamheten efter konkursen och å andra sidan att ett konkursbo, med massaansvar, skall erlagga

all annan skatt som åligger andra rättsobjekt men vilket konkursboet i dag är befriat ifrån. Staten skulle därvid komma att behandlas lika med andra borgenärer och därmed i vissa fall få en fordran direkt mot konkursboet, såsom vid fortsatt drift, och i övriga fall få utdelning i samband att konkursen avslutas.

Abstract

Introduction

Swedish law prescribes only one procedure for general debt enforcement, namely the institution of bankruptcy. The rules governing public accord and satisfaction do not make adequate provision for reconstruction as an alternative procedure.

The present institution of bankruptcy has a number of lacunae and limitations. This is particularly true with regard to the handling of bankruptcies of juridical persons, especially companies limited by shares.

Problem areas

The problems arising in the handling of bankruptcies relate first and foremost to the following areas:

- the concept of insolvency;
- conditions for dealing with a debtor's permanent contracts entered into before the insolvency;
- the possibilities of avoiding certain legal transactions executed during a certain period prior to the insolvency;
- the order of priority rights;
- the lack of an effective alternative to bankruptcy in those cases in which conditions exist for a reconstruction of the debtor's business; and
- the lack of congruence in the taxation of companies in bankruptcy vis-à-vis other companies, which, in turn, distorts competition.

Aims

The present report aims both to elucidate the aforementioned problems and to suggest changes through which the handling of bankruptcies of juridical persons could be made both more efficient and less expensive. A further goal of the suggestions is a reduction in the socioeconomic costs connected with the handling of bankruptcies.

Survey of problems

The concept of insolvency in Swedish bankruptcy law is such that a condition of insolvency is deemed to exist when a debtor cannot rightly pay his debts, and this inability is not of a merely temporary nature. Difficulties in analysing the conditions for bankruptcy according to this concept have, in many cases, resulted in belated declarations of bankruptcy.

With regard to certain types of contracts, the trustee in bankruptcy lacks the possibility of *partially admitting* the debtor's non-fixed term contracts, for example rental and leasing contracts. This means that the bankruptcy estate is forced to pay all the outstanding invoices related to the contract, in order to thereafter enter into the contractual relationship.

There are few possibilities of *avoiding* a contract or other legal transactions executed by the debtor in the period prior to the bankruptcy. In many cases this leads to a certain creditor being preferred over other creditors, and in other cases to the forced closure of an otherwise profitable business.

The present *order of priorities* results in the situation that creditors having an insight into a company's position, have no incentive to take steps to have that company placed in bankruptcy. The reason for this is that they usually have the best collateral.

A company bankruptcy today cannot be concluded other than with the liquidation of the company. What is lacking, therefore, is the possibility to *reconstruct* the company and to continue the operation of the business following an arrangement with the creditors.

Companies bankruptcy are not obliged to pay other *taxes* than VAT. When a receiver decides to continue to run a company's business, he will have the advantage of not having to pay tax on income or labour.

Proposals

A new *concept of insolvency* is proposed alongside with the existing one. It is envisaged that the concept of insolvency would also be coupled to a company's balances. At the same time, liability would be imposed on the management of the company to ensure that the company did not operate whilst insolvent. These measures should result in petitions for bankruptcy not being belatedly filed. As a consequence, unnecessary losses should not be incurred by the creditors.

Trustees in bankruptcy should be given the legal possibility of *partially admitting* the debtor's non-fixed term contracts. Trustees in bankruptcy should further be afforded the possibility of reducing the terms of such contracts. In this way, better conditions will be created for the reconstruction of the business.

The *rules of avoidance* should be made more effective in certain ways. At the same time, the trustee in bankruptcy should be given the right to rescind contracts entered into by the debtor within a period of six months prior to the bankruptcy. These steps should also lead to the creation of better conditions for the reconstruction of a company's business.

The report also discusses a change in the law regarding *order of priorities*, with the aim of creating an incentive for the creditors to petition for an insolvent company to be placed in bankruptcy.

Moreover, it is proposed that new rules be introduced into the bankruptcy law, enabling trustees in bankruptcy to *reconstruct* viable companies in bankruptcy.

Finally, it is proposed, as regards *fiscal issues* that companies in bankruptcy shall be treated as any other company.

Bilaga 1

Konkurslag

4 kap. Återvinning till konkursbo

Inledande bestämmelser

1 § Återvinning till konkursbo får på begäran av boet ske i enlighet med vad som anges i detta kapitel. Återvinning får dock inte ske av

1. betalning av skatt eller avgift som avses i 1 § lagen (1971:1072) om förmånsberättigade skattefordringar m.m., om fordringen var förfallen till betalning,

2. betalning av eller förmånsrätt för underhållsbidrag enligt äktenskaps- eller föräldrabalken, om bidragsbeloppet var förfallet till betalning och den underhållsberättigade inte har gynnats på ett otillbörligt sätt.

2 § Med fristdag avses dagen då ansökningsen om gäldenärens försättande i konkurs kom in till tingsrätten.

Har god man förordnats enligt ackordslagen (1970:847) avses med fristdag i stället dagen för ansökningsen om detta, såvida konkursansökningsen har gjorts inom tre veckor från det att verkan av godmansförordnandet förföll eller, när förhandling om offentligt ackord har följt, ackordsfrågan avgjordes.

Har ett dödsbo avträtts till förvaltning av boutredningsman avses med fristdag dagen för ansökningsen om detta, såvida boutredningsman har förordnats senare än tre månader före den dag som annars skulle anses som fristdag.

3 § Som närstående till gäldenären anses den som är gift med gäldenären eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till gäldenären eller är besvägrad med honom i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon samt den som på annat sätt står gäldenären personligen särskilt nära.

Som närstående till en näringsidkare eller en juridisk person anses vidare

1. den som har en väsentlig gemenskap med näringsidkaren eller den juridiska personen som är grundad på andelsrätt eller därmed jämförligt ekonomiskt intresse,

2. den som inte ensam men tillsammans med en närstående till honom har sådan gemenskap med näringsidkaren eller den juridiska personen som sägs under 1,

3. den som genom en ledande ställning har ett bestämmande inflytande över verksamhet som näringsidkaren eller den juridiska personen bedriver,

4. den som är närstående till någon som enligt 1–3 är närstående.

4 § Avhändelse av fast egendom anses inte ha ägt rum förrän lagfart har sökts.

Förutsättningar för återvinning

5 § En rättshandling, varigenom på ett otillbörligt sätt en viss borgenär har gynnats framför andra eller gäldenärens egendom har undandragits borgenärerna eller hans skulder har ökats, går åter, om gäldenären var eller genom förfarandet, ensamt eller i förening med annan omständighet, blev insolvent samt den andre kände till eller borde ha känt till gäldenärens insolvens och de omständigheter som gjorde rättshandlingen otillbörlig.

Närstående till gäldenären skall anses ha sådan kännedom som anges i första stycket, om det inte görs sannolikt att han varken hade eller borde ha haft sådan kännedom.

Om rättshandlingen ägde rum mer än fem år före fristdagen, går den åter endast när den har gällt någon närstående till gäldenären.

6 § En gåva går åter, om den har fullbordats senare än sex månader före fristdagen. En gåva som har fullbordats dessförinnan men senare än ett år eller, när den har skett till någon som är närstående till gäldenären, tre år före fristdagen går åter, om det inte visas att gäldenären efter gåvan hade kvar utmättningsbar egendom som uppenbart motsvarade hans skulder.

Första stycket gäller även köp, byte eller annat avtal, om det med hänsyn till missförhållandet mellan utfästelserna på ömse sidor är uppenbart, att avtalet delvis har egenskap av gåva.

Understöd och sedvanliga gåvor som inte stod i missförhållande till gäldenärens ekonomiska förhållanden är undantagna från återvinning enligt denna paragraf.

7 § Bodelning mellan gäldenären och hans make eller dennes dödsbo, vid vilken gäldenären har eftergett sin rätt i avsevärd mån eller avstått från egendom mot att en fordran mot honom har lagts ut på hans lott, går i motsvarande mån åter, om bodelningshandlingen har kommit in till rätten senare än tre år före fristdagen och det inte visas att gäldenären efter bodelningen hade kvar utmättningsbar egendom som uppenbart motsvarade hans skulder.

Vad som sägs i första stycket om det fallet att gäldenären har avstått från egendom mot att en fordran mot honom har lagts ut på hans lott gäller inte, om egendomen utgjorde makarnas gemensamma bostad eller bohag och övertogs av den andra maken med stöd av bestämmelserna i 11 kap. 8 § äktenskapsbalken.

8 § Betalning av lön, arvode eller pension, som har skett senare än sex månader före fristdagen och som uppenbart översteg vad som kunde anses skäligt med hänsyn till gjord arbetsinsats, verksamhetens lönsamhet och omständigheterna i övrigt, går åter till belopp motsvarande överskottet.

Har betalningen skett dessförinnan men senare än ett år eller, när den skett till någon som är närstående till gäldenären, tre år före fristdagen, går den åter i motsvarande mån, om det inte visas att gäldenären efter betalningen hade kvar utmättningsbar egendom som uppenbart motsvarade hans skulder.

9 § Överföring av medel till pensionsstiftelse, som har skett senare än sex månader före fristdagen och som har medfört att stiftelsen fått överskott på kapitalet, går åter till belopp motsvarande överskottet. Har överföringen skett dessförinnan men senare än ett år eller, när åtgärden väsentligen har gynnat gäldenären eller närstående till honom, tre år före fristdagen, går den åter i motsvarande mån, om det inte visas att gäldenären efter överföringen hade kvar utmättningsbar egendom som uppenbart motsvarade hans skulder.

Överföring till pensionsstiftelse i annat fall än som sägs i första stycket går åter, om överföringen har skett senare än tre månader före

fristdagen. Har överföringen väsentligen gynnat gäldenären eller närstående till honom, går den också åter, om åtgärden har skett dessförinnan men senare än två år före fristdagen och det inte visas att gäldenären varken var eller genom åtgärden blev insolvent.

Överföring av medel till personalstiftelse går åter, om överföringen har skett senare än sex månader före fristdagen. Har överföringen skett dessförinnan men senare än ett år eller, när åtgärden väsentligen har gynnat gäldenären eller närstående till honom, tre år före fristdagen, går den åter, om det inte visas att gäldenären efter överföringen hade kvar utmätningsbar egendom som uppenbart motsvarade hans skulder.

Om rätt att i särskilda fall återkräva försäkringspremier m. m. finns det föreskrifter i 117 § lagen (1927:77) om försäkringsavtal.

10 § Betalning av en skuld, som har skett senare än tre månader före fristdagen och som har gjorts med annat än sedvanliga betalningsmedel, i förtid eller med belopp som avsevärt har försämrat gäldenärens ekonomiska ställning, går åter, om den inte med hänsyn till omständigheterna ändå kan anses som ordinär. Har betalningen skett till någon som är närstående till gäldenären dessförinnan men senare än två år före fristdagen, går den åter, om det inte visas att gäldenären varken var eller genom åtgärden blev insolvent.

Vad som i första stycket sägs om återvinning av betalning tillämpas också när kvittning har skett, om borgenären enligt 5 kap. 15 eller 16 § inte hade varit berättigad att kvitta i konkursen.

11 § Betalning för en växel eller en check går åter i de fall som avses i 10 § endast i den mån den som mottog betalningen hade kunnat vägra att göra det utan att förlora växel- eller checkrätt mot någon annan hos vilken han kunde erhålla täckning.

Om återvinning av en betalning är utesluten till följd av vad som sägs i första stycket, är den som skulle ha burit den slutliga förlusten om betalningen hade uteblivit skyldig att utge ersättning under samma förutsättningar som hade gällt för återvinning, om betalningen hade skett till honom som borgenär.

12 § Säkerhet som gäldenären har överlämnat senare än tre månader före fristdagen går åter, om den inte var betingad vid skuldens tillkomst eller inte har överlämnats utan dröjsmål efter skuldens tillkomst. Har säkerheten överlämnats till någon som är närstående till gäldenären dessförinnan men senare än två år före fristdagen, går den

åter under angivna förutsättningar, om det inte visas att gäldenären varken var eller genom åtgärden blev insolvent.

Med överlämnande av säkerhet jämställs annan åtgärd av gäldenären eller borgenären som är avsedd att trygga borgenärens rätt.

När säkerheten förutsätter inskrivning, skall dröjsmål som sägs i första stycket anses föreligga om ansökan har gjorts senare än på den inskrivningsdag som inträffar näst efter två veckor från skuldens tillkomst.

13 § Förmånsrätt eller betalning som en borgenär har vunnit genom utmätning går åter, om förmånsrätten har inträtt senare än tre månader före fristdagen. Har utmätningen skett till förmån för någon som är närstående till gäldenären, går förmånsrätten eller betalningen också åter om förmånsrätten har inträtt dessförinnan men senare än två år före fristdagen och det inte visas att gäldenären varken var eller genom åtgärden blev insolvent.

Förmånsrätt på grund av betalningssäkring går åter, om förmånsrätten har inträtt senare än tre månader före fristdagen.

Vad som sägs i första och andra styckena gäller inte om förmånsrätten har inträtt vid utbyte mot egendom som har utmätts eller betalningssäkrats tidigare än tre månader före fristdagen eller, i fall som avses i första stycket andra meningen, två år före fristdagen. Lag (1989:1002).

Verkan av återvinning

14 § Vid återvinning skall den egendom som gäldenären har utgett återbäras till konkursboet.

Den som har lämnat gäldenären något vederlag för egendomen har rätt att återfå vad han har utgett. Detta gäller dock inte ett sådant vederlag som inte har kommit boet till godo, om den som lämnade vederlaget hade eller borde ha haft kännedom om att gäldenärens avsikt var att undanhålla borgenärerna detta.

Finns den egendom som skall återbäras enligt första eller andra stycket inte i behåll, skall ersättning för dess värde utges. Är återbäring av viss egendom förenad med särskild olägenhet för den förpliktade, kan det medges honom att utge ersättning i egendomens ställe.

15 § Den som är skyldig att återbära egendom skall även utge den avkastning som belöper på tiden efter det att återvinning påkallades. Utgår egendomen av ett penningbelopp eller skall ersättning utges för egendomens värde, utgår ränta enligt 5 § räntelagen (1975:635) till och med den dag då skyldighet att återbära beloppet eller utge ersättningen inträder och enligt 6 § räntelagen för tiden därefter.

Skall någon återbära egendom vid återvinning enligt 5 §, kan han förklaras skyldig att utge även avkastning som belöper på tiden från det att han mottog egendomen till dess att återvinning påkallades. Ränta för sådan tid beräknas enligt 5 § räntelagen.

Den som har lagt ned nödvändig eller nyttig kostnad på egendom som återbärs har rätt till ersättning för denna, om det inte finns särskilda skäl mot det.

Återvinnas en säkerhet som grundas på inteckning, skall inteckningshandlingen återställas eller, om den behövs som bevis för fordringen, tillhandahållas för utbyte eller dödning av inteckningen. Kan det inte ske, skall ersättning utges.

16 § Har tredje man ställt egendom som säkerhet för en förpliktelse av gäldenären och återfått säkerheten sedan gäldenären har fullgjort förpliktelsen, är den som har återställt säkerheten inte skyldig att vid återvinning återbära mer än vad som överstiger säkerhetens värde, om han inte kan återfå denna och inte heller, när han återställde säkerheten, kände till eller borde ha känt till gäldenärens insolvens.

Tredje man är skyldig att till borgenären eller, om konkursboet begär det, direkt till boet på nytt utge säkerheten eller ersätta dess värde under samma förutsättningar som skulle ha gällt för återvinning av fullgörelsen, om den i stället hade skett till honom.

Första och andra styckena tillämpas också när tredje man har ingått borgen för gäldenärens förpliktelse och gäldenären har fullgjort förpliktelsen.

17 § Skyldighet för någon annan än konkursboet att enligt 14, 15 eller 16 § utge egendom eller ersättning, återställa eller tillhandahålla en inteckningshandling eller på nytt ställa säkerhet eller borgen kan jämkas, om det finns synnerliga skäl.

18 § Om egendom som kan återvinnas har överlåtits till annan, har konkursboet samma rätt till återvinning mot denne, om han kände till eller borde ha känt till de omständigheter som grundar denna rätt.

Talan om återvinning m. m.

19 § Förvaltaren får påkalla återvinning

1. genom att väcka talan vid allmän domstol,
2. genom att göra anmärkning mot bevakning eller i samband med utdelningsförfarandet bestrida yrkande i annan ordning om betalnings- eller förmånsrätt i konkursen, eller
3. genom att göra invändning mot annat yrkande som i rättegång framställs mot konkursboet.

Om förvaltaren inte vill påkalla återvinning och inte heller ingår förlikning i saken, får en borgenär påkalla återvinning genom att väcka talan vid allmän domstol.

För återgång av förmånsrätt som har vunnits genom utmätning eller genom betalningssäkring behövs inte någon särskild åtgärd.

20 § Talan vid allmän domstol om återvinning får väckas inom ett år från dagen för konkursbeslutet. Talan får även väckas inom sex månader från det att anledning därtill blev känd för konkursboet. Har gäldenären avhänt sig fast egendom eller är det fråga om återgång av en bodelning, är talan även väckas inom sex månader från den dag då lagfart söktes eller bodelningshandlingen gavs in till rätten.

En borgenär som för talan svarar för rättegångskostnaden men har rätt att få ersättning för denna av boet, i den mån kostnaden täcks av vad som har kommit boet till godo genom rättegången.

21 § Den som med anledning av återvinning får en fordran i konkursen behöver inte bevaka fordringen. Om utdelning har ägt rum, är han vid återbäring till boet berättigad att avräkna vad som borde ha tillkommit honom som utdelning enligt tidigare utdelningsförslag, om fordringen då hade varit känd. Vid senare utdelning skall utdelning beräknas för vad som kan återstå av en sådan fordran.

Bilaga 2

Aktiebolagslag

13 kap. Likvidation och upplösning

Tvångslikvidation

2 § Det åligger styrelsen att ofördröjligen upprätta och låta revisorerna granska en särskild balansräkning så snart det finns skäl att anta att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet. Samma skyldighet inträder om bolaget vid verkställighet enligt 4 kap. utskökningsbalken befunnits sakna utmätningsbara tillgångar. Visar balansräkningen att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet, skall styrelsen snarast möjligt till bolagsstämma hänskjuta fråga om bolaget skall träda i likvidation. Godkänns ej på bolagsstämma inom åtta månader efter hänskjutandet en av revisorerna granskad balansräkning avseende ställningen vid tiden för stämman som utvisar att det egna kapitalet uppgår till det registrerade aktiekapitalet, skall styrelsen, om ej bolagsstämman beslutar att bolaget skall träda i likvidation, hos rätten ansöka att bolaget försätts i likvidation. Sådan ansökan kan även göras av styrelseledamot, verkställande direktör, revisor eller aktieägare.

Görs ansökan enligt första stycket, förordnar rätten att bolaget skall träda i likvidation, om det ej under ärendets handläggning i tingsrätten styrks att balansräkning utvisande att bolagets eget kapital uppgår till det registrerade aktiekapitalet blivit granskad av revisorerna och godkänd av bolagsstämma.

Vid beräkning av det egna kapitalets storlek skall inom linjen tilläggas en post utvisande den ökning av tillgångarnas sammanlagda värde som skulle följa, om de redovisades till försäljningsvärdet med avdrag för försäljningskostnaderna. Beträffandesådanaanläggningstillgångar som undergår fortlöpande värdeminskning gäller dock att de

tas upp till anskaffningsvärde minskat med erforderliga avskrivningar och nedskrivningar, om därigenom erhålls ett högre värde. Vidare skall vid beräkningen hänsyn inte tas till skuld på grund av statligt stöd för vilket återbetalningsskyldigheten är beroende av bolagets ekonomiska ställning, om stödet – för det fall att bolaget försätts i konkurs eller träder i likvidation – skall återbetalas först sedan övriga skulder till fullo betalats.

Om styrelseledamöterna underlåter att fullgöra vad som åligger dem enligt första stycket, svarar de och andra som med vetskap om denna underlåtenhet handlar på bolagets vägnar solidariskt för de förpliktelser som uppkommer för bolaget. En styrelseledamot undgår dock ansvar, om han visar att underlåtenheten inte beror på försummelse av honom. Solidariskt ansvar för de förpliktelser som uppkommer för bolaget inträder även för aktieägare som, när likvidationsplikt föreligger enligt första stycket fjärde meningen, med vetskap om likvidationsplikten deltar i beslut att fortsätta bolagets verksamhet. Ansvarighet enligt detta stycke gäller dock inte för förpliktelser som uppkommer sedan likvidationsfrågan har hänskjutits till rättens prövning eller sedan en balansräkning, som utvisar att bolagets eget kapital uppgår till det registrerade aktiekapitalet, blivit granskad av revisorer-na och godkänd av bolagsstämma. Lag (1991:1734).

Bilaga 3

Förmånsrättslag

Inledande bestämmelser

1 § Vid utmätning eller konkurs har borgenärer inbördes rätt till betalning enligt denna lag. Föreskrift om lika rätt till betalning innebär att varje borgenär får betalt i förhållande till sin fordran.

I fråga om företräde till betalning vid införsel gäller särskilda bestämmelser.

2 § Förmånsrätt till betalning är särskild eller allmän. Särskild förmånsrätt gäller vid utmätning och konkurs samt avser viss egendom. Allmän förmånsrätt gäller endast vid konkurs och avser all egendom som ingår i gäldenärens konkursbo.

Förmånsrätt omfattar även ränta i den mån ej annat är föreskrivet.

3 § Förmånsrätt består, även om fordringen överlåtes eller tages i anspråk genom utmätning eller införsel eller på annat sätt övergår till annan.

Särskilda förmånsrätter

4 § Förmånsrätt följer med

1. sjöpanträtt och luftpanträtt.
2. handpanträtt och rätt att kvarhålla lös egendom till säkerhet för fordran (retentionsrätt) samt panträtt på grund av registrering eller underrättelse enligt aktiekontolagen (1989:827),
3. panträtt på grund av in-teckning i skepp eller skeppsbygge eller i luftfartyg och reservdelar till luftfartyg,
4. registrering av båtbyggnadsförskott enligt lagen (1975:605) om registrering av båtbyggnadsförskott. Lag (1992:1311).

4 a § Förmånsrätt följer med försäkringstagares fordran hos försäkringsföretag i den egendom och i den omfattning som anges i 7 kap. 11 § försäkringsrörelselagen (1982:713) och 15 § tredje stycket lagen (1950:272) om rätt för utländska försäkringsföretag att driva försäkringsrörelse i Sverige. Lag (1989:1083).

5 § Förmånsrätt i lös egendom som hör till näringsverksamhet följer med

1. fordran hos hyresgäst eller arrendator på grund av hyres- eller arrendeavtal angående lägenhet eller jord som var avsedd för verksamheten, dock ej för större belopp än som svarar mot tre månaders hyra eller ett års arrendeavgift,

2. företagshypotek.

Särskilda föreskrifter om vilka slag av lös egendom som omfattas av företagshypotek tillämpas också i fråga om förmånsrätt enligt 1. Lag (1984:656).

6 § Förmånsrätt i fast egendom följer med

1. fordran som enligt lag är förenad med förmånsrätt enligt denna punkt,

2. inteckning i egendomen.

7 § Förmånsrätt i tomträtt följer med

1. fordran på avgäld i anledning av upplåtelsen som ej förfallit till betalning tidigare än ett år innan utmätningen ägde rum eller konkursansökningen gjordes,

2. fordran som enligt lag är förenad med förmånsrätt enligt denna punkt,

3. inteckning i tomträten.

8 § Utmätning ger förmånsrätt i den utmäta egendomen. Betalningssäkring ger förmånsrätt i den egendom som har tagits i anspråk. Lag (1978:883).

9 § Särskilda förmånsrätter gäller inbördes efter paragrafernas följd och efter den i 4–7 §§ angivna numreringen.

Förmånsrätt enligt 4 § 3 har dock företräde framför förmånsrätt enligt 4 § 2 på grund av annan retentionsrätt än som avses i 247 § sjölagen (1891:35 s. 1).

Förmånsrätt på grund av utmätning har företräde framför förmånsrätt på grund av företagsinteckning, vilken har sökts samma dag som beslutet om utmätning meddelades eller senare, och framför förmånsrätt på grund av annan inteckning, vilken har sökts samma inskriv-

ningsdag som ett ärende angående anteckning om utmätningen har tagits upp eller senare.

Utmätning ger företrädare framför senare utmätning av samma egendom, om ej annat följer av 4 kap. 30 § andra stycket eller 7 kap. 13 § utsökningsbalken. Utmätning för flera fordringar på en gång ger lika rätt. Om det inbördes företrädet i övrigt mellan fordringar med samma slag av förmånsrätt finns för vissa fall särskilda bestämmelser.

Vad i denna paragraf föreskrives om förmånsrätt på grund av utmätning tillämpas även i fråga om förmånsrätt på grund av betalnings-säkring. Lag (1981:806).

Allmänna förmånsrätter

10 § Allmän förmånsrätt följer med

borgenärs kostnad för gäldenärens försättande i konkurs och för beslut att dödsbos egendom skall avträdas till förvaltning av boutredningsman samt begravnings- och bouppteckningskostnad, när gäldenären avlidit före konkursbeslutet,

arvode och kostnadsersättning till god man enligt ackordslagen (1970:847), tillsynsman enligt nämnda lag eller konkurslagen (1987:672) eller förordnad boutredningsman, om fordringen belöper på tid inom sex månader innan konkursansökningen gjordes eller därefter,

kostnad för särskild åtgärd som under nämnda tid vidtagits med gode mannens eller tillsynsmannens godkännande eller av boutredningsmannen och uppenbart varit till borgenärernas bästa,

allt i den mån beloppet med hänsyn till omständigheterna är skäligt. Lag (1987:694).

10 a § Allmän förmånsrätt följer därefter med fordran på ersättning för uppdrag att fullgöra sådan revision som är föreskriven i lag eller annan författning och för uppdrag som avser upprättande av räkenskapsmaterial till fullgörande av bokföringsskyldighet som är föreskriven i sådan ordning, i den mån ersättningen avser arbete som har utförts de senaste sex månaderna innan konkursansökningen kom in till tingsrätten. Lag (1987:694).

11 § Allmän förmånsrätt följer därefter med fordran på skatt och allmän avgift i fall och med de begränsningar som särskilt före skrives. Lag (1975:1248).

12 § Allmän förmånsrätt följer därefter med arbetstagares fordran på sådan lön eller annan ersättning på grund av anställningen som ej förfallit till betalning tidigare än ett år innan konkursansökningen gjordes och på lön eller ersättning under skälig uppsägningstid, högst sex månader. Har arbetstagaren under uppsägningstiden utfört arbete enligt anställningsavtalet med gäldenären, gäller förmånsrätten all lön eller ersättning för arbetet. I den mån arbete ej utförts under uppsägningstiden gäller förmånsrätten endast sådan lön eller ersättning som överstiger inkomst vilken arbetstagaren under tid som lönen eller ersättningen avser förvärvat i annan anställning eller uppenbarligen borde ha kunnat förvärva i anställning som han skäligen bort godtaga. Vid bestämmande enligt vad nyss sagts i vilken utsträckning fordran på lön eller ersättning under uppsägningstid är förenad med förmånsrätt skall med samtidig inkomst i annan anställning jämföras utbildningsbidrag som utgår av statsmedel vid arbetsmarknadsutbildning, i den mån bidraget avser samma tid som lönen eller ersättningen och arbetstagaren har blivit berättigad till bidraget efter uppsägningen. Har lönefordran som förfallit tidigare än ett år innan konkursansökningen gjordes varit föremål för tvist, gäller förmånsrätten, om talan väckts eller sådan förhandling som föreskrives i kollektivavtal begärts inom sex månader från förfallodagen och konkursansökningen följt inom sex månader från det att tvisten blivit slutligt avgjord. I fråga om semesterlön eller semesterersättning som är intjänad innan konkursansökningen gjordes, gäller förmånsrätten vad som står inne för det löpande och de närmast föregående två intjänandeåren. Förmånsrätten gäller även inestående semesterlön eller semesterersättning för semesterledighet som har sparats i den utsträckning 18 och 20 §§ semesterlagen (1977:480) medger.

Förmånsrätt enligt första stycket följer även med fordran på pension vilken tillkommer arbetstagare eller dennes efterlevande för högst ett år innan konkursansökningen gjordes och nästföljande sex månader. Förmånsrätten gäller även i fråga om pension, som intjänats hos föregående arbetsgivare, om gäldenären övertagit ansvaret för pensionen under de betingelser som anges i 23 och 26 §§ lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m.

Om gäldenären är näringsidkare, skall arbetstagare, som själv eller jämte närstående ägde väsentlig andel i företaget och som hade väsentligt inflytande över dess verksamhet, eller hans efterlevande ej ha förmånsrätt enligt denna paragraf för lön eller pension. Vad som sagts nu gäller även om gäldenären är juridisk person utan att vara näringsidkare. Lag (1977:482)

13 § Allmän förmånsrätt följer därefter med fordran på framtida pension till arbetstagare, som är född år 1907 eller tidigare, eller dennes efterlevande. Därvid får dock intjänad del av utfäst pension icke antagas avse större årlig pension än som motsvarar basbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. Från det sålunda beräknade fordringsbeloppet skall i förekommande fall avdragas upplupen del av pension enligt allmän pensionsplan eller enligt privat pensionsförsäkring.

Förmånsrätt enligt första stycket gäller även fordran på framtida pension som intjänats hos föregående arbetsgivare, om gäldenären övertagit ansvaret för pensionsfordringen enligt vad som anges i 12 § andra stycket.

Om gäldenären är näringsidkare eller juridisk person utan att vara näringsidkare, äger 12 § tredje stycket motsvarande tillämpning. Lag (1975:1248).

14 § Fordringar som har allmän förmånsrätt enligt samma paragraf har inbördes lika rätt.

Förhållandet mellan särskilda och allmänna förmånsrätter

15 § Särskild förmånsrätt har företräde framför allmän förmånsrätt. Fordran med allmän förmånsrätt enligt 10 § uttages dock, om det behövs, före fordringar med särskild förmånsrätt enligt 5 eller 8 § i annan lös egendom än tomträtt. Vad som uttages på detta sätt skall, när det finns särskilda förmånsrätter i olika egendomsgrupper, fördelas på grupperna i förhållande till den köpeskillning som erhållits för varje grupp. Lag (1975:1248).

16 § har upphävts genom lag (1975:1248).

17 § har upphävts genom lag (1973:1068).

18 § Fordringar som ej är förenade med förmånsrätt har inbördes lika rätt.

Har fordran särskild förmånsrätt i viss egendom men förslår ej egendomen för att infria fordringen, behandlas återstoden av denna som fordran utan förmånsrätt. Lag (1979:195).

19 § har upphävts genom lag (1979:195).

Förteckning över ESO:s tidigare publicerade rapporter

Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO) är en kommitté (B 1981:03) under Finansdepartementet. Dess huvuduppgift är att bredda och fördjupa underlaget för budgetpolitiska och samhällsekonomiska avgöranden. En särskild uppgift är att belysa frågor om den offentliga sektorns effektivitet och produktivitet. Expertgruppen arbetar främst genom att lämna uppdrag till myndigheter, institutioner och forskare. rapporterna publiceras i departementsserien eller i annan lämplig form.

I Ds-serien har ESO tidigare utgivit följande rapporter

1982

- Perspektiv på besparingspolitiken (Ds B 1982:3)
- Inkomstfördelningseffekter av livsmedelssubventioner (Ds B 1982:7)
- Perspektiv på budgetunderskottet, del 1. Budgetunderskottens teori och politik. Statens budgetfinansiering och penningpolitiken (Ds B 1982:9)
- Offentliga tjänster på fritids-, idrotts- och kulturområdena (Ds B 1982:10)
- Ökad produktivitet i offentlig sektor – en studie av de allmänna domstolarna (Ds B 1982:11)

1983

- Staten och kommunernas expansion – några olika styrmedel (Ds Fi 1983:3)
- Enhetligt barnstöd? (Ds Fi 1983:6)
- Perspektiv på budgetunderskottet, del 2. Fördelningseffekter av budgetunderskott. hushållsekonomi och budgetunderskott (Ds Fi 1983:7)
- Minskad produktivitet i offentlig sektor – en studie av patent- och registrerings-verket (Ds Fi 1983:18)
- Driver subventioner upp kostnader? – prisbildningseffekter av statligt stöd (Ds Fi 1983:19)
- Administrationskostnader för några transfereringar (Ds Fi 1983:22)
- Generellt statsbidrag till kommuner – modellskisser (Ds Fi 1983:26)
- Produktivitet i privat och offentlig tandvård (Ds Fi 1983:27)
- Perspektiv på budgetunderskottet, del 3. Budgetunderskott, portföljval och tillgångsmarknader. Modellsimuleringar av offentliga besparingar m.m. (Ds Fi 1983:29)
- Fördelningseffekter av kommunal barnomsorg (Ds Fi 1983:30)
- Administrationskostnader för våra skatter (Ds Fi 1983:32)

1984

- Vem utnyttjar den offentliga sektorns tjänster? (Ds Fi 1984:2)
- Perspektiv på budgetunderskottet, del 4. Budgetunderskott, utlandsupplåning och framtida konsumtionsmöjligheter. Budgetunderskott, efterfrågan och inflation (Ds Fi 1984:3)
- Konstitutionella begränsningar i riksdagens finansmakt – behov och tänkbara utformningar (Ds Fi 1984:7)
- Är subventioner effektiva? (Ds Fi 1984:8)
- Marginella expansionsstöd – ekonomiska och administrativa effekter (Ds Fi 1984:12)
- Transfereringar och inkomstskatt samt hushållens materiella standard (Ds Fi 1984:17)

- Parlamentet och statsutgifterna – hur finansmakten utövas i nio länder (Ds Fi 1984:18)
- Återkommande kostnads- och presentationsjämförelser – en metod att främja effektiviteten i offentlig tjänsteproduktion (Ds Fi 1984:19)

1985

- Statsskuldräntorna och ekonomin – effekter på inkomst- och förmögenhetsfördelningen samt på den samlade efterfrågan i samhället (Ds Fi 1985:2)
- Produktions- kostnads- och produktivetsutveckling inom offentligt bedriven hälso- och sjukvård 1960–1980 (Ds Fi 1985:3)
- Produktions- kostnads- och produktivetsutveckling inom den sociala sektorn 1970–1980 (Ds Fi 1985:4)
- Transfereringar mellan den förvärvsarbetande och den äldre generationen (Ds Fi 1985:5)
- Frivilligorganisationer – alternativ till den offentliga sektorn? (Ds Fi 1985:6)
- Organisationer på gränsen mellan privat och offentlig sektor – förstudie (Ds Fi 1985:7)
- Produktions- kostnads- och produktivetsutveckling inom vägsektorn (Ds Fi 1985:9)
- Skatter och arbetsutbud (Ds Fi 1985:10)
- Sociala avgifter – problem och möjligheter inom färdtjänst och hemtjänst (Ds Fi 1985:11)
- Egen regi eller entreprenad i kommunal verksamhet – möjligheter, problem och erfarenheter (Ds Fi 1985:12)

1986

- Produktions-, kostnads- och produktivetsutveckling inom armén och flygvapnet (Ds Fi 1986:1)
- Samhällsekonomiskt beslutsunderlag – en hjälp att fatta beslut (Ds Fi 1986:2)
- Effektivare sjukvård genom bättre ekonomistyrning (Ds Fi 1986:3)
- Effekter av statsbidrag till kommuner (Ds Fi 1986:7)
- Byråkratiseringstendenser i Sverige (Ds Fi 1986:8)
- Svensk inkomstfördelning i internationell jämförelse (Ds Fi 1986:12)
- Offentliga tjänster – sökarljus mot produktivitet och användare (Ds Fi 1986:13)
- Kostnader och resultat i grundskolan – en jämförelse av kommuner (Ds Fi 1986:14)
- Regleringar och teknisk utveckling (Ds Fi 1986:15)
- Socialbidrag. Bidragsmottagarna: antal och inkomster. Socialbidragen i bidragssystemet (Ds Fi 1986:16)
- Produktions-, kostnads- och produktivetsutveckling inom den offentligt finansierade utbildningssektorn 1960–1980 (Ds Fi 1986:17)
- Offentliga utgifter och sysselsättning (Ds Fi 1986:29)

1987

- Att leva på avgifter – vad innebär en övergång till avgiftsfinansiering? (Ds Fi 1987:2)
- Vägar ut ur jordbruksprisregleringen – några idéskisser (Ds Fi 1987:4)
- Kvalitetsutvecklingen inom den kommunala äldreomsorgen 1970–1980 (Ds Fi 1987:6)
- Produktkostnader för offentliga tjänster – med tillämpningar på kulturområdet (Ds Fi 1987:10)
- Integrering av sjukvård och sjukförsäkring (Ds Fi 1987:11)

1988

- Kvalitetsutvecklingen inom den kommunala barnomsorgen (Ds 1988:1)
- Från patriark till part – spelregler och lönepolitik för staten som arbetsgivare (Ds 1988:4)
- Produktivetsutvecklingen i kommunal barnomsorg 1981–1985 (Ds 1988:5)
- Prestationer och belöningar i offentlig förvaltning (Ds 1988:18)

- Subventioner i kritisk belysning (Ds 1988:28)
- Hur stor blev tvåprocentaren? Erfarenheter från en besparingsteknik (Ds 1988:34)
- Effektivt realkapitalanvändning i kommuner och landsting (Ds 1988:51)
- Alternativ i jordbrukspolitiken (Ds 1988:54)
- Kvalitet och kostnader i offentlig tjänsteproduktion (Ds 1988:60)
- Vad kan vi lära av grannen? Det svenska pensionssystemet i nordisk belysning (Ds 1988:68)

1989

- Hur man mäter sjukvårds – exempel på kvalitets- och effektivitetsmätning (Ds 1989:4)
- Lönestrukturen och den "dubbla obalansen" – en empirisk studie av löneskillnader mellan privat och offentlig sektor (Ds 1989:8)
- Beställare-utförare – ett alternativ till entreprenad i kommuner (Ds 1989:10)
- Vad ska staten äga? De statliga företagen inför 90-talet (Ds 1989:23)
- Statsbidrag till kommuner: allt på en check eller lite av varje? En jämförelse mellan Norge och Sverige (Ds 1989:26)
- Produktivitetmätning av folkbibliotekens utlåningsverksamhet (Ds 1989:42)
- Bostadsstödet – alternativ och konsekvenser (Ds 1989:47)
- Kommunal förmögensförvaltning i förändring: citykommunerna Stockholm, Göteborg och Malmö (Ds 1989:56)
- Hur ska vi få råd att bli gamla? (Ds 1989:59)
- Arbetsmarknadsförsäkringar (Ds 1989:68)

1990

- Bostadskarriären som förmögensmaskin (Ds 1990:29)
- Skola? förskola? Barnskola! (Ds 1990:31)
- Statens dolda kapital. Aktivt ägande: exemplet Vattenfall (Ds 1990:36)
- Sjukvårdskostnader i framtiden – vad betyder åldersfaktorn? (Ds 1990:39)
- Läkemedelsförmånen (Ds 1990:81)

1991

- Målstyrning och resultatuppföljning i offentlig förvaltning (Ds 1991:19)
- Metoder i forskning och produktivitet och effektivitet med tillämpningar på offentlig sektor (Ds 1991:20)
- Vad kostar det? Prislista för statliga tjänster (Ds 1991:26)
- Det framtida pensionssystemet – två alternativ (Ds 1991:27)
- Skogspolitik för ett nytt sekel (Ds 1993:31)
- Prestationsbaserad ersättning i hälso- och sjukvården – vad blir effekterna? (Ds 1991:49)
- Ostyriga projekt – att styra och avstyra stora kommunala satsningar (Ds 1991:50)
- Marginaleffekter och tröskeleffekter – barnfamiljerna och barnomsorgen (Ds 1991:66)
- Sj, Televerket och Posten – bättre som bolag? (Ds 1991:77)

1992

- Skatteförmåner och särregler i inkomst- och mervärdeskatten (Ds 1992:6)
- Frihandeln ett hot mot miljöpolitiken – eller tvärtom? (Ds 1992:12)
- Växthuseffekten – slutsatser för jordbruks-, energi- och skattepolitiken (Ds 1992:15)
- Fattigdomsfällor (Ds 1992:25)
- Vad vill vi med socialförsäkringarna? (Ds 1992:26)
- Statliga bidrag – motiv, kostnader, effekter? (Ds 1992:46)

- Hur bra är vi? Den svenska arbetskraftens kompetens i internationell belysning (Ds 1992:83)
- Slutbudsmetoden – ett sätt att lösa tvister på arbetsmarknaden utan konflikt (Ds 1992:88)
- Kommunerna som företagsägare – aktiv koncernledning i kommunal regi (Ds 1992:111)
- Press och ekonomisk politik – tre fallstudier (Ds 1992:124)
- Statsskulden och budgetprocessen (Ds 1992:126)

1993

- Presstödet effekter – en utvärdering (Ds 1993:20)
- Hur välja rätt investeringar i transportinfrastrukturen? (Ds 1993:22)
- Lönar sig förebyggande åtgärder? Exempel från hälso- och sjukvården och trafiken (Ds 1993:37)
- Social Security in Sweden and Other European Countries – Three Essays (Ds 1993:51)
- Idrott åt alla? – Kartläggning och analys av idrottsstödet (Ds 1993:58)

1994

- Att rädda liv – Kostnader och effekter (Ds 1994:14)
- Varför kulturstöd? – Ekonomisk teori och svensk historia (Ds 1994:16)
- Kvalitets- och produktivitetens utvecklingen i sjukvården 1960–1992 (Ds 1994:22)
- Kvalitet och produktivitet – Teori och metod för kvalitetsjusterade produktivitetensmåt (Ds 1994:23)
- Det offentliga stödet till partierna – Inriktning och omfattning (Ds 1994:31)

I andra serier utgivna rapporter m.m.

I följande förteckning ingår dock inte de rapporter som publicerats som bilagor till långtidsutredningarna.

Tidigare publicerat

- Besparingar genom avregleringar (RRV, 1982, Dnr 1982:999)
- Vem skall betala jordbrukets rationalisering? (Statskontorets småskrifter 9, 1983)
- Inför omprövningen. Alternativ till dagens socialförsäkringar (Liber Förlag 1983)
- Statsförvaltningen behöver nya organisationsformer – förstudie (RRV, 1984, Dnr 1983:18)
- Kostnader för offentliga tjänster i Norden. KRON-projektet (Statskontoret 1983:18)
- Hur stor är den offentliga sektorn? Johan A. Lybeck (Liber Läromedel, 1984)
- Varför blev de dyrare? Kostnadsutvecklingen för statliga reformer (RRV, 1984, Dnr 1984:334)
- Erfarenheter av stora omorganisationer, styrning – genomförande (Statskontoret 1985:4)
- Erfarenheter av stora omorganisationer, tre fallstudier (Statskontoret 1985:5)
- Statliga tjänsteproduktion – produktivitetens utveckling 1960–80 (Statskontoret 1985:15)
- Långa handläggningstider i offentlig verksamhet (RRV 1985, Dnr 1984:695)
- Kvalitetssäkring – att mäta, värdera och utveckla sjukvårdens kvalitet (Spri-rapport 230, 1987)
- FoU – en resurs för utveckling av offentliga tjänster? En studie av lokalt utvecklingsarbete inom kriminalvård och barnomsorg (Statskontoret 1989:39)

1993

- En "skattereform" för socialförsäkringar? Red. Klas Eklund (Publica, 1993)

Departementsserien 1994

Kronologisk förteckning

1. Myndigheternas skrivregler – 3:e upplagan. SB/Fi.
 2. Utredningar om elmarknadsreformen. N.
 3. Förslag till skydd för området Ulriksdal - Haga - Brunnsviken - Djurgården. M.
 4. Agenda 2000. – Svensk forskning i ett EG-perspektiv. Rosenbad den 14 december 1993. Rapport Nr. 4. U.
 5. Agenda 2000. – Arbetsgrupp under ledning av David Magnusson. "Staten och forskningen" Arbetsgrupp under ledning av Gunnar Engström. "Staten, forskningen och näringslivet" Rapport Nr. 5. U.
 6. Agenda 2000. – Scandinavian Institute for Research in Entrepreneurship. I tanke och handling – lära för småföretagare. Rapport Nr. 6. U.
 7. Bostadsrätt. Bostadsrättsföreningens och panthavares rätt till betalning, tvångsförsäljning m.m. Ju.
 8. Vissa frågor rörande svensk trädgårdsnäring. Jo.
 9. Från samhällsguide till medborgarkontor. C.
 10. Rättskapacitet och immunitet och privilegier inom Konferensen om säkerhet och samarbete i Europa (ESK). UD.
 11. Agenda 2000. – Universiteten och högskolorna i den fortsatta kompetensutvecklingen. Rapport Nr. 7. U.
 12. Vissa frågor rörande föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning. S.
 13. Lex Britannia. A.
 14. Att rädda liv – Kostnader och effekter. Fi.
 15. Hur tre blir ett – finansiell samordning mellan socialförsäkring, hälso- och sjukvård och socialtjänst. S.
 16. Varför kulturstöd? Ekonomisk teori och svensk verklighet. Fi.
 17. Remissammanställning Specialdomstolarna i framtiden (Ds 1993:34). Ju.
 18. Agenda 2000. – Lorentz Lyttkens. Kompetens och individualisering. Rapport Nr. 8. U.
 19. Agenda 2000. – Ingenjörsvetenskapsakademien. Avd. XII. Hur vi tar Sverige in i informationssamhället nu – till gagn för sysselsättning och tillväxt. Rapport Nr 9. U.
 20. Särskilda konkurrensregler för lanthuset. N.
 21. Agenda 2000. – Kari Marklund, Sveriges Tekniska Attachéer i USA, Frankrike och Japan. Ny informationsteknologi i undervisningen. Rapport Nr 10. U.
 22. Kvalitets- och produktivitetsutvecklingen i sjukvården 1960-1992. Fi.
 23. Kvalitet och produktivitet – Teori och metod för kvalitetsjusterade produktivitetmått. Fi.
 24. Den offentliga sektorns produktivetsutveckling 1980-1992. Fi.
 25. Förslag till struktur i systemet för industri-forskning. N.
 26. Beskattningsav utdelning och fåmansföretag. Fi.
 27. Entreprenader på nya spår. K.
 28. Förändrad kraftvärmebeskattning + bilagor. Fi.
 29. Oskäliga avtalsvillkor m.m. Införlivande med svensk rätt av EG:s direktiv om oskäliga villkor i konsumentavtal. Ju.
 30. Agenda 2000. – Stefan Fölster, Åke E Andersson. Utbildningskonton. Rapport Nr 11. U.
 31. Det offentliga stödet till partierna – Inriktning och omfattning. Fi.
 32. Konkursernas och kreditförlusternas geografi. A.
 33. Så fungerar miljöskatter! M.
 34. Agenda 2000. – Utbildningsdepartementet. Internationella jämförelser och svenska perspektiv – statistiskt underlag för Agenda 2000. Rapport Nr 12. U.
 35. Agenda 2000. – Kunskap och kompetens för nästa århundrade. En första analys. U.
 36. Snöskotern i naturen. Snöskotertrafikens effekter på naturmiljön. M.
 37. Den svenska insolvensrätten – Några förslag till förbättringar inom konkurshanteringen m.m. Fi.
-

Departementsserien 1994

Systematisk förteckning

Statsrådsberedningen

Myndigheternas skrivregler - 3:e upplagan. [1]

Justitiedepartementet

Bostadsrätt. Bostadsrättsföreningens och panthavares rätt till betalning, tvångsförsäljning m.m. [7]

Remissammanställning

Specialdomstolarna i framtiden (Ds 1993:34). [17]

Oskäliga avtalsvillkor m.m. Införlivande med svensk rätt av EG:s direktiv om oskäliga villkor i konsumentavtal. [29]

Utrikesdepartementet

Rättskapacitet och immunitet och privilegier inom Konferensen om säkerhet och samarbete i Europa (ESK). [10]

Socialdepartementet

Vissa frågor rörande föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning. [12]

Hur tre blir ett - finansiell samordning mellan socialförsäkring, hälso- och sjukvård och socialtjänst. [15]

Kommunikationsdepartementet

Entreprenader på nya spår. [27]

Finansdepartementet

Att rädda liv - Kostnader och effekter. [14]

Varför kulturstöd? Ekonomisk teori och svensk verklighet. [16]

Kvalitets- och produktivitetsutvecklingen i sjukvården 1960-1992. [22]

Kvalitet och produktivitet - Teori och metod för kvalitetsjusterade produktivetsmått. [23]

Den offentliga sektorns produktivitetsutveckling 1980-1992. [24]

Beskattningsav utdelning och fåmansföretag. [26]

Förändrad kraftvärmebeskattnings + bilagor. [28]

Det offentliga stödet till partierna - Inriktning och omfattning. [31]

Den svenska insolvensrätten - Några förslag till förbättringar inom konkurshandlingen m.m. [37]

Utbildningsdepartementet

Agenda 2000. - Svensk forskning i ett EG-perspektiv. Rosenbad den 14 december 1993. Rapport Nr. 4. [4]

Agenda 2000. - Arbetsgrupp under ledning av David Magnusson. "Staten och forskningen" Arbetsgrupp under ledning av Gunnar Engström. "Staten, forskningen och näringslivet" Rapport Nr. 5. [5]

Agenda 2000. - Scandinavian Institute for Research in Entrepreneurship.

I tanke och handling - lära för småföretagare. Rapport Nr. 6. [6]

Agenda 2000. - Universiteten och högskolorna i den fortsatta kompetensutvecklingen.

Rapport Nr. 7. [11]

Agenda 2000. - Lorentz Lyttkens. "Kompetens och individualisering". Rapport Nr. 8. [18]

Agenda 2000. - Ingenjörsvetenskapsakademien.

Avd. XII. "Hur vi tar Sverige in i informations-samhället nu - till gagn för sysselsättning och tillväxt" Rapport Nr 9. [19]

Agenda 2000. - Kari Marklund. Sveriges Tekniska Attachéer i USA, Frankrike och Japan. Ny informationsteknologi i undervisningen. Rapport Nr 10. [21]

Agenda 2000. - Stefan Fölster, Åke E Andersson. Utbildningskonton. Rapport Nr 11. [30]

Agenda 2000. - Utbildningsdepartementet.

Internationella jämförelser och svenska perspektiv - statistiskt underlag för Agenda 2000.

Rapport Nr 12. [34]

Agenda 2000. - Kunskap och kompetens för nästa århundrade. En första analys. [35]

Jordbruksdepartementet

Vissa frågor rörande svensk trädgårdsnäring. [8]

Arbetsmarknadsdepartementet

Lex Britannia. [13]

Konkursernas och kreditförlusternas geografi. [32]

Näringsdepartementet

Utredningar om elmarknadsreformen. [2]

Särskilda konkurrensregler för lantbruket. [20]

Förslag till struktur i systemet för industriforskning. [25]

Departementsserien 1994

Systematisk förteckning

Civildepartementet

Från samhällsguide till medborgarkontor. [9]

Miljö- och naturresursdepartementet

Förslag till skydd för området Ulriksdal - Haga -
Brunnsviken - Djurgården. [3]

Så fungerar miljöskatter! [33]

Snöskotern i naturen. Snöskotertrafikens effekter
på naturmiljön. [36]

FRITZES

POSTADRESS: 106 47 STOCKHOLM
FAX 08-2050 21, TELEFON 690 9090

ISBN 91-38-13604-X
ISSN 0284-6012